

FÅGLAR I SÖRMLAND

Det
sörmländska
fågelåret
2009

Det sörmländska fågelåret 2009

Fåglar i Sörmland

ges ut med en årsbok varje år av Föreningen Södermanlands lands Ornitologer, som är en ideell regionalförening till Sveriges Ornitologiska Förening.

FSO verkar för vidgad kännedom om och bättre levnadsbetingelser för de sörmländska fåglarna. Vi vill också sprida intresse för ornitologi.

Styrelsen kontaktas på fso@sormlandsornitologerna.se

Redaktionen

för detta nummer av årsboken har bestått av

Göran Andersson, redaktör, redigering
goranxandersson@gmail.com

Jan Gustafsson,
solvidd@gmail.com

Peter Hennix, redigering,
grafisk form & layout,
peter@hennix.eu

Omslagsfoton (trädkrypande och stridande hägrar):
Stefan Pettersson,
steffelodi@telia.com

Presslagd 15 september 2010

Upplaga: 300 ex

Tryckeri: Grafoma, Strängnäs.
Manusstopp för nästa årsbok är den 25 februari 2011.

Redaktionellt material

skickas till redaktören. Helst som e-post. Givetvis tas även hand- och maskinskrivet material emot. Bilder skickas till någon i redaktionen i digitalt högupplöst format.

Medlemservice

Adressändring, medlemskap, försäljning etc: Örjan Jitelius kassör, Ejdergatan 5, 619 32 Trosa, telefon 070-637 34 98
Postgiro 773 78-8

Innehåll

Inledare	1
Rapportkommittén Södermanland: Fågelåret 2009	2
Allmänt om rapportering	61
Rapportkommitténs ledamöter	61
Riksinventering av berguv 2009	62
Den vilda jakten på en mystisk skvätta	65
En obs som omvände författaren.	67
Brandfält – bra eller inte för fåglar?	68
En "falsksjungande" trädgårdssångare	72
Hartsö-Enskär fågelstation 2009	73
Väder	73
Personal	74
Inventering under häckningstid.	74
Observationer.	75
Invasionsarter.	80
Ringmärkningen	82
Återfynd och kontroller	82
Sammanställning av ringmärkningen	84
Fågeldöden – ett fall av tiaminbrist	89
Rädda skräntärnan – åtgärdsprogram	92
Rödlistan – en pusselbit i miljövärden	96
Hänt i klubbarna 2009	101
Flens ornitologiska förening	101
Fågelföreningen Tärnan, Nyköping/Oxelösund.	102
Ornitologiska klubben i Eskilstuna, OKE	104
Strängnäs ornitologiska klubb, SOK	106
Katrineholm – Vingåkers ornitologer, KVO	107
Info om Hartsö-Enskär fågelstation . . . omslaget sid 3	
Lokalföreningar omslaget sid 3	
Bli medlem i FSO! omslaget sid 3	

Hartsö-Enskär fågelstation

Genom ideellt arbete som ringmärkare eller assistent på vår "egen" fågelstation kan du göra en ovärderlig insats för fågelforskningen. Som assistent behöver du inte vara fågelexpert, men du ska gilla fåglar.

Det går även utmärkt att förlägga föreningsexkursioner till ön (transportkostnad cirka 100 kr/person vid 12 deltagare). Logi sker lämpligen i tält.

Fågelstationen är belägen på ön Enskär i Hartsö-arkipelagens södra del som en sista utpost mot det öppna havet. Stationen drivs av FSO och verksamhet har här bedrivits sedan 1965.

Du kan också stödja verksamheten genom att köpa fågelstationens T-tröjor, dekalor och fågelholkar.

Bli medlem i FSO!

Föreningen Södermanlands Ornitologer (FSO) är en regional förening som i huvudsak arbetar med frågor och aktiviteter av regional karaktär. Exkursioner och andra lokala aktiviteter sker genom lokalföreningarnas försorg.

● Medlem i lokalförening betalar endast medlemsavgift till lokalföreningen som i sin tur betalar 20 kr/medlem till FSO.

● Fr o m 2009 har medlemskapet i FSO ändrats. Medlemmar i de sörmländska lokalklubbarna i Eskilstuna, Strängnäs, Nyköping/Oxelösund, Flen och Katrineholm/Vingåker ansluts nu via sina lokalföreningar till FSO och ska således inte betala någon medlemsavgift direkt till FSO. En ytterligare förändring är att medlemsavgift och årsbok separeras. Vill man ha årsboken Fågelåret 2010, forskottsbetalar man som medlem i lokalklubb 75 kr till FSO via ett av lokalklubben distribuerat inbetalningskort. Årsboken kommer då automatiskt under hösten 2011.

Den som inte är medlem i en ansluten lokalklubb, erhåller årsboken för 2010 genom forskottsinsbetalning av 130 kronor till FSOs postgiro 773 78-8.

Glöm inte att ange vad inbetalningen avser.

Lokalföreningar

i Sörmlands län och kontaktpersoner:

Ornitologiska klubben i Eskilstuna

Lennart Eriksson (016-35 14 21)
Hemsida: www.oke.sormlandsornitologerna.se
E-post oke@sormlandsornitologerna.se
Rapportmottagare: Lennart Eriksson

Strängnäs ornitologiska klubb

Leif Ekblom (0152-511 54)
Hemsida: www.strangnasornitologerna.se
E-post kontakt@strangnasornitologerna.se
Rapportmottagare: Yngve Meijer

Katrineholm – Vingåkers ornitologer

Pelle Moqvist (0150-527 89)
Hemsida: www.kvo.sormlandsornitologerna.se
E-post kvo@sormlandsornitologerna.se

Fågelföreningen Tärnan

Nyköping/Oxelösund
Kontaktperson: Ingvar Jansson (0155-28 73 73)
Hemsida: www.tarnan.sormlandsornitologerna.se
E-post: c.ingvar.jansson@gmail.com

Flens ornitologiska förening

Jukka Väyrynen (070-638 22 82)
Hemsida: www.fof.sormlandsornitologerna.se
E-post: jvn@telia.com

Inledare

Ideellt arbete kräver idealister

Ovanstående kan tyckas vara en självklar sanning, men är ändå tänkvärd, när vi resonerar kring arbete med fågelskydd och föreningsarbete i största allmänhet. Ni känner alla till de ideella föreningarnas bekymmer med rekrytering. Det tycks inte spela någon roll om det handlar om fotbollsspelande juniorer eller träslöjdande seniorer – överallt ser vi samma trend om att intresset för ordnat föreningsarbete viker.

Fågelföreningarna är förstås inte något undantag och som i många andra sammanhang så är det ungefär samma eldsjälur som dyker upp, när det ska sittas i styrelser eller kommittéer, inventeras mossar eller agiteras för bevarande av någon skyddsvärd skogsdunge. Så är det, har alltid varit och kommer alltid att vara. Så länge dessa eldsjälur inte är alltför få, kan ändå en stomme som utgör den officiella fågelföreningen fortfarande leva vidare. Om den gör det, kan alla övriga bidra med sin lilla pusselbit, som i det stora sammanhanget kan vara viktig. Men pusselbiten måste av någon/några passas in på sin plats

Varje gång jag själv fått möjlighet att skriva inledaren till denna skrift, har jag lyft fram kraften i, och vikten av, detta vårt gemensamma arbete. Sedan 60-talet tycker jag vi kan peka på ett framgångsrikt fågelskyddsarbete som ständigt utvecklas. Detta sker samtidigt och parallellt med att vi får roligare tillsammans i vårt gemensamma intresse. Inventeringen av en betad strandäng blir till en tjejekursion med fika i vårsolen. Svalankursen kombineras med lite skitsnack med skådarpolarna om senaste turen till Öland. Den sociala delen har alltid varit kittet i det gemensamma arbetet och som bekant förvånas många nybörjare över just hur socialt fågelskådande ofta är.

Min slutsats i dessa inledare brukar bli, att den skrift du just nu håller i handen, är resultatet av sammanfogandet av många personers pusselbitar och detta gemensamma pusslande skulle inte ske, om det inte fanns en sammanfogande instans eller struktur. I vårt fall utgörs denna av de lokala fågelklubbarna med stöd av Föreningen Sörmlands Ornitologer med dess olika arbetsgrupper.

Låt oss värna om denna så väletablerade struktur och stötta de ideella idealisterna!

Årsrapporten för 2009

Sammanställd av Regionala rapportkommittén (Rrk) inom FSO

Även om något färre sandlöpare observerades än under senaste 10 åren, sågs glädjande många sträck av andra arktiska vadare.

Foto Leif Nyström.

Vårtidiga tropikflyttare och stora sträck arktiska vadare

Här följer en sammanställning över fågelfynd i rapportområdet Sörmland under 2009. Varje år har sina speciella fågelhändelser och till det mer anmärkningsvärda denna säsong får nog sommarens sträck av arktiska vadare genom de stora sjöarna räknas. Som brukligt har det gjorts några fynd av riktigt sällsynta arter och den mest överraskande observationen det gångna året var den mindre lira som flög förbi i Nyköpings skärgård. Till det negativa räknas flera minskande arter där ortolansparven tycks vara försvinnande från rapportområdet. Under våren gjordes anmärkningsvärt många tidiga vårfynd av tropikflyttare och Rrk fortsätter att ställa tämligen höga krav på beskrivning av dessa fynd som kan utgöra en trend som vi vill hålla reda på.

Den största händelsen avseende fågelrapportering som hänt under året är den förändring av rapportområdesgränsen som beslutats samt införts retroaktivt för 2009. Styrelserna för FSO och Stockholms Ornitologiska Förening (StOF) och de bägge rapportkommittéerna har beslutat att gränsen mellan våra rapportområden och verksamhetsområden ska vara de samma och att den ska följa länsgränsen mellan Södermanlands och Stockholms län.

Historiskt har den östliga gränsen av rapportområdet Sörmland varken följt läns- eller landskapsgräns. Istället har en naturgeografisk gräns använts mot Stockholms rapportområde där Södertälje kanal utgjort Sörmländska rapportområdets östligaste utpost. Södertörn har därmed tillhört Stockholms rapportområde och Södertälje

En för vårt område ovanligt stor flock knölsvanar sågs i januari 2009 i Strandstuviken, Nyköping. Foto Thomas Larsson.

har varit delat. FSO:s verksamhetsområde har däremot hela tiden varit Sörmlands län, samtidigt som StOF definierat sitt verksamhetsområde som detsamma som rapportområdet.

Förändringen av rapportområdesgränsen görs för att förenkla denna struktur föreningarna emellan och för att tydliggöra ansvaret för fågelskyddsarbetet gentemot kommuner och länsstyrelser. Det sistnämnda gäller framförallt Rrk-Stockholm som ser att förändringen kan underlätta samarbeten gentemot Länsstyrelsen i Stockholm när de på detta vis får administrativ tillgång och behörighet över rapportmaterialet i Svalan för hela Sörmlandsdelen av Stockholms län.

Denna justering är alltså numera genomförd varför rapportområdet för Sörmland från och med 2009 sammanfaller med FSO:s verksamhetsområde. Detta bör

man ha i åtanke vid genomläsning av den följande sammanställningen, eftersom antalen för vissa arter påverkas märkbart, när fågelrika marker som exempelvis Tullgarn och Mörkö i Södertälje kommun inte längre ingår. Under många artkommentarer påminns för övrigt om denna förändring och justering har gjorts i jämförelse med historiska data.

Opåverkad landskapslista

Den Sörmländska landskapslistan påverkas inte av ovanstående. Och den nationella rapporten kommer även fortsättningsvis att redovisas på landskapsnivå. Däremot sker några förändringar på den Sörmlandslista för rapportområdet som Rrk-Sörmland redovisar på vår hemsida och i Svalan. Från denna är två arter och eventuellt en ras som faller bort. Dels försvinner det enda fyndet

4 | Det sörmländska fågelåret 2009

i rapportområdet av dalripa från Mörkö i februari 1828. Det lär bli svårt att reparera. Däremot sporrar förlusten av sumpvipa, även det från Mörkö (maj 1975) till återupptäckt – något som säkert skulle uppskattas av många sörmländska skådare alldeles oavsett vilken sida av rapportområdes-/länsgränsen som den ses.

Sedan finns det en observation av ljusbukig prutgås från Västerviken Tullgarn i juli 2006 som möjligen inte sågs på Trosasidan av viken. Av lite mindre vanliga arter som observerats omkring eller precis över 100 gånger i rapportområdet innebär den nya gränsen att antalet fynd av sommargylling, dubbelbeckasin och ängshök åter kommer under 100 fynd. Antalet fynd av dubbelbeckasin minskar med 23, av sommargylling med 22 och av ängshök med 9.

Knölsvan *Cygnus olor*

En för vårt område ovanligt stor flock sågs i januari i Strandstuviken, Nyköping.

Stor flock: 200 ex rastande Strandstuviken, Nyköping 11.1 (Claes Svedlindh, Peter Olofsson, Lillian Elowsson).

Svart svan *Cygnus atratus*

(-2008:7/10) (2009:1/1)

Första fyndet i Flens kommun av denna parkrymling.

Samtliga fynd: 1 ex rastande Röl, N Malmköping, Flen 20-21.3 (*Lars Davner, Andreas Grabs, Jukka Väyrynen).

Mindre sångsvan *Cygnus columbianus*

Sedan 2000 har antalet exemplar av mindre sångsvan ökat kraftigt under våren med en högsta notering på 75 ex år 2004. I år var det däremot en kraftig minskning. Årets 16 ex är i nivå med åren före 2000 då ca 15 ex per år sågs i genomsnitt.

Någon minskning av antalet höstfynd har dock inte ägt rum. Årets 8 ex är snarare högre än vad som varit normalt under 2000-talet.

Antalet mindre sångsvanar minskade under 2009 efter många år av kraftig ökning.

Foto Jonny Werdin.

Sångsvan *Cygnus cygnus*

Antalet rapporterade häckningar varierar något mellan åren. Årets 13 rapporterade häckningar är i nivå med tidigare år.

Under våren, och då främst i mars, kan större antal sångsvanar ses rasta runt om i Sörmland. Årets flockar är bland de högsta som är noterade.

Större flockar: Max 410 rastande Björke, Västerljung, Trosa 20-30.3 (Örjan Jitelius, Göran Andersson, Peter Ringqvist m.fl.). Max 400 rastande Tista, Nyköping 29-30.3 (Jukka Väyrynen, Jan Gustafsson, Jan Karlsson m.fl.). 400 födosökande Tuna k:a, Nyköping 30.3 (Jonny Werdin).

Sädgås *Anser fabalis*

Sedan några år tillbaka har sädgäss övervintrat i Skåraområdet, Nyköping. Troligen är det en effekt av de senaste årens milda vintrar. Även i år övervintrade ett antal sädgäss i samma område och i januari sågs som mest 900 ex. Under december sågs sedan upp till 1500 ex och återigen i Skåraområdet. Senaste rapporten är från den 13 december.

De flesta rapporterna om större antal rastande sädgäss, mer än 3500 ex, under vår och höst kommer från Nyköpings kommun och främst i Skåraområdet och Kiladalen. I övrigt finns rapporter om större flockar från Eskilstuna och Stensjöområdet i Katrineholm.

5000 grågäss sågs i Skåraområdet, Nyköping under augusti 2009. Foto Mikael Ackelman.

Stor flock: 4000 rastande Kjulsta, Skåraområdet, Nyköping 6-8.11 (Tommy Pettersson).

Tundrasädgås *Anser fabalis rossicus*

(-2008:35/152) (2009:7/51)

Årets antal är bland det högsta som noterats. De senaste åren har de flesta setts sträckande i några få större flockar. Få ex ses rastande.

Samtliga fynd: 3 sträckande mot N Mälby Kvarn, Flen 15.3 (*Jukka Väyrynen). 1 rastande Stigtomtå f.d. flygfält, Nyköping 23.3 (*Lennart Wahlén). 1 ex Skåra viltvatten, Nyköping 12.4 (*Lillemor Däckfors, *Krister Andersson). 1 rastande Närkemaderna, Buskhyttan, Nyköping 1.10 (*Nisse Nilsson, Jan Gustafsson). 41 sträckande mot V Kvicksundsbron, Eskilstuna 18.10 (*Joachim Strengbom, *Yonas Ericsson, *Kent Carlsson, *Viktor Eriksson). Max 4 stationära Kjulsta, Skåraområdet, Nyköping 2-3.11 (*Mikael Ackelman, *Annika Elonius).

Spetsbergsgås *Anser brachyrhynchus*

Närmare 150 ex under hösten är en enorm ökning jämfört med förra året då det sågs 39 ex. Det var då i sin tur mer än dubbelt mycket som setts tidigare. Det är ett antal större sträckande flockar som gör att antalet

blir så högt i år. De flesta av dessa har setts vid Kvicksundsbron, Eskilstuna. Totalt sågs 100 ex sträcka förbi under hösten.

Det är också första gången som det ses mer spetsbergsgäss under hösten än under våren.

Under våren sågs ca 70 ex vilket är en fortsatt ökning och det högsta antal som setts under våren.

Större flockar och vinterfynd (januari och december): 26 sträckande mot SV Gripensnäsaviken, Ålspångaviken, Långhalsen, Flen 10.10 (Per Flodin, Andreas Grabs). 18 sträckande mot V Kvicksundsbron, Eskilstuna 11.10 (Joachim Strengbom, Yonas Ericsson). 35 sträckande mot V Kvicksundsbron 29.10 (Viktor Eriksson). 37 sträckande mot V Kvicksundsbron 30.10 (Joachim Strengbom). 1 ad rastande Gällsta, Nyköping 1.12 (Lennart Wahlén).

Bläsgås *Anser albifrons*

Antalet observerade bläsgäss varierar en hel del mellan åren och då främst under våren. Antalet sedda exemplar varierar också under året på de olika lokalerna. Fåglar rör sig inom områdena och en del sträcker vidare medan andra tillkommer. Detta gör det svårt att uppskatta mera noggrant hur många bläsgäss som har setts under våren. Uppskattningsvis har det setts minst 300 ex

Något fler ex av bläsgås än normalt sågs under våren. Foto Thomas Larsson.

under våren. Något mer än vad som brukar ses. Under hösten ses betydligt färre och i år sågs 92 ex.

Grågås *Anser anser*

Fynd i januari och december har ökat de senaste åren, men än så länge rör det sig bara om enstaka exemplar. Stora flockar ses runt om i rapportområdet. Som mest sågs 5 000 ex i Skåraområdet, Nyköping under augusti (Tommy Pettersson).

Grågås X kanadagås

Anser anser X branta canadensis

Ca 35 ex under året av denna relativt vanliga hybrid är något mer än de senaste åren.

Strippgås *Anser indicus*

(-2008:18/20) (2009:3/3)

Tre exemplar under året är mer än brukligt. För det mesta görs bara något fynd per år. Fågeln i Skåra viltvatten och Goglundasvackan bedöms vara samma individ.

Samtliga fynd: 1 ex Goglundasvackan, Skåraområdet, Nyköping 13.4 (*Lennart Wahlén, Tommy Pettersson, Ola Bäckman m.fl.). 1 ex Skåra viltvatten, Nyköping 15.4 (Ragnar Falk, Johan Gustafsson). 1 rastande Närkemaderna, Buskhyttan, Nyköping 2.6-9.8 (*Thomas Larsson, Jan Gustafsson). 1 rastande Låsta, Strängnäs 4.10 (*Mårten Winkler).

Prutgås *Branta bernicla*

Få vårfynd som vanligt med ett i inlandet och ett vid kusten. Förra året sågs ovanligt många exemplar i inlandet under hösten, och dessutom sågs det fler i inlandet än ute vid kusten. Samma fenomen upprepas i år med fler i inlandet än vid kusten. Närmare 600 ex sågs i inlandet vilket är ett av de högsta antal som noterats. De allra flesta har setts i Eskilstuna och Strängnäs och har varit sträckande fåglar.

Orsaken till att fler ses i inlandet och i så förhållandevis stora antal är inte helt klart, men det skulle kunna helt enkelt bero på bättre bevakning av höststräcket i inlandet. Noterbart är också den fina sträckdagen 24.10 då prutgäss sågs både i kustbandet och vid de stora sjöarna i inlandet.

Större flockar: 40 sträckande mot SV Femöreflagen, Femörehuvud, Oxelösund 11.10 (Jan Gustafsson, Jan Karlsson). 140 sträckande mot SV Femöreflagen, Femörehuvud, Oxelösund 24.10 (Jan Gustafsson, Arne Hellström m.fl.). 172 sträckande mot V Kvicksundsbron, Eskilstuna 24.10 (Viktor Eriksson). 150 sträckande mot V Torshälla huvud, Eskilstuna 24.10 (Sten Ljungars). 140 sträckande mot SV Härad, Strängnäs 24.10 (Erik Widuss). 150 sträckande mot V Ekbacken, Torshälla 27.10 (Leif Carlsson).

Fyra rapporter om kanske samma mandarinand som sågs i området mellan 2003 och 2006? Foto Stefan Pettersson.

Vitkindad gås *Branta leucopsis*

Häckningar är i år rapporterade från Strandstuviken, Brannäs våtmark, Närkemaderna Buskhyttan, Stendörrens naturreservat, Grässkären Oxelösunds skärgård, Femöre fiskehamn och Nyköpings stad. Samtliga dessa lokaler vid kusten i Oxelösunds och Nyköpings kommuner. Utöver dessa häckningar finns en rapport om häckning vid Marieberg, Yngaren, Katrineholm.

Utifrån rapporteringen är det svårt att bedöma antalet häckande par. Tidigare har beståndet uppskattats till betydligt fler än 75 par. Troligen finns det minst 100 häckande par.

Gravand *Tadorna tadorna*

Antalet gravänder verkar ganska konstant. I år har två häckningar rapporterats – lika med tidigare år. I inlandet görs årligen enstaka fynd.

Häckningar: 5 pull pulli/nyligen flygga Marsäng, Oxelösund 3-5.6 (Jan Karlsson, Jan Hägg). 1 häckning (7 ungar) Enskär,

Hartsö skärgård, Nyköping 6.6 (Lennart Wahlén).

Mandarinand *Aix galericulata*

(-2008:17/19) (2009:1/1)

Fyra rapporter under året som bedöms vara samma individ. Är det måhända samma individ som sågs i samma område mellan 2003 och 2006?

Samtliga fynd: 1 hane Oxelösunds hamn, Oxelösund 9.4 (*Peter Lantz). 1 ad hane födosökande Brandholmen, Nyköping 18.4 (Ingrid Nordemar). 1 hane Nyköpings Hus, Nyköping 19-22.4 (Toomas Maadre, Stefan Pettersson).

Bläsand *Anas penelope*

Häckningar är inte vanliga i rapportområdet. Årets häckning är den tredje under 2000-talet. Några enstaka ex ses numera varje vinter.

Häckning: 1 hona bo, ägg/ungar Dyskär,

Söderfjärden, Mälaren, Strängnäs 31.5 (Lars Broberg, Ture Persson).

Snatterand *Anas strepera*

Fem rapporterade häckningar är ungefär vad som årligen rapporteras. Detta antal avspeglar inte alls antalet par i rapportområdet. Snatterand är efter gräsand den vanligaste häckande simanden i rapportområdet. Vinterfynd är numera årliga.

Kricka *Anas crecca*

Kricka ses numera årligen under vintern. I år har den setts på 5 olika lokaler. Det är mest enstaka ex som ses, men vid Brandholmen sågs som mest 9 ex i december.

Antalet rapporterade häckningar är som vanligt få. Årets tre fördelar sig på Nyköping två och en i Eskilstuna.

Häckningar, stor vinterflock: 1 häckning (9 ungar) Viltvatten 1 km N Lista k:a, Eskilstuna 12.7 (Bo Gustafsson). 1 häckning (4 ungar) Skåraviken, Hallbosjön, Nyköping 2.8 (Tommy Pettersson). 1 häckning (2 ungar) Långbromaden, Nyköping 2.8 (Hasse Berglund).

9 ex rastande Brandholmens reningsverk, Nyköping 3.12 (Lennart Wahlén).

Amerikansk kricka *Anas carolinensis*

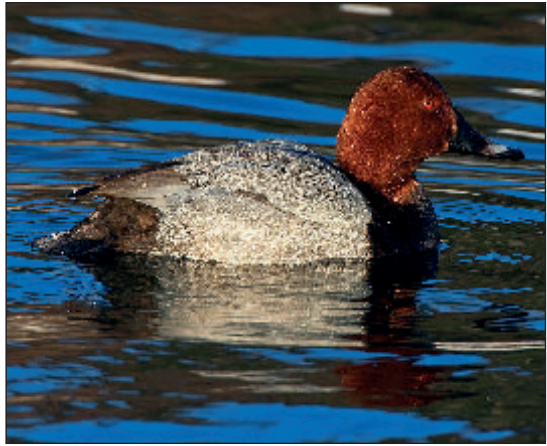
(-2008:8/8) (2009:1/1)

Nionde fyndet av denna nordamerikanska art och det första i juli. De tidigare fynden fördelar sig på sex fynd i Nyköping och ett vardera i Katrineholm och Oxelösund.

Samtliga fynd: 1 hane stationär Skåraområdet - Vadsjön, Nyköping 1-13.7 (*Tommy Pettersson, Sven-Olov Karlsson, Kjell och Eva Widén m.fl.).

Gräsand *Anas platyrhynchos*

Större gräsandsflockar kan ses under hösten. Frågan är hur många av dessa som är utplanterade. I bland annat Katrineholms kommun sker varje år stora utsättningar av gräsander. De flesta av dessa kommer från

Årets antal av brunand är något högre än förra året, men mindre än hälften jämfört med nivåerna från 90-talet. Foto Leif Nyström.

Danmark.

Större flockar: 1500 ex rastande Näsnaren, Katrineholm 22.8 (Krister Aronsson). 1500 ex rastande Skåra viltvatten, Skåraområdet, Nyköping 11.9 (Tommy Pettersson).

Stjärtand *Anas acuta*

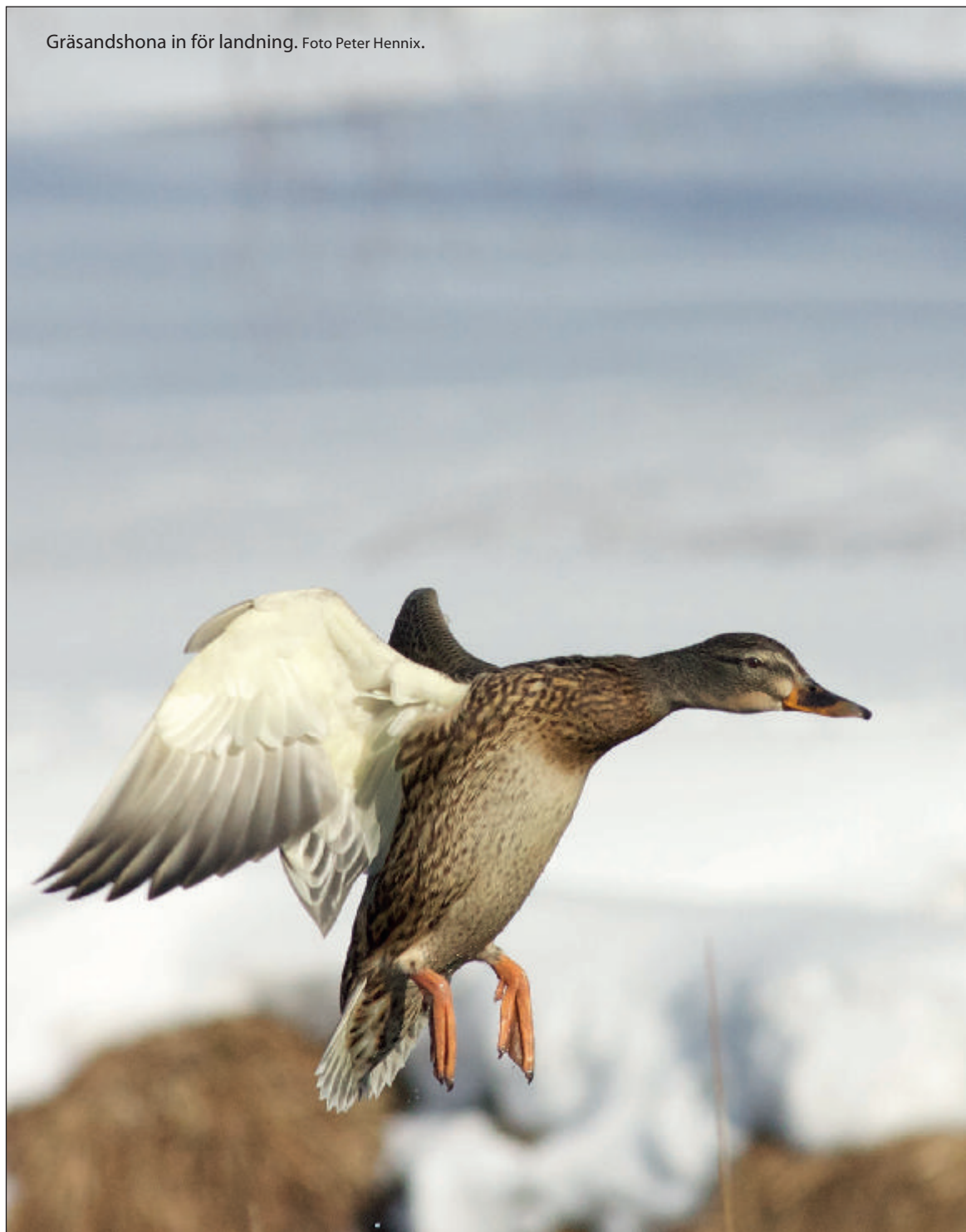
Andra året i rad utan vinterfynd. Vinterfynd har varit ovanliga tidigare under 2000-talet. Under sommartid har stjärtand setts på tre lokaler. Några indikationer på häckning finns dock inte. Under hela juli sågs stjärtänder i Vadsjön med som mest 15 ex.

Samtliga sommarfynd (20 maj – 20 juli): 1 ad hane rastande Strandstuviken, Nyköping 22.5 (Jan Gustafsson). 1 hona Grinda våtmark, Nyköping 24.5 (Johan Wallin). Som mest 15 ex rastande Vadsjön, Nyköping under juli (Lennart Wahlén).

Årta *Anas querquedula*

Någon/några häckningar rapporteras varje år. I övrigt bara rapporter under häckningstid från tre lokaler. Det innebär att 2009 var ett av de sämsta åren på länge. Under 90-talet fanns rapporter från drygt 20 lokaler per år. I början av 2000-talet började antalet rapporterade lokaler minska. Kanske finns det inte mer än 5 par i rapportområdet.

Gräsandshona in för landning. Foto Peter Hennix.

Häckningar: 1 häckning (8 ungar) Vadsjön, Nyköping 3.6 (Sven Pettersson). 1 häckning (3 ungar) Aspa, Nyköping 21.6 (Hasse Berglund).

Skedand *Anas clypeata*

Två rapporterade häckningar under året är av normal omfattning. I övrigt rapporter från 10 lokaler under häckningstid. Beståndet bedöms vara konstant. Vinterfynd är inte vanliga.

Häckningar, vinterfynd (januari och december): 1 häckning (8 ungar) Enskär, Hartsö skärgård, Nyköping 2.7 (Lennart Wahlén). 1 häckning (11 ungar) Grinda våtmark, Nyköping 7.7 (Peter Ringqvist). 1 hona Brandholmens reningsverk, Brandholmen, Nyköping 1.1 (Göran Altstedt).

Brunand *Aythya ferina*

Utvecklingen för brunand har varit negativ under hela 2000-talet och någon större förbättring kan inte ses under året. Antalet rapporterade häckningar varierar något mellan åren och i år finns rapport om två häckningar. Bägge dessa noterades i anlagda viltvatten. I övrigt finns rapporter från ca 10 lokaler under häckningstid.

Större flockar har alltid setts i Näsnaren, Katrineholm under sensommar/tidig höst. Årets antal är något högre än förra året, men är mindre än hälften jämfört med nivåerna från 90-talet.

Häckningar och stor flock: 1 häckning (7 ungar) Skåra viltvatten, Skåraområdet, Nyköping 13.6 (Tommy Pettersson). 1 häckning (2 ungar) Östra Vingåkers viltvatten, Katrineholm 19.7 (Lennart Pettersson). 350 ex rastande Näsnaren, Katrineholm 30.8 (Stig Löwenhamn).

Vigg *Aythya fuligula*

Under 2000-talet har antalet rastande vigg under vintern ute vid kusten ökat kraftigt och nådde som mest 60 000 ex under 2006. De senaste åren har antalet minskat, men årets 30 000 ex är fortfarande en mycket hög siffra.

De senaste årens ökade bevakning av ejder vid Hjälmarens har lett till en kraftig ökning av inlandsfynden. Foto Peter Hennix.

Stort antal: Som mest 30 000 ex stationära Örsbaken, Brannäs våtmark, Oxelösund 21.2 (Jan Gustafsson).

Bergand *Aythya marila*

Förra årets högsta notering om 500 ex var kanske bara en tillfällig minskning. I år har som mest 3 000 ex observerats, vilket är i nivå med tidigare under 2000-talet. I inlandet gjordes två vårfynd och sju höstfynd. Totalt sågs 25 ex vilket är en bra siffra.

Större flock: 3000 ex stationära Örsbaken, Brannäs våtmark, Oxelösund 21.2 (Jan Gustafsson)

Ejder *Somateria mollissima*

De senaste årens ökade bevakning vid Hjälmarens har lett till en kraftig ökning av inlandsfynden. Samtliga fynd är gjorda under april och maj. Totalt sågs 158 ex.

Praktejder *Somateria spectabilis*

(-2008:30/33) (2009:1/1)

Årets fynd är som de allra flesta gjorda under våren. Det finns bara två höstfynd. 16 av fynden har gjorts i april.

Samtliga fynd: 1 2K hane rastande Femöref-lagen, Femöre huvud, Oxelösund 9.4 (*Mikael Ackelman).

Alförrädare *Polysticta stelleri*

(-2008:44/64) (2009:1/1)

Två fynd under året. Den adulta hanen bedöms vara samma individ som sågs 2006 och 2007.

Samtliga fynd: 1 ad hona stationär Stora Garkast, Hartsö skärgård, Nyköping 25.1 (*Lennart Wahlén, *Janne Oldebring). 1 ad hane stationär Torskbådan, Hartsö skärgård, Nyköping 6-16.6 (*Lennart Wahlén).

Alfågel *Clangula hyemalis*

Årets fynd i inlandet är som vanligt i april och oktober och antalet fynd är av normal omfattning.

Samtliga fynd i inlandet: 1 ex stationär Rörviks camping, Hjälmarén, Vingåker 23.4 (Ronny Nilsson). 1 ex rastande Väsbosundet, Fiskeboda, Katrineholm 25.4 (Pelle Moqvist, Krister Andersson). 1 ex sträckande mot V Kvicksundsbron, Eskilstuna 18.10 (Joachim Strengbom, Yonas Ericsson, Kent Carlsson). 2 ex sträckande mot V Torshälla huvud, Eskilstuna 21.10 (Sten Ljungars). 6 ex stationära Eksågstornet, Söderfjärden, Strängnäs 24.10 (Lennart Eriksson, Magnus Brandel). 1 ex sträckande mot O Kvicksundsbron, Eskilstuna 24.10 (Tommy Emanuelsson, Viktor Eriksson). 4 ex sträckande mot V Kvicksundsbron, Eskilstuna 29.10 (Viktor Eriksson).

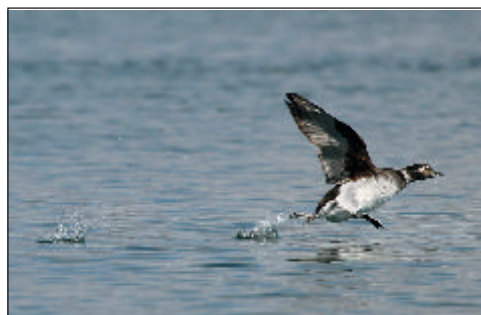
Sjöorre *Melanitta nigra*

Återigen ett år med höga antal av rastande och sträckande sjöorrar i inlandet. Ca 200 ex sågs under våren och ca 90 ex sågs under hösten. Sjöorre häckar inte längre i rapportområdet. Ett intressant fynd under häckningstid gjordes i skärgården då ett par sågs.

Sommar (20 maj – 20 juli): 2 i par stationära Storrö, Hartsö skärgård, Nyköping 16.6 (Lennart Wahlén).

Svärta *Melanitta fusca*

Några par häckar fortfarande i rapportområdet. I år finns häckning rapporterad från

Antalet obsar av alfågel var av normal omfattning. Foto Göran Andersson.

Vattungarna, Oxelösund. Närmare 240 ex sågs i inlandet under våren. De flesta, ca 230 ex, sågs sträcka förbi mot O Dansbaneudden, Hjälmaresund, Eskilstuna under månadskiftet april-maj.

Häckning: 53 pulli/nyligen flygga Vattungarna, Oxelösund 13.8 (Leif Nyström).

Knipskrake***Bucephala clangula X Mergus albellus***

(-2008:0/0) (2009:1/1)

Första fyndet i rapportområdet för denna hybrid.

Samtliga fynd: 1 ex Gamla Åsen, Viksätter, Katrineholm 2.5 (*Ove Sjögrund).

Salskrake *Mergus albellus*

Som vanligt numera några sommarfynd från Tynnelsö, men inga indikationer på häckning i år.

Betydligt fler och större flockar sågs i år än förra året, då ovanligt få stora flockar sågs.

Flockar mer än 100 ex och sommarfynd

(20 maj – 20 juli): 300 ex rastande Örsbaken, Brannäs våtmark, Oxelösund 10.1 (Tommy Knutsson). 199 ex Näsnaren, Katrineholm 18.10 (Håkan Lernefalk). 218 ex rastande Lagunen, Tynnelsö, Strängnäs 18.10 (Yngve Meijer, Markku Kemppi).

3 hanar och 2 honfärgade rastande Lagunen, Tynnelsö, Strängnäs 28.6 (Yngve Meijer, Markku Kemppi).

Återigen ett år med flockar av storskrake om 1000 ex eller fler. Foto Peter Hennix.

Småskrake *Mergus serrator*

Någon/några häckningar brukar rapporteras varje år i inlandet, dock inte i år. Detta tyder troligen inte på att några häckningar inte har ägt rum utan snarare på att dessa inte har observerats. Det finns flera fynd under häckningstid från lämpliga lokaler i Mälaren och i Hjälmaran.

Storskrake *Mergus merganser*

Återigen ett år med flockar av storskrake om 1000 ex eller fler. Tidigare under 2000-talet har det varit dåligt med så stora flockar. Det var inte alls ovanligt dessförinnan.

Stora flockar: 1200 ex rastande Kisängsfjärden, Nyköping 1.11 (Mikael Ackelman, Annika Elonius). 2000 ex födosökande Gimmersta fiskartorp, Katrineholm 17.11 (Lars Nordling). 1400 ex födosökande Björndalsviken, Strängnäs 5.12 (Petter Sundin). 1200 ex födosökande SV Kvisslabergan, Stora Kvisslanholmen, Eskilstuna 5.12 (Kent Carlsson). 1000 ex födosökande Östra Hjälmaran, Eskilstuna 8.12 (Leif Carlsson).

Järpe *Bonasa bonasia*

Sammanlagt 25 fåglar på 18 lokaler är rapporterade från 2009. Lokalerna är väl

spridda runt om i rapportområdet och fynd finns från alla kommuner utom Oxelösund. Bland årets rapporter finns även en konstaterad häckning samt en rapport om en mindre grupp fåglar under juli månad som rimligen bör ha varit en ungflock även om rapporten inte anger det.

Konstaterade och troliga häckningar: 5 ex Bråvikenbranternas naturreservat, Norrköping 5.7 (Knut Eriksson, Mats Hjelte). 1 pull Nyckelsjön, Katrineholm 23.7 (Anne-Marie Johansson).

Orre *Tetrao tetrix*

Från 2009 finns, som vanligt, en mängd rapporter om enstaka spelande orrar spridda runt rapportområdet. Merparten av rapporterna kommer från skogsområdena på Mälarmärden i centrala, norra delen av rapportområdet samt från skogsområdena i sydvästra delen av rapportområdet.

Tre eller fler spelande tuppar rapporteras från följande lokaler: Stora Bötet, Nyköping (12 spelande). Hedmossen, Dunker, Flen (8 spelande). Hedmossen, Ärla, Eskilstuna (4 spelande). Holmsjön, Dillnäs allmänning, Gnesta (3 spelande). Abborrmossen, Åkers kronopark, Strängnäs (3 spelande) samt

Trehörningen, Eskilstuna (3 spelande).
Inga rapporter om häckningar finns från året.

Rapphöna *Perdix perdix*

Enstaka raphhöns har under 2009 rapporterats från sammanlagt 13 lokaler runt om i rapportområdet under perioden januari-oktober. Från året saknas rapporter om större flockar som kan tyda på omfattande utsättningar. Trots det kan man misstänka att flertalet av årets rapporterade fåglar ändå härstammar från mindre utplanteringar. Bland årets fynd finns dessutom en rapport, om 2 spelande fåglar, från juni månad.

Samtliga fynd (juni): 2 ex spel/sång Berga-Tuna, Nyköping 28.6 (Ragnar Falk).

Vaktel *Coturnix coturnix*

Totalt 37 vaktlar, varav 35 spelande, finns rapporterats från 2009. De två senaste åren har antalet rapporter om spelande vaktlar minskat märkbart i rapportområdet jämfört med åren 2005-2007 då fler än 60 spelande fåglar rapporterades årligen. Det låga antalet ledde även till förhållandevis få lokaler med flera spelande fåglar under 2009.

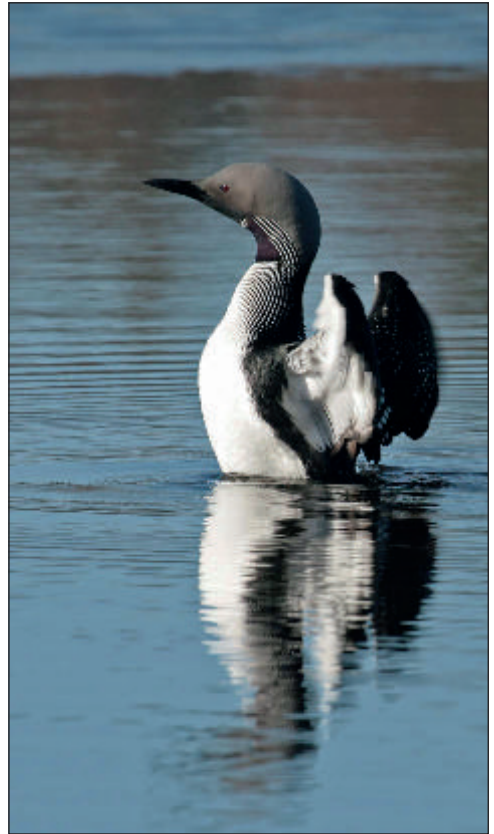
Från året saknas dessutom rapporter om rastande fåglar under hösten eller fynd som kan indikera häckningar.

Fynd (3 eller fler spelande): 4 ex spel/sång Kafjårdsslätten, Eskilstuna 31.5-2.8 (Kristina Hagman, Sten Ljungars, Leif Carlsson m.fl.). 3 ex spel/sång Stenkvistafältet, Eskilstuna 8.6-30.7 (Leif Carlsson, Anders Norberg, Yonas Ericsson m.fl.).

Smålom *Gavia stellata*

Sammanlagt 98 smålommar under året är i nivå med de två senaste åren och som vanligt avser en stor del av rapporterna fåglar längs kusten under våren. Den högsta sträcksumman under våren inräknades vid Oxeludden, Askö, Trosa den 1.5 då 13 ex sträckte mot NO (Göran Andersson, Örjan Jitelius).

Årets rapporter fördelar sig enligt följande: januari 4 ex, vår (mars-maj) 50 ex, juli 2 ex,

Totalt har säkra eller möjliga häckningar av storlom rapporterats från 42 sjöar i rapportområdet vilket är något fler än de senaste åren.

Foto Andreas Grabs.

höst (aug-nov) 15 ex samt december 27 ex.

Antalet inlandsfynd tenderar att öka svagt i rapportområdet vilket sannolikt beror på bättre bevakning av sträcket genom Mälaren och Hjälmararen. Från året finns rapporter om 11 fåglar från inlandet.

Även en högre summa rastande smålommar från kusten i december förtjänar att omnämnas: 25 ex rastande Storrö, Hartsö skärgård, Nyköping 10.12 (Lennart Wahlén).

Samtliga inlandsfynd: 1 ex rastande Tors-hälla huvud, Eskilstuna 7.4 (Sten Ljungars, Monica Ljungars). 1 ex sträckande mot O Torshälla huvud, Eskilstuna 10.4 (Sten Ljungars). 2 ex sträckande mot O Hjälmar-sund, Eskilstuna 1.5 (Joachim Streng-

bom, Kent Carlsson, Yonas Ericsson). 1 ex förbiflygande Enaren, Katrineholm 14.7 (Lars Davner). 1 ex sträckande mot O Torshälla huvud, Eskilstuna 25.7 (Bo Gustafsson, Sten Ljungars, Lennart Wahlén). 1 ex sträckande mot V Kvicksundsbron, Eskilstuna 22.8 (Viktor Eriksson, Tommy Emanuelsson). 2 ex sträckande mot O Mariefred, Strängnäs 23.8 (Erik Widuss). 1 ex sträckande mot SV Mariefred, Strängnäs 18.9 (Erik Widuss). 1 ex sträckande mot V Kvicksundsbron, Eskilstuna 20.9 (Viktor Eriksson, Tommy Emanuelsson).

Storlom *Gavia arctica*

Sammanlagt 9 konstaterade häckningar från 7 olika sjöar finns rapporterade från 2009. Dessutom finns rapporter om storlommar på lämpliga häckningslokaler från ytterligare 35 sjöar. Totalt har alltså säkra eller möjliga häckningar rapporterats från 42 sjöar i rapportområdet vilket är något fler än de senaste åren.

I Gölsjön, centralt i Bävenområdet, inräknades 75 ex 20.8 och 57 ex 24.8, samtliga adulta fåglar (Leif Carlsson, Lennart Eriksson). Högre ansamlingar gamla storlommar har rapporterats från Gölsjön under eftersommaren de senaste åren. Årets antal är dock de

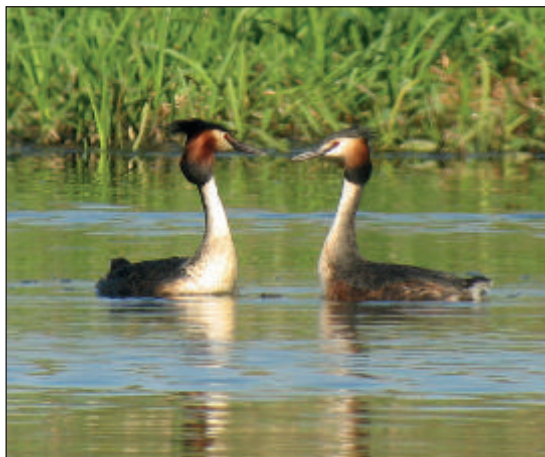
Antalet revir och lyckade häckningar av smådopping är i nivå med 2008 års toppnotering. Foto Leif Nyström.

högsta som rapporterats från lokalen. Från vintermånaderna (januari och december) finns sammanlagt 10 fåglar rapporterade.

Vinterfynd (januari och december): 1 ex Örsbaken, Oxelösund 1.1 (Tommy Knutsson). 1 ex Lacka, Trosa 6.1 (Pierre Stålnäbb). 2 ex Hummelvik fiskehamn, Nyköping 17.1 (Nisse Nilsson). 1 ex Örsbaken, Oxelösund 17.1 (Per Flodin, Jukka Väyrynen, Göran Andersson). 1 ex Örsbaken, Oxelösund 3.12 (Lennart Wahlén). 1 ex Hartsö skärgård, Nyköping 10.12 (Lennart Wahlén). 3 ex Femörehuvud, Oxelösund 27.12 (Jan Karlsson).

Smådopping *Tachybaptus ruficollis*

Antalet troliga revir var i år 27 – exakt lika med 2008 års toppnotering. Även antalet konstaterade häckningar i dessa revir var detsamma som 2008, dvs 13 lyckade häckningar. Ännu alltså ingen avmattning i smådoppingens positiva utveckling i vårt rapportområde. Återstår att se om den hårda vintern 2009/2010 i norra Europa har någon negativ inverkan på beståndet.

Det kanske mest anmärkningsvärda fyndet av skägdopping är den stora ansamlingen om cirka 750 individer i Hjälmarens under oktober.
Foto Björn Fors.

Även det höga antalet vinterfynd håller i sig och Ekeby våtmark, Eskilstuna samt Oxelösunds hamn tycks vara pålitliga vinterlokaler för arten numera.

Vinterfynd (januari och december): 2 stationära Ekeby våtmark, Eskilstuna 1-29.1 (Krister Bergh, Kent Carlsson, Tommy Emanuelsson m.fl.). 2 stationära Gästhamnen, Oxelösunds hamn 1-18.1 (Göran Altstedt, Göran Andersson, Per Flodin m.fl.). 1 ex Dragsviken, Hummelvik fiskehamn, Nyköping 4.1 (Ritva Elg). 1 födosökande Ekeby våtmark, Eskilstuna 6.12 (Viktor Eriksson). 1 rastande Ångbåtsbryggan, Mariefred 19-20.12 (Staffan Hellbom, Yngve Meijer, Erik Widuss). 1 stationär Gästhamnen, Oxelösunds hamn 29-30.12 (Tommy Pettersson, Jonny Werdin).

Skägdopping *Podiceps cristatus*

Något fler fynd om större flockar denna säsong än brukligt. Däremot saknas rapporter om någon större ansamling från Öljaren, Vingåker som brukar vara pålitlig i detta avseende. Platser och tidpunkter för dessa ansamlingar är annars de förväntade i form av inlandssjöarna Näsaren, Hjälmarens

och Mälaren under hösten. Det kanske mest anmärkningsvärda fyndet är annars den stora ansamlingen om ca 750 individer i Hjälmarens under oktober.

Fynd (200 ex eller fler): 200 ex Näsaren, Katrineholm 22.8 (Krister Aronsson) och 200 ex på samma lokal 6.9 (Krister Aronsson). 279 ex Söderfjärden, Mälaren, Eskilstuna 10.10 (Sten Ljungars, Monica Ljungars). 300 ex Östra Hjälmarens, Eskilstuna 15.10 (Leif Carlsson). 750 ex Hjälmarens, Katrineholm 19.10 (Krister Andersson). 242 ex Eksågstornet, Söderfjärden, Mälaren, Strängnäs 25.10 (Staffan Hellbom, Yngve Meijer, Barbro Hellström). 200 ex Östra Hjälmarens, Eskilstuna 3.11 (Leif Carlsson).

Gråhakedopping *Podiceps grisegena*

Totalt 16 fynd om 21 individer får betraktas som normalt, men något i underkant. Precis som under 2008 gjordes januarifynd i Örsbaken utanför Nyköping/Oxelösund. De alla flesta fynden gjordes annars som vanligt i kustbandet med två fåglar i Näsaren, Katrineholm och en i Hjälmarens som enda avvikare. Normal fördelning mellan vår och höst och inga häckningsindicierna denna säsong.

Vinterfynd (januari och december): 1 rastande Örsbaken, Oxelösund 10.1 (Tommy Knutsson) och 2 ex på samma plats 17.1 (Per Flodin, Jukka Väyrynen, Bernth Andersson m.fl.).

Svarthakedopping *Podiceps auritus*

Totalt ca 81 par i lämplig häckningsmiljö fördelade på Nyköping (40), Katrineholm (18), Strängnäs (7), Trosa (5), Eskilstuna (4), Vingåker (3), Flen (3) samt Gnesta (1). I 37 av dessa fall kunde häckning konstateras vilket är en ovanligt hög andel.

Efter en som det verkar tillfällig nedgång under 2008 till 52 par är vi tillbaks på nästan exakt samma nivå som 2007 då ca 80 par angavs. Eftersom vi sedan dess minskat vårt rapportområde något kan vi alltså konstat-

era att 2009 års antal är rekordhögt. Under första halvan av 2000-talet rapporterades ca 45-65 par så en tendens till ökning kan noteras de senaste åren.

Vi har tidigare konstaterat att så länge vi har våtmarker som underhålls i Sörmland så kan vi också få njuta av goda bestånd av svarthakedopping. Om våtmarksarealen minskar gör dock även doppingarna det tämligen omedelbart. Vi ska dock komma ihåg att antalen redan tidigare flukturerat på ett vis som inte enbart kan förklaras av ändrade våtmarksarealer. Exempelvis räknades redan 1978 till 80 par medan det fyra år senare 1982 rapporterades endast 14 par. Det finns uppenbarligen fler påverkande faktorer och möjligen är svarthakedoppingen en känslig art som kan förväntas variera en hel del även framöver.

Vinterfynd (januari, februari och december): 1 rastande Örsbaken, Oxelösund 11.1 (Tommy Knutsson) och 1 ex på samma plats 18.1 (Ragnar Falk). 1 födosökande Sillöfjärden, Hummelvik fiskehamn, Nyköping 1.2 (Lars Frankenberg). 1 rastande Strandstuviken, Nyköping 13.12 (Jan Sjöstedt).

Svarthalsad dopping *Podiceps nigricollis*

(-2008:7/12) (2009:1/2)

Senast det publicerades ett fynd av svarthalsad dopping ifrån vårt rapportområde var 1982. Det är tämligen anmärkningsvärt att det gått så pass lång tid utan fynd med tanke på att artens fäste i Hornborgasjön stärkts och att den under ett par år uppträdde regelbundet så pass nära som i Närke.

Att det däremot skulle ske fynd just 2009 var mer väntat då svarthalsade doppingar noterades på flera håll runt vårt rapportområde och då så pass nära som i Ågestasjön utanför Stockholm. Dagen innan de två fåglarna hittades i Vadsjön sågs dessutom två individer SV Norrköping i Östergötland och den 2:a maj sågs två fåglar i Asköviken, Västmanland. Även Hjälstaviken i Uppland fick besök av två svarthalsade

doppingar i början av maj. Då datumen i viss mån överlappar mellan alla dessa fynd verkar det rimligt att det varit flera fåglar inblandade. Då det dessutom gjorts enstaka fynd norröver i Sverige samt på Öland och Gotland kan man kanske prata om en liten miniinvasion. Framtiden får utvisa om fåglarna i Hornborgasjön börjar bli så pass trångbudda att de behöver expandera.

Samtliga fynd: Två stationära Vadsjön, Nyköping 9.5 (*Lennart Wahlén, Kjell och Eva Widén, Ragnar Falk m.fl.).

Mindre lira *Puffinus puffinus*

(-2008:0/0) (2009:1/1)

Detta fynd av en mindre lira var alltså det första för vårt rapportområde och det får nog anses vara årets mest spektakulära observation. Under hösten blåste ofta hårda västvindar vilket innebar ovanligt många fynd av utpräglad pelagiska arter utmed Västkusten. Inte minst början av oktober gav möjligheter till närmare bekantskap med dessa ofta svärsedda arter. Det är rimligt att anta att denna lira förirrade sig in i Östersjön under denna period. Väl där kan man tänka sig att den sedan har svårt att hitta ut och därför kanske noteras på fler platser under sträckbevakning.

Notera att det sågs en mindre lira vid Horsten, Uppland 10 dagar innan fyndet vid Enskär. Det måste givetvis inte vara samma individ, men det framstår ändå som rimligt att det kan vara det. Återstår att se om den kommer att fortsätta att dyka upp framöver under sträckbevakning i Östersjön.

Samtliga fynd: En sträckande mot SO Hartsö-Enskär fstn, Nyköping 21.10 (*Kalle Brinell, Lennart Wahlén).

Storskarv *Phalacrocorax carbo*

Med hjälp av spontanrapportering i Svalan och uppgifter från Länsstyrelsen kan vi uppskatta antalet par i vårt rapportområde till ca 3000 varav 2000 i skärgården och 1000

29 observationer av sparvhök gjordes under juni och juli. Foto Kjell Widén.

i inlandssjöar. Det bör ligga i nivå med de senaste åren och som nämnts tidigare sker omfördelningar av kolonier löpande. Antalet par säger däremot ingenting om häckningsframgången och den är också höljd i dunkel.

Vi vet att det pågår ingrepp av olika slag på många platser efter tillståndsgivning varför det finns all anledning för den observante fågelskådaren att även framöver noga rapportera häckande storskarvar och om möjligt även deras häckningsframgång.

Som intressant kuriosa kan nämnas den i Norge ringmärkta storskarv som sågs och avlöstes vid Stavsundet, Valdemaren, Flen 19.9 (Per Flodin). Märkare Åge Sten Fredriksen meddelar att fågeln märktes som bounge i Øra Naturreservat, Fredrikstad, Østfold, Norge den 29.5 2004.

Rördrom *Botaurus stellaris*

Totalt 87 revirhävdande rördrommar i rapportområdet som helhet under 2009 är något färre än de senaste fyra åren och även något färre än genomsnittet (98 spelande/år) under 2000-talet. År 2000, då rördrommen senast var riksinventeringsart, rapporterades hela 145 spelande fåglar i rapportområdet. De 87 spelande fåglarna fördelar sig kommunvis enligt följande: Eskilstuna 33, Strängnäs 18, Nyköping 13, Flen 10, Katrineholm 8, Vingåker 3 och Gnesta 2.

Från Söderfjärden i Mälaren rapporteras sammanlagt 19 revirhävdande under 2009.

Från vintermånaderna finns 3 rapporter om övervintrande rördrommar. Dessutom finns rapporter om färska spår efter rördrom vid Mellsjöbacken, Nyköping från både februari och december.

Vinterfynd (januari, februari och december): 1 ex Brandholmens reningsverk, Nyköping 16.1-20.2 (Örjan Jitelius, Toomas Maadre, Peter Ringqvist m.fl.). 1 ex rastande Sjövikstornet, Kolsnaren, Vingåker 14.2 (Lillemor Däckfors). 1 ex Brandholmens reningsverk, Nyköping 18-21.12 (Lennart Wahlén, Bertil Karlsson, Gunnar Rosqvist m.fl.).

Gråhäger *Ardea cinerea*

Från 2009 finns rapporter om totalt 58 häckande par i sammanlagt 7 kolonier av varierande storlek. Som vanligt återfinns de flesta paren och de största kolonierna i Mälaren med sammanlagt 49 par och rapporter om häckningar saknas helt från kusten. Årets största koloni rapporteras från Kungsbergsskären, Mälaren, Strängnäs där 18 par inräknades 21.4 (Thomas Pettersson).

Sjöarna med konstaterade häckningar under 2009 var följande: Mälaren (49 par i 4 kolonier), Likstammen, Nyköping (7 par), Valdemaren, Katrineholm (1 par) och Län-nasjön, Strängnäs (1 par).

Bivräk *Pernis apivorus*

Glädjande nog har observationer och rapportering av bivräkar ökat under häckningstiden maj-juli i hela rapportområdet. I år har inga säkra häckningar rapporterats men 5 rapporter har indikerat häckning.

Första bivräkarna noterades 8.5 med 2 ex vid Nasen, Eskilstuna (Barbro Hedström, Ingvar Enning, Brita Nilsson). 1 ex Barva k:a, Söderfjärden, Eskilstuna (Barbro Hedström, Ingvar Enning, Brita Nilsson) samt 1 ex sträckande mot N Husby grustag, Nyköping 9.5 (Jan Hägg).

Årets sista bivräk sågs sträcka vid Vatten-tornet, Oxelösund den 29.9 (Leif Nyström).

Brun glada *Milvus migrans*

(-2008:46/48) (2009:0/0). Årlig besökare i rapportområdet mellan åren 1997-2009 med ett eller flera ex. Årets individ bedöms vara samma fågel som observerades i Skåraområdet år 2008. Notera att brungladan sågs flyga betydande sträckor vissa dagar och sågs på fler platser än just vid Skåraområdet.

Samtliga fynd: 1 ex 2K+ Skåraområdet, Nyköping 2.4-13.8 (*Thomas Larsson m.fl.)

Röd glada *Milvus milvus*

Även i år gjordes många observationer över hela rapportområdet. Under året gjordes

Årets observerade ex av brun glada bedöms vara samma fågel som sågs i Skåraområdet 2008. Foto Leif Nyström.

däremot inga observationer som tyder på häckning.

Samtliga fynd: 1 ex födosökande Marieberg, Yngaren, Katrineholm 30.3 (Pelle Moqvist). 1 ex förbiflygande Långmaren, Nynäs naturreservat, Trosa 18.4 (Claes Leijon). 1 ex födosökande Björksund, Nyköping 26.4 (Peter Wedar). 1 ad sträckande vid Stora Kvarnsjön, Gåsinge-Dillnäs, Gnesta 27.4 (Bertil Karlsson). 1 ex Skåraviken, Hallbosjön, Nyköping 27.4 (Lennart Wahlén). 1 2K+ Torpa k:a, Kungsör 27.5 (Harald Mørken). 1 ex födosökande Bogslöt, Nyköping 16.7 (Håkan Lidberg). 1 ad födosökande Halla-avfarten (Rv52), Binklinge, Nyköping 18.7 (Håkan Lernefalk). 1 ex födosökande Enaren, Katrineholm 20.7 (Lars Davner). 1 ex förbiflygande Hillestalund, Trosa 21.7 (Nils Notelid). 1 ex förbiflygande Stora

Kungsladugården, Svanviken, Nyköping 12.8 (Lennart Wahlén).

Havsörn *Haliaeetus albicilla*

Situationen för den Sörmländska örnstammen är fortsatt god. Under 2009 fanns det 41 kända par som fick ut 47 ungar. I rena siffror en minskning med ett par, men två fler ungar gentemot 2008. Tendensen var den att antalet häckande par i inlandet ökade från 16 till 19. Utmed kusten var läget det omvända då sju par som kollades under de närmast föregående åren inte fanns på plats 2009. Om detta är tillfälligt eller permanent återstår att se. Denna information kommer från den mångåriga och ytterst betydelsefulla bevakningen av den svenska havsörnstammen genom Naturhistoriska riksmuseet och SNF/Projekt Havsoörn.

Under 2009 sågs två stäpphökar, båda under den senare delen av året. Foto Leif Nyström.

De årliga havsörnsräkningarna i Mälaren och Hjälmararen firade under 2009 tioårsjubileum. Räkningarna genomfördes den 28.2 och bedömningen är att minst 128 havsörnar observerades. Detta är i nivå med de två tidigare toppåren 2004 och 2007.

Brun kärrhök *Circus aeruginosus*

Rapporteringen av par i lämpliga biotoper ökade under året men endast 3 konstaterade häckningar finns noterade.

Häckningar: 1 par med juv Näsbyholmssundet, Söderfjärden, Mälaren, Strängnäs 24.6 (Lars Broberg). 1 par med 3 1K Örsundet, Söderfjärden, Mälaren, Eskilstuna 20.7 (Leif Carlsson m.fl). 1 par med föda åt ungar Bondkroken, Strängnäs 23.8 (Erik Widuss).

Tidiga marsobservationer: 11 observationer i mars med de två tidigaste redan 24.3 vid Östakärret, Eskilstuna (Björn Jönsson, Lars-Erik Collin) samt 1 ad hona födosökande

Norrtunasjön, Gnesta 25.3 (Tomas Widlund). Två sena observationer av en individ gjordes vid Billsbro gård, Vingåker 23.10 samt 28.10 (Bengt-Åke Svensson).

Blå kärrhök *Circus cyaneus*

Två intressanta observationer gjordes under häckningstid, dels 1 hona i slutet av maj samt 1 hane i slutet av juni.

Sommarfynd (20 maj -20 juli): 1 ad hona lämplig biotop Juvan, Nyköping 23.5 (Per Folkesson). 1 hane födosökande Kristineholm, Nyköping 25.6 (Ragnar Falk).

Vinterfynd (januari och december): 14 fynd under vinterperioden januari och december. Som mest sågs 3 ex vid Skåraområdet, Nyköping under perioden 3-11.12 (Tommy Petterson, Lennart Wahlén, m.fl).

Ob. stäpp-/blåhök

Circus macrourus/cyaneus

Samtliga fynd: 1 ad hane sträckande mot

I en del lokaler har flera ormvårkar övervintrat – som mest 8 ex i Skåraområdet.
Foto Björn Jönsson.

NO Hullboö, Vingåker 23.6 (Lars Carlbrand).

Stäpphök *Circus macrourus*

(-2008:12/12) (2009:2/2)

Under de senaste åren har stäpphök uppträtt regelbundet med ett eller två ex per år i Sörmland. Under år 2009 godkändes två rapporter, båda fåglarna observerades under den senare delen av året.

Samtliga fynd: 1 2K hane förbiflygande Vattungarna, Oxelösund 7.8 (*Leif Nyström, *Tommy Ubbesen). 1 ad sträckande mot V Skogsstigen, Trosa 19.9 (*Göran Andersson).

Ob. stäpp-/ängshök

Circus macrourus/pygargus

(-2008:16/16) (2009:1/1)

Samtliga fynd: 1 1K födosökande Kvicksundsbron, Eskilstuna 28.9-4.10 (*Viktor Eriksson).

Ängshök *Circus pygargus*

(-2008:89/99) (2009:2/2)

Tre gamla hanar observerades under häckningstid i rapportområdet. Inget av de tre fynden indikerar häckning utan det rör sig troligen om kringstrykande fåglar. Den hane som observerades i området runt Marsång i början av maj, bedöms vara samma fågel som observerades i samma område under år 2008.

Samtliga fynd: 1 ad hane Marsång, Nyköping 5-6.5 (*Jan Hägg, Lennart Wahlén). 1 ad hane födosökande Hammarby k:a, Eskilstuna 30.6 (*Torgny Lindén). 1 ad hane födosökande Nilsberg, Rinkeby gård, NV Jönåker, Nyköping 13.7 (*Jan Sjöstedt).

Duvhök *Accipiter gentilis*

Åtta konstaterade häckningar gjordes under juni-augusti fördelat på 4 häckningar i norra delen och 4 häckningar i södra delen av rapportområdet.

Under sträckperioderna samt i januari och december rapporteras stora antal från hela området.

Sparvhök *Accipiter nisus*

Tjugonio observationer gjordes under juni och juli men inga häckningar kunde konstateras. Under hösten bevakades sträcket under några dagar i slutet av september samt i början av oktober.

Några sträckesiffror under året: 83 ex sträckande mot SV 29.9 samt 69 ex sträckande mot SV Vattentornet Oxelösund 9.10 (Leif Nyström). 101 ex sträckande mot SV Örsbaken, Brannäs våtmark, Oxelösund 29.9 samt 161 ex sträckande mot SV på samma lokal 30.9 (Tommy Knutsson).

Ormvårk *Buteo buteo*

Som väntat stora mängder övervintrande vråkar rapporterade från många lokaler över hela rapportområdet. På flera lokaler har flera individer övervintrat och som mest 8 ex Skåraområdet, Nyköping 11.1 (Tommy Petterson).

Fem konstaterade häckningar rapporterades i rapportområdet fördelat på: 2 häckningar i Nyköpings kommun, 2 häckningar i Katrineholms kommun och 1 häckning i Eskilstuna kommun.

Fjällvråk *Buteo lagopus*

Övervintrande fjällvråkar har observerats över hela rapportområdet under både januari och december. På flera lokaler kunde fler än 2 ex noteras, bland annat 4 ex födosökande i Skåraområdet, Nyköping 16.1 (Tommy Pettersson).

Under sträckperioden, framförallt i slutet av september, noterades några dagar med bra siffror. Bland annat 83 ex sträckande SV 29.9 samt 71 ex sträckande Brannäs våtmark, Oxelösund 30.9 (Tommy Knutsson).

Fiskgjuse *Pandion haliaetus*

Rapporterade häckningar gjorda under året ligger i nivå med 2007 och 2008 års rapporter, det vill säga att det noterades mellan 50 och 60 aktiva bon. Det rapporterades även 15 troliga samt 2 misslyckade häckningar.

Fyra observationer gjordes under första halvan av oktober.

Sena höstfynd: 1 ex födosökande Bibybron, Hedfjärden, Eskilstuna 1.10 (Yonas Ericsson). 1 ex förbiflygande Öster-Malma, Nyköping 4.10 (Hasse Berglund). 1 ex födosökande Torshälla huvud, Eskilstuna 5.10 (Sten Ljungars). 1 ex Bibybron, Hedfjärden, Eskilstuna 9.10 (Ilva Hansson).

Tornfalk *Falco tinnunculus*

Även om tornfalk observeras ofta, som födosökande i lämplig biotop, och kan betraktas som en relativt vanlig fågel i rapportområdet så konstaterades bara 2 säkra häckningar under året. Övervintrande fåglar rapporterades både under både januari med 5 individer och i december med 2 rapporterade.

Häckningar: 1 par med 4 juvenila Broby gård, Åkfors, Flen 25.7 (Tommy Ubbesen). 1 par med 2 juvenila Stora Kungsladugår-

Fem häckningar av lärkfalk under 2009.
Foto Björn Fors.

den, Svanviken, Nyköping 25.6 (Jonny Werdin).

Aftonfalk *Falco vespertinus*

(-2008:55/58) (2009:1/1)

Under större delen av 2000-talet har det rapporterats 3 till 5 aftonfalkar i Sörmland per år. I år kunde vi se en tillbakagång då endast 1 observation gjordes.

Samtliga fynd: 1 ad hona födosökande Nysättersområdet, Malsnaren, Gnesta 23.5 (*Lars Eric Bergman).

Stenfalk *Falco columbarius*

Vinterfynd görs regelbundet i området med några exemplar per år medan det är ovanligare med sommarfynd, även om det inte får anses vara något unikt.

Sommarfynd (20 maj – 20 juli): 1 hane förbiflygande Ekeby våtmark, Eskilstuna 19.7 (Peter Mathisen).

Vinterfynd (januari och december): 1 ex Sunda, Oxelösund 25.1 (Tommy Ubbesen).

Antalet övervintrande vattenrallar fortsätter att öka. Foto Henry Johansson.

1 ex förbiflygande Rossviksfälten, Eskilstuna 28.1 (Ilva Hansson).

Lärkfalk *Falco subbuteo*

Under senare delen av april noterades 2 fynd. Av de många observationerna i lämpliga biotoper konstaterades i år 5 häckningar.

Aprielfynd: 1 ex förbiflygande Svanvikens plattform, Nyköping 24.4 (Peter Malmberg). 1 ex förbiflygande Lacka, Trosa 26.4 (Tommy Ubbesen, Pierre Stålnäbb, Jonny Werdin).

Häckningar: 1 ex bo, hörda ungar Prästhäl- len, Prästfjärden, Mälaren, Strängnäs 19.7 (Kent Söderberg). 1 häckning (2 ungar) bo, ägg/ungar Bastetorpsskogen, Bastetorpsviken, Oxelösund 21.7 (Jan Karlsson). 2 ad föda åt ungar Torshälla huvud, Eskilstuna 2.8 (Björn Fors). 1 pull pulli/nyligen flygga Hovgårdens viltvatten, Hovgården, Vansö, Strängnäs 8.8 (Björn Sjögren). 1 ex föda åt ungar Älvestasjön, Katrineholm 23.8 (Per Lundkvist).

Jaktfalk *Falco rusticolus*

(-2008:18/18) (2009:1/1)

Mellan åren 2000-2009 har 7 jaktfalkar rapporterats i Sörmland vilket visar att jaktfalk är en raritet i rapportområdet.

Samtliga fynd: 1 1K sträckande mot V Femöreflagen, Femörehuvud, Oxelösund 12.10 (*Jan Gustafsson).

Pilgrimsfalk *Falco peregrinus*

Enbart under september och oktober rapporterades 32 individer samt under våren gjordes 6 observationer. Två individer noterades under häckningstid på samma lokal och trots detta får de nog anses vara kringstrykande fåglar.

Samtliga fynd (20 maj – 20 juli): 1 2K+ Gorsingeholm, Strängnäs 30.6 (Yngve Meijer). 1 ad Gorsingeholm, Strängnäs 2.7 (Leif Ekblom).

Vattenrall *Rallus aquaticus*

Antalet övervintrande vattenrallar fortsätter att öka. Årets 21 fåglar (12 under januari och 9 under december) är den högsta årssumman som finns rapporterad från rapportområdet. Till viss del beror säkert ökningen på mera aktivt eftersök på lämpliga lokaler vintertid, men rimligen har även de senaste årens milda vintrar gjort att fler vattenrallar försöker övervintra.

Vinterfynd (januari och december): 6 ex Brandholmens reningsverk, Nyköping 1-19.1 (Göran Altstedt, Lennart Wahlén, Janne Oldebring m.fl.). 2 ex Brannäs våtmark, Oxelösund 1-13.1 (Tommy Knutsson, Jan Gustafsson, Tommy Ubbesen m.fl.). 1 ex Reningsverksdiket, Gorsingeholm, Strängnäs 3-31.1 (Yngve Meijer, B Peter Fridén, Anders Lidholm m.fl.). 1 ex Ekeby våtmark, Eskilstuna 4-19.1 (Thomas Gladh, Stefan Karlsson, Kent Carlsson m.fl.). 1 ex Nynäs, Nyköping 7.1 (Peter Ringqvist). 1 ex Vattenskidklubben, Djulösjön, Katrineholm 11-25.1 (Anders Carlsson, Anne-Marie Johansson, Hans Karlsson m.fl.).

5 ex Brandholmens reningsverk, Nyköping

För rörhöna noterades under 2009 12 lokaler med säkra och möjliga häckningar. Foto Stefan Pettersson.

1–24.12 (Jonny Werdin, Lennart Wahlén, Jan Karlsson m.fl.). 2 ex Brannäs våtmark, Oxelösund 1.12 (Jonny Werdin). 1 ex Reningsverksdiket, Gorsingeholm, Strängnäs 20–28.12 (Yngve Meijer, B Peter Fridén, Petter Sundin m.fl.). 1 ex Ekeby våtmark, Eskilstuna 31.12 (Viktor Eriksson).

Småfläckig sumphöna *Porzana porzana*

Endast 3 spelande fåglar under året i hela rapportområdet är det lägsta antalet på många år och man får gå tillbaka ända till 1994 för att hitta en lika låg siffra. Genomsnittet under perioden 2000–2008 har varit 13,5 spelande fåglar/år och så sent som 2006 rapporterades så många som 28 spelande fåglar. Årets låga antal är svårförklarat och förstärker ytterligare artens oförutsägbara uppträdande i rapportområdet.

Samtliga fynd: 1 ex spel/sång Älvestasjön, Katrineholm 31.5 (Lars Olausson). 1 ex spel/sång SO Husby-Rekarne kyrka, Eskilstuna 17–20.6 (Yonas Ericsson, Viktor Eriksson, Tommy Emanuelsson m.fl.). 1 ex

spel/sång Svanvikens plattform, Nyköping 22.6 (Peter Malmberg).

Kornknarr *Crex crex*

Sammanlagt 18 spelande kornknarrar under perioden 14.5–4.7 finns rapporterade från rapportområdet som helhet. Antalet är en märkbar och tydlig nedgång jämfört med de goda åren 2004–2008 och långt ifrån toppåret 2007 då totalt 49 spelande kornknarrar rapporterades.

Om man tittar längre bakåt framstår dock årets siffra som hög, under 70- och 80-talen rapporterades i genomsnitt omkring 5 spelande kornknarrar årligen. Märkbart från 2009 är dessutom att få lokaler höll fler än en spelande fågel och att endast en kornknarr finns rapporterad från de normalt pålitliga områdena i Kiladalen, Nyköping.

Fynd (fler än 2 spelande): 2 ex spel/sång Tandlaån, Väg 214, Eskilstuna 14.5–20.6 (Kent Carlsson, Viktor Eriksson, Leif Carlsson m.fl.). 2 ex spel/sång Hagaberg, Flen 20.6 (Johan Forsman).

Rörhöna *Gallinula chloropus*

Konstaterade häckningar finns rapporterade från följande 4 lokaler: Svandammen Nyköping, Strömstigen Eskilstuna, Faktori-holmen Eskilstuna, Eksågstornet Söder-fjärden Strängnäs. Dessutom rapporteras fåglar i lämpliga häckningsbiotoper från ytterligare 8 lokaler.

Sammanlagt 12 lokaler med säkra och möjliga häckningar i rapportområdet som helhet från 2009 vilket är något färre än de senaste årens antal. Totalt 8 fåglar rapporte-ras från vintermånaderna.

Vinterfynd (januari och december): 2 ex Ekeby våtmark, Eskilstuna 1-28.1 (Yonas Ericsson, Viktor Eriksson, Andreas Grabs m.fl.). 1 ex Trosa Havsbad, Trosa 1.1 (Örjan Jitelius). 1 ex Flensåns utlopp, Flen 20.1 (Jukka Väyrynen). 1 ex Brandholmens renings- verk, Nyköping 3.12 (Lennart Wahlén). 1 ex Ekeby våtmark, Eskilstuna 6.12 (Viktor Eriksson). 2 ex Brännäs våtmark, Oxelösund 27.12 (Tommy Knutsson).

Sothöna *Fulica atra*

För tredje året i rad rapporteras mer än 2000 rastande sothöns i Näsnaren, Katrine-holm under hösten. Årets toppnotering, 3000 ex, inräknades 6.9. Höga höstsiffror finns i år även rapporterade från Söder-fjärden, Eskilstuna, där 2000 ex inräknades den 8 oktober.

Rapporter om högre ansamlingar med övervintrande sothöns från kusten har saknats under några år. Från 2009 finns dock en rapport om större antal från Oxelösund under december.

Fynd (mer än 500 ex): Max 3000 ex Näsnaren, Katrineholm 4.8-18.10 (Krister Aronsson, Ingrid Åkerberg, Håkan Lernefalk m.fl.). Max 2000 ex födosökande Strand, Söder-fjärden, Eskilstuna 19.9-31.10 (Ingvar En-ning, Barbro Hedström, Ilva Hansson m.fl.). Max 780 ex födosökande Gamla Oxelösund, Oxelösund 27.12 (Jan Karlsson, Tommy Pettersson).

Årets första trana sågs redan i februari.

Foto Stefan Pettersson.

Trana *Grus grus*

Även 2009 sågs årets första trana redan i februari. Årets fågel var dock en dag senare än förra året då två fåglar rapporterades redan 25.2. Normalt brukar någon enstaka trana dröja sig kvar in i november och från 2009 finns en fågel rapporterad i november (8.11).

Från hösten (14.9-9.10) finns ett flertal rapporter om större antal sträckande tranor. Årets bästa sträckdag inföll 29.9 med en rapport om fler än 2000 sträckande.

Från sensommaren och hösten finns som vanligt flera rapporter om höga antal rastande tranor från Skåraområdet, Nyköping. Årets antal är dock något lägre än 2008 då över 2000 rastare inräknades vid ett par tillfällen.

Fynd (rastande, mer än 1000 ex): Max 1200 ex rastande Skåraområdet, Nyköping 31.7-4.10 (Tommy Pettersson m.fl.).

Fynd (sträckande, mer än 1000 ex): 2040 ex sträckande Lundby, Överselö, Strängnäs 29.9 (Björn Carlsson).

Fynd (årets första och årets sista): 1 ex Priorn, Strängnäs 26.2 (Svante Blomqvist). 1 ex Torshälla, Eskilstuna 8.11 (Tommy Emanuelsson).

Strandskata *Haematopus ostralegus*

Några enstaka par i lämplig biotop under häckningstid har som vanligt noterats från de stora sjöarna.

En konstaterad lyckad häckning är rapporterat från Knispen, Yngaren (Gunnar Johansson), men det är också den enda konstaterade inlandshäckningen i år.

Mest anmärkningsvärt är annars sträckdagen 4.4 då 692 ex noterades sträckande mot N förbi östra Askö, Trosa (Göran Andersson, Örjan Jitelius). Samma dag noterades f.ö. >1000 sträckande strandskator förbi Landsort. Fenomenet med fina sträckdagar för strandskata i början av april genom Sörmlands skärgård är känt sedan tidigare från främst just Landsort, Utö och Torö.

Mindre strandpipare *Charadrius dubius*

Genomförd eller försök till häckning har rapporterats från fem lokaler. På dessa har häckningsframgången noterats i tre av fallen med en misslyckad respektive två lyckade häckningar (2 respektive 3 ungar). Häckningarna fördelar sig med en vardera för Nyköping, Flen, Katrineholm, Strängnäs och Kungsör.

Detta tycks ligga inom normal variation för rapporteringen inom vårt rapportområde där det de senaste tio åren noterats 4-10 häckningar eller häckningsförsök per år.

Större strandpipare *Charadrius hiaticula*

Precis som för många andra tidigt anländande flyttfåglar noterades det för större strandpiparen flera marsfynd, vilka samtliga gjordes i kusttrakterna, men däremot inget fenologirekord.

Häckning har konstaterats på tre lokaler i kusttrakterna: Oxelösunds hamn (4 juv),

På sträckdagen den 4 april 2009 observerades över 692 ex av strandskata sträckande mot N förbi östra Askö, Trosa. Foto Björn Jönsson.

Närkemaderna, Buskhyttan, Nyköping (2+3 juv) och Strandstuviken, Nyköping (2+2+1 juv). Det rörde sig alltså om två häckningar vid Närkemaderna och tre häckningar i Strandstuviken varför det summerar till sex lyckade häckningar detta år vilket får betecknas som något högre än genomsnittet för vårt rapportområde.

Fjällpipare *Charadrius morinellus*

(-2008:50/281) (2009:3/17)

Efter förra årets anmärkningsvärda uppträdande i rekordantal är vi tillbaks på de blygsamma nivåer vi är mer vana vid. Stenkvistafälten, Eskilstuna fortsätter att vara en tämligen pålitlig lokal för arten under vårsträcket. De fåglar som noterats under året är annars helt representativa med fynd i andra halvan av maj och i september.

Samtliga fynd: 14 stationära Stenkvistafältet, Eskilstuna 18-19.5 (*Kent Carlsson, Lars-Erik Collin, Viktor Eriksson m.fl.). 1 1K sträckande mot V Enskär, Hartsö skärgård, Nyköping 12.9 (*Göran Altstedt). 2 rastande Enskär, Hartsö skärgård, Nyköping 20.9 (*Urban Rundström, *Lillemor Däckfors).

Precis som för många andra tidigt anländande flyttfåglar noterades det för större strandpiparen flera marsfynd, vilka samtliga gjordes i kusttrakterna. Foto (ungfågel) av Jonny Werdin.

Ljungpipare *Pluvialis apricaria*

Precis som brukligt ses de största ansamlingarna vid dåligt väder i samband med att vårflytten kulminerar under månadsskiftet april-maj. Dessa fynd görs normalt vid stora öppna fält i jordbruksbyggd. Årets totalt nio fynd av flockar större 100 ex med sju under våren och två under hösten får alltså anses normalt.

Fynd (200 ex eller fler): Max 300 rastande Lötfälten, Gorsingeholm, Strängnäs 21.4-3.5 (Staffan Hellbom, Yngve Meijer, Anders Lidholm m.fl.). Max 400 rastande Åby gård, Vingåkerslätten, Vingåker 28.4-1.5 (Lillemor Däckfors, Jan Hägg). Max 400 rastande Sofiebergåsåsen, Eskilstuna 29.4-1.5 (Oskar Nilsson, Bo Gustafsson).

Kustpipare *Pluvialis squatarola*

Lustigt nog erbjöds nära nog en repris på förra årets anmärkningsvärda fynd om ca 200 norrsträckande kustpipare under andra halvan av maj i och med fyndet av 250 norrsträckande individer i Hartsö skärgård, Nyköping 30.5. Annars upplevde Mälarskapen ett riktigt fint vadarsträck under

några dagar främst i månadsskiftet juli-augusti. I och med detta noterades även ovanligt höga antal kustpipare för vårt landskap.

Fynd (20 ex eller fler): 250 sträckande mot NO Hartsö skärgård, Nyköping 30.5 (Göran Altstedt). Totalt 94 sträckande mot V Kvicksundsbron, Eskilstuna 20.7-20.8 (Joachim Strengbom, Viktor Eriksson, Lennart Eriksson m.fl.). Totalt 86 sträckande Prästhällen, Mälaren, Strängnäs 25.7-1.8 (Yngve Meijer, Jalle Hiltunen, Seppo Hiltunen m.fl.). 81 sträckande mot SV Hjälmarensund, Eskilstuna 26.7 (Joachim Strengbom, Kent Carlsson, Viktor Eriksson).

Amerikansk tundrapipare *Pluvialis dominica*

Rk har beslutat att omgranska samtliga svenska fynd av amerikansk tundrapipare vilket skedde under 2009. Efter denna granskning är det ett antal fynd som inte anses tillräckligt styrkta och ett av dessa fynd avser observationen vid Hartsö-Enskär fstn, Nyköping 20-21.9 1997. Denna är numera godkänd som obestämd tundrapipare varför det inte längre finns något fynd av amerikansk tundrapipare inom vårt rapportområde.

Tofsvipa *Vanellus vanellus*

Årets första vipor sågs först i slutet av februari till skillnad från 2008 då de kom redan någon vecka in i denna månad. Som brukligt är det vårvintervädret som avgör ankomsten och även i år är det anmärkningsvärt hur väl spridd arten är i landskapet bara några få dagar efter att de första individerna siktats. Inga januarifynd alltså, men väl ett par efterslänrare i december i form av en födosökande på Närkemaderna, Buskhyttan, Nyköping 8-13.12 (Jan Gustafsson, Lennart Wahlén, Jan Karlsson m.fl.) och en rastande på Tybblefälten, SO Stensjön, Katrineholm 13.12 (Agne Swenzén).

Precis som tidigare år ses ansamlingar på >500 individer på en del håll under sensom-

mar och höst. De allra största ansamlingarna noterades med max 1200 rastande vid Rällinge, NO Jönåker, Nyköping 26.9-24.10 (Jan Gustafsson, Jan Karlsson, Tommy Pettersson) och max 1000 rastande på Torpaslätten, Torpa k:a, Kungsör 15-29.8 (Pontus Lindberg).

Kustsnäppa *Calidris canutus*

Viss risk för dubbelräkning finns förstås vid sträckbevakning vid de stora insjöarna, men närmare 330 kustsnäppor noterade på inlandslokaler är noterbart. De allra flesta sträckte under en period av bra sträck av arktiska vadare förbi främst Hjälmarens och Mälaren.

Under tio dagar 20.7-30.7 räknades omkring 305 kustsnäppor sträckande mot V på lokaler utmed stränderna för dessa sjöar. I och med god sträckbevakning de senaste åren på dessa lokaler, blir det allt tydligare, att det kan löna sig att spana efter vadarsträck, när betingelserna är de rätta.

De platser med flest sträckande kustsnäppor denna sommar var Prästhällen, Mälaren, Strängnäs; Kvicksundsbron, Eskilstuna samt Hjälmaresund, Eskilstuna.

Sandlöpare *Calidris alba*

Som brukligt ses de allra flesta sandlöparna i Sörmland på de allra yttersta skären i vår skärgård. Inga inlandsfynd denna säsong, men med tanke på artens utpräglade favorisering av den karga skärgården är ändå fyndet i Strandstuviken noterbart. Om man antar att fynden vid den pålitligaste lokalen Pålsugnsbådarna i Hartsö skärgård rör olika individer får vi en årstotal på åtta individer och detta får betraktas som tämligen lågt i jämförelse med de senaste 10 åren.

Samtliga fynd: 1 ad rastande Pålsugnsbådarna, Hartsö skärgård, Nyköping 22.7 (Lennart Wahlén, Janne Oldebring). 2 rastande Stora Mellskär, Oxelösund 29.7 (Leif Nyström). 1 ad rastande Pålsugnsbådarna,

Årets första tofsvipor sågs först i slutet av februari. Foto Stefan Pettersson.

Hartsö skärgård, Nyköping 29.7 (Lennart Wahlén). 3 rastande Pålsugnsbådarna, Hartsö skärgård, Nyköping 15.8 (Lennart Wahlén). 1 ad stationär Strandstuviken, Nyköping 22.8 (Björn Jönsson, Ingrid Jönsson, Markus Forsberg m.fl.).

Småsnäppa *Calidris minuta*

Årets sju inlandsfynd om elva individer får anses som normalt för denna arktiska vadare. Därmed följer den inte flera andra arters ökade uppträdande denna sommar. Möjligen kan det bero på att den ofta har en något senare sträcktopp i vårt landskap. Man kan

även misstänka att arten är betydligt svårare att se under sträckbevakning jämfört med sina större artfränder.

Samtliga inlandsfynd: 1 rastande Aspamaden, Aspa, Nyköping 11.5 (Jan Hägg, Lennart Wahlén). 1 rastande Skåra viltvatten, Nyköping 24.5 (Tommy Pettersson). 2 rastande Vadsjön, Nyköping 6.7 (Jonny Werdin, Lennart Wahlén, Andreas Grabs). 1 ad rastande Vadsjön, Nyköping 25.7 (Per Flodin, Lennart Wahlén). 1 1K rastande Hovgårdens viltvatten, Vansö, Strängnäs 19-22.8 (Petter Sundin, Magnus Brandel, Erik Widuss m.fl.). 4 ex Sjöholmslidan, Näsnaren, Katrineholm 20.8 (Pelle Moqvist m.fl.). 1 ad Grinda våtmark, Nyköping 31.8 (Peter Ringqvist, Lennart Wahlén).

Spovsnäppa *Calidris ferruginea*

Även spovsnäppa noterades vid sträckbevakning vid Hjälaren och Mälaren. Däremot inte i samma omfattning som sina större kusiner. Notera dock att de högre summorna sammanfaller med exempelvis kustsnäppa. Utöver dessa sträckande fåglar noterades som vanligt en del rastande spovsnäppor på lämpliga inlandslokaler. Högsta noteringarna utgjordes av max 20 rastande vid Apalsjön, Lista, Eskilstuna 11-15.7 (Lennart Eriksson, Jorma Jokinen, Yonas Ericsson m.fl.) samt max 12 ad Skåraviken, Hallbosjön, Nyköping 11-26.7 (Stefan Bengtsson, Daniel Bengtsson, Janne Oldebring m.fl.)

Högre sträcksummor: Totalt 8 sträckande mot SV Kvicksundsbron, Eskilstuna 20-24.7 (Joachim Strengbom). 15 sträckande mot SV Torshälla huvud, Eskilstuna 20.7 (Sten Ljungars). 16 sträckande mot SO Prästhälen, Mälaren, Strängnäs 25-26.7 (Yngve Meijer, Jalle Hiltunen, Seppo Hiltunen m.fl.).

Skårnsnäppa *Calidris maritima*

Fynden från året får anses synnerligen normala då det handlar om ytterskärgård och vinterhalvåret.

Normala fynd av skårnsnäppa i ytterskärgården och under vinterhalvåret. Foto Leif Nyström.

Samtliga fynd: Max 150 födosökande Södra Vattungen, Hartsö skärgård, Trosa 25.1-29.3 (Lennart Wahlén, Janne Oldebring). 115 rastande Stora Byttan, Vattungarna, Oxelösund 22.3 (Leif Nyström). Max 200 rastande Södra Skvaltån, Hartsö skärgård, Nyköping 1.10-10.12 (Kalle Brinell, Lennart Wahlén, Jan Hägg).

Kårnsnäppa *Calidris alpina*

Inga fenologiskt intressanta fynd denna säsong och endast en notering av >100 individer: 189 sträckande mot SV Enskär, Hartsö skärgård, Nyköping 26.9 (Per Flodin, Göran Andersson, Jukka Väyrynen med flera).

Myrsnäppa *Limicola falcinellus*

Totalt tre fynd om nio exemplar om man summerar vårfynden från Strandstuviken. Denna lokal är en av våra absolut säkraste för myrsnäppa.

Samtliga av årets fynd är som synes från kustnära lokaler i Nyköping och antalet får anses ganska lågt jämfört med de senast föregående åren. Sett i ett längre perspektiv är det istället ett tämligen normalt uppträdande både i antal, avseende lokaler och fördelning i tiden.

Ett mycket tidigt vårfynd av brushane utgör fenologirekord för vårt rapportområde. Foto Björn Jönsson.

Samliga fynd: Max 7 exemplar Strandstuviken, Nyköping 23-27.5 (Thomas Larsson, Jan Hägg, Peter Malmberg m.fl.). 1 ad Strandstuviken, Nyköping 23-28.7 (Jan Gustafsson, Lennart Wahlén, Johan Wallin m.fl.). 1 rastande Närkemaderna, Buskhyttan, Nyköping 7.9 (Jan Gustafsson, Jan Hägg, Lennart Wahlén).

Brushane *Philomachus pugnax*

Ett mycket tidigt vårfynd utgör fenologirekord för vårt rapportområde. Som brukligt numera har detta fynd granskats och godkänts av Rrk.

Tidigt vårfynd: 1 rastande Goglundasvackan, Skåraområdet, Nyköping 4.4 (Stefan Bengtsson, Tommy Pettersson, Lennart Wahlén).

Dvärgbeckasin *Limnocryptes minimus*

Totalt endast ca 15 individer noterade. När vi nu ändrat rapportområdesgräns ingår

inte längre de för dvärgbeckasin så pålitliga lokalerna i Södertäljes närhet. ‘

Under 2008 rapporterades 38 dvärgbeckasiner varav 16 från just Södertälje. Även om man tar detta faktum i beaktande är årets notering låg. Särskilt om man minns nivåerna från 2006 och 2007 om 60-65 dvärgbeckasiner per år. Det är svårt att se någon egentlig förklaring till fenomenet, men tydligt är att det de senaste åren inte rapporterats någon ansamling av arten vare sig vår eller höst. Notera tyngdpunkten på kusttrakterna och Nyköping där tio av årets fåglar noterades.

Vinterfynd (januari-mars, oktober-december) och spelande fåglar: 2 rastande Norra ängarna, Svanviken, Nyköping 10.1-28.3 (Magnus Bergman, Per Flodin, Jukka Väyrynen m.fl.). 1 stationär Nyköpingsån, Skavstaavfarten, Nyköping 14.1 (Lennart Wahlén). 1 spelande Södra ängarna, Svanviken, Nyköping

Endast en rapport om större ansamling av enkelbeckasin med mer än 50 individer. Foto Andreas Grabs.

1.5 (Jan Gustafsson). 2 stationära Norra ängarna, Svanviken, Nyköping 8.10-18.12 (Lennart Wahlén, Jonny Werdin).

Enkelbeckasin *Gallinago gallinago*

För enkelbeckasinen varierar vinterfynden avsevärt år från år. Medan det under 2008 endast gjordes ett decemberfynd kan vi för 2009 notera flera fynd under både början och slutet av året. Precis som under 2008 kan man se ett inflöde av vårfåglar runt mitten av mars med tyngdpunkt på kusttrakterna. Från året endast en rapport om större ansamling än 50 individer. Det är andra året i rad med få sådana rapporter och vi får väl se kommande år om det är en tillfällighet eller början på en negativ trend för arten.

Vinterfynd (januari-1 mars, december) och större ansamlingar: 1 rastande Tjappan, Brannäs våtmark, Oxelösund 1-11.1 (Tommy Knutsson). 1 stationär Nyköpingsån, Skavstaav-

farten, Nyköping 13.1-1.3 (Jan Gustafsson, Lennart Wahlén, Jonny Werdin). 1 ex stationär Brandholmens reningsverk, Brandholmen, Nyköping 12-26.2 (Lennart Wahlén, Jan Hägg). Max 80 rastande Aspamaden, Aspa, Nyköping 24-27.4 (Nisse Nilsson). 1 stationär Norra ängarna, Svanviken, Nyköping 1-18.12 (Jonny Werdin). 3 stationära Tjappan, Brannäs våtmark, Oxelösund 30.12 (Tommy Knutsson).

Dubbelbeckasin *Gallinago media*

(-2008:80/90) (2009:5/7)

Fem fynd om sju individer är exakt samma resultat som under 2008. Det får även anses vara en normal notering för 2000-talet. För andra året i rad spelar fåglar vid Svanviken strax V om Nyköping. Notera att fåglarna på norra respektive södra sidan bedömts vara olika individer.

Vårfynd: 2 spelande Norra ängarna, Svan-

viken, Nyköping 11-13.5 (*Lennart Wahlén, Jan Gustafsson, Jan Karlsson m.fl.). 1 spelande Södra ängarna, Svanviken, Nyköping 12-13.5 (*Jan Gustafsson, *Jan Karlsson, Jan Hägg). 2 spelande Hannsjön, Nyköping 13.5 (*Lennart Wahlén).

Höstfynd: 1 ex Marsäng, Nyköping 27.9 (*Bertil Karlsson, *Jan Karlsson). 1 sträckande (!) Marsäng, Nyköping 10.10 (*Jan Karlsson, *Thomas Larsson).

Morkulla *Scelopax rusticola*

Något enstaka vinterfynd av morkulla får numera anses normalt. Efter 2008 års rekordhöga fem vinterfynd är vi tillbaks på mer normala nivåer.

Vinterfynd (januari och december): 1 ex Vallaskogen, Strängnäs 4.12 (Bernt Andersson). 1 födosökande Färholmen, Kylvattendammen, Oxelösund 27.12 (Jan Karlsson).

Rödspov *Limosa limosa*

Rödspoven är även fortsatt en sparsam och tillfällig gäst i vårt rapportområde vilket accentueras av årets enda fynd. Normalt brukar annars några enstaka fåglar ses och vi får gå tillbaks till 2001, då inga rödspovar sågs alls, för att hitta ett sämre resultat.

Samtliga fynd: 1 ex födosökande Skåraviken, Hallbosjön, Nyköping 28.8-5.9 (Tommy Pettersson, Andreas Grabs, Thomas Larsson m.fl.).

Myrspov *Limosa lapponica*

Under framförallt slutet av juli pågick ett riktigt fint sträck av arktiska vadare genom de stora sjöarna Mälaren och Hjälmaren. Flera arter noterades i ovanligt höga antal och detta gäller främst för myrspoven.

Observanta skådare i exempelvis Eskilstuna noterade att det rapporterades mängder av sträckande myrspov norröver och bemanade lämpliga platser såsom Kvicksund. Belöningen uteblev inte utan flock på flock av vackert sommarfärgade myrspovar svepte förbi. Då risken för dubbelräkning är up-

penbar för de olika lokalerna är det svårt att uppskatta hur många individer som egentligen sågs, men det kan ha rört sig om ca 2000. Även om detta antal är imponerande för vår del bleknar det ändå något i jämförelse med hur uppträdandet var i grannlandskapet Närke.

Under några eftermiddags- och kvällstimmor den 26.7 räknades >2000 sträckande myrspovar på flera platser utmed västra Hjälmaren. När det finns utmärkta informationskanaler såsom larmsystemet BMS och rapporteringssystemet Svalan finns det all anledning att vara uppmärksam på uppträdanden liknande detta och snabbt ge sig ut om man bara har möjlighet. Lustigt nog noterades inte en enda större flock myrspovar från kusttrakterna under denna period.

De senaste åren har vi dock kunnat notera att uppträdandet av sträckande myrspovar i inlandet snarare är regel än undantag även om årets antal är ovanligt höga. Kom dock ihåg att så sent som 2008 sågs ca 350 sträckande myrspovar i de stora sjöarna under en vecka i mitten av juli.

Högre antal: Totalt 231 sträckande mot V Kvicksundsbron, Eskilstuna 22.7-30.7 (Lennart Eriksson, Pontus Lindberg, Tommy Emanuelsson m.fl.). Totalt 128 sträckande mot SV Torshälla huvud, Eskilstuna 13-27.7 (Björn Fors, Sten Ljungars, Monica Ljungars). Totalt 576 sträckande Prästhällen, Mälaren, Strängnäs 14-28.7 (Yngve Meijer, Jalle Hiltunen, Seppo Hiltunen m.fl.). Totalt 77 sträckande mot SV Hovgårdens viltvatten, Hovgården, Vansö, Strängnäs 20.7-28.7 (Yngve Meijer, Markku Kemppe, Barbro Hellström m.fl.). 595 sträckande mot SV Hjälmarensund, Eskilstuna 26.7 (Joachim Strengbom, Kent Carlsson, Viktor Eriksson). 200 sträckande mot SV Näsjöfjärden, Eskilstuna 26.7 (Bo Gustafsson). 350 sträckande mot SV Hjälmaren, Katrineholm 26.7 (Pelle Moqvist, Krister Andersson). 100 sträckande Maren/Rörvik, Vingåker 26.7 (Lillemor Däckfors).

Årets första fynd av gluttsnäppa är nytt fenologirekord med tre dagar. Foto Leif Nyström.

Småspov *Numenius phaeopus*

Totalt 28 fynd om 73 individer rapporterade från året vilket får anses vara en normal nivå och betydligt lägre än 2008 års 319 individer. Även fördelningen i tid med ett första fynd 23.4 och ett sista 22.8 är helt normalt.

Storspov *Numenius arquata*

Från tre lokaler har det rapporterats fåglar som tycks hålla revir. Det är dock ofta svårt att säkert konstatera lyckad häckning för denna art varför det får stanna vid misstänkt häckning i dessa fall. De misstänkta reviren noterades vid Parkstugan, Julita; Skåra viltvatten, Nyköping samt Båresta, Floden, Katrineholm.

Endast en högre notering av sträckande fåglar detta år och lustigt nog är det exakt samma datum som det rapporterades 234 norrsträckande storspovar och 389 obestämda spovar från två lokaler under 2008.

Högre antal: 152 sträckande mot NO Oxeludden, Askö, Trosa 19.4 (Göran Andersson, Örjan Jitelius).

Rödbena *Tringa totanus*

Precis som för 2008 gjordes fynd i slutet av mars då de första rödbenorna kan visa sig vissa år. Fenomenet med marsfynd är fortfarande noterbart, men inte extremt.

Tidiga vårfynd: 2 rastande Strandstuviken, Nyköping 31.3 (Mikael Ackelman). Max 2 rastande Närkemaderna, Buskhyttan, Nyköping 31.3-2.4 (Lennart Wahlén, Jonny Werdin, Susanne Stilling m.fl.). 1 förbiflygande Östra Vingåkers viltvatten, Katrineholm 1.4 (Krister Aronsson).

Gluttsnäppa *Tringa nebularia*

Vanligtvis dyker de första gluttsnäpporna upp i vårt rapportområde runt 15–20 april. Årets första fynd är nytt fenologirekord med tre dagar. Det näst tidigaste fyndet är också från kusttrakterna och från 2007, men det går därmed inte att säga att det finns en trend med allt tidigare fynd av arten. Framtiden får utvisa om vissa vadare anländer allt tidigare.

Tidigt vårfynd: 1 födosökande Snäckviken, Strandstuviken, Nyköping 10.4-13.4 (Mi-

I ytterskärgården finns flera permanenta revir av roskarl, men några uppgifter om häckningsframgång inkom inte under 2009. Foto Jonny Werdin.

kael Ackelman, Gunnar Rosqvist, Ragnar Falk m.fl.).

Skogssnäppa *Tringa ochropus*

Det är fortfarande lite oklart hur länge skogssnäpporna egentligen dröjer sig kvar i vårt landskap. Det är förhållandevis få rapporter från september varför de som föreligger från året redovisas nedan.

Fynd (mars och september): 1 förbiflygande Tybblefåltén, SO Stensjön, Katrineholm 25-26.3 (Lennart Pettersson, Bengt Larsson m.fl.). 1 rastande Skåra viltvatten, Nyköping 4.9 (Jan Hägg). 1 födosökande Strandstuviken, Nyköping 7.9 (Jan Gustafsson). 1 ex Västerviken Tullgarn, Trosa 11-12.9 (Örjan Jitelius, Ulf Modin, Janne Oldebring). 1 rastande Långbromaden, Nyköping 12.9 (Hasse Berglund). 1 förbiflygande Svanvikens plattform, Nyköping 16.9 (Jan Karlsson).

Grönbenas *Tringa glareola*

Nedan redovisas första och sista datum för arten. Vårfyndet är samma datum som första fyndet för 2008. Det är tidigt, men inte

anmärkningsvärt. Höstfyndet är desto mer anmärkningsvärt då det är nytt fenologirekord för hösten och det första under oktober. I södra Sverige kan det däremot ses grönbena oktober månad ut.

Första och sista notering för året: 1 rastande Glysas grav, Katrineholm 12.4 (Lennart Pettersson). 1 ex Grinda våtmark, Nyköping 3.10 (Lennart Wahlén).

Roskarl *Arenaria interpres*

Rapporterad från fem lämpliga lokaler i ytterskärgården där flera utgör permanenta revir. Möjligen kan det alltså röra sig om fem par denna säsong, men tyvärr finns inga uppgifter om häckningsframgång. Lokalerna ligger dels inom Hartsö skärgård, Nyköping (Lennart Wahlén, Janne Oldebring) och dels vid och i närheten av Hävringe, Oxelösund (Leif Nyström, Jan-Eric Hägerroth, Tommy Ubbesen m.fl.). Även under 2008 uppskattades antalet par till fem och så har det sett ut länge nu även om det tidigare år konstaterats lyckade häckningar med noterade ungar.

Samtliga inlandsfynd: 1 födosökande Skåraviken, Hallbosjön, Nyköping 19.5 (Peter Malmberg). 1 sträckande mot SO Prästhäl-len, Mälaren, Strängnäs 26.7 (Yngve Meijer, Jalle Hiltunen, Seppo Hiltunen).

Smalnäbbad simsnäppa *Phalaropus lobatus*

Årets fem fynd om sex individer får anses vara lågt för de senaste 20 åren, men faktiskt helt i nivå med 2007. Ej heller i år något höstfynd.

Samtliga fynd: 1 ex Hovgårdens viltvatten, Vansö, Strängnäs 29.5 (Ture Persson). 2 födosökande Strandstuviken, Nyköping 3.6 (Lennart Wahlén, Jan Gustafsson, Jan Hägg m.fl.). 1 födosökande Trosa Våtmark, Trosa 5-6.6 (Claes Leijon, Ida Leijon, Örjan Jitelius m.fl.). 1 stationär Edeby våtmark, Strängnäs 5.6 (Yngve Meijer, Markku Kemppe). 1 stationär Sörby viltvatten, Torsäkers k:a, Gnesta 9.6 (Bertil Karlsson, Tomas Widlund).

Kustlabb *Stercorarius parasiticus*

Att döma av rapporteringen från yterskärgården tycks det röra sig om nio permanenta revir från Trosa skärgård via Hartsö skärgård och Hävringsområdet ner till Bråvikens mynning (Göran Andersson, Lennart Wahlén, Jan-Eric Hägerroth m.fl.). Detta är i nivå med 2008 års tio par.

Det finns förstås risk för dubbelräkning då många fåglar rör sig inom fågelskyddsområden där eftersök försvåras och omvänt att man uppfattar två par som ett. I några fall har det setts bo och även ägg, men tyvärr finns ingen uppgift om flygga ungar. I ett fall konstaterades misslyckad häckning i Hartsö skärgård (Lennart Wahlén, Janne Oldebring).

Inalles sex inlandsfynd är en god siffra, men ändå en bit ifrån 2007 års ca elva individer.

Samtliga inlandsfynd: 1 sträckande mot O Dansbaneudden, Hjälmarensund, Eskilstuna 2.5 (Tommy Emanuelsson, Pelle Moqvist, Krister Andersson). 2 1K sträckande mot SV Prästhällen, Mälaren, Strängnäs 3.8 (Kent Söderberg, Yngve Meijer, Jalle Hiltunen m.fl.). 1 ad sträckande mot V Kvicksundsbron, Eskilstuna 19.8 (Tommy Emanuelsson, Viktor Eriksson). 1 1K sträckande mot S Prästhällen, Mälaren, Strängnäs 17.9 (Kent Söderberg). 1 1K+ sträckande mot S Torshälla huvud, Eskilstuna 30.9 (Sten Ljungars, Monica Ljungars).

Dvärgmåsar *Larus minutus*

Som vanligt för denna typen av art, som kan röra sig inom exempelvis de stora sjöarna, finns det en uppenbar risk för dubbelräkning. Även om man har det i åtanke är årets 44 fynd om ca 844 dvärgmåsar synnerligen anmärkningsvärt och nästan i nivå med rekordåret 2005 då ca 900 fåglar rapporterades.

Inga vinterfynd detta år utan rapporterna fördelar sig på april-november med två mycket tydliga toppar i juli respektive oktober.

Även med reservation för viss dubbelräkning är årets 44 fynd om 840-talet dvärgmåsar synnerligen anmärkningsvärt och nästan i nivå med rekordåret 2005. Foto Björn Fors.

Dessa är dessutom rätt så typiska för senare år då de många fynden i juli främst härrör från sträckbevakning från Hjälmaren och Mälaren medan fynden i oktober främst kommer från skärgården. Som brukligt sammanfaller dessa rörelser med liknande rörelser i våra grannlandskap och inte sällan med blåsigt och ostadigt väder. Den som vill uppleva uppträdanden av exempelvis dvärgmåsar gör alltså rätt i att bevaka Svalan respektive väderrapporter så ökar chansen att stå på rätt udde vid rätt tidpunkt.

Skrattmåsar *Larus ridibundus*

Ingen djuplodande analys har gjorts detta år, såsom gjordes för 2008, men spontanrapportering har gett totalt 2012 häckande par fördelade enligt:

Nyköping 910, Flen 75, Katrineholm 526, Eskilstuna 20 och Strängnäs 481.

Om man räknar om antalen för 2008 med avseende på ändrad rapportområdesgräns, och plockar bort häckningar från Södertälje, så blir det 1746. Motsvarande justering för resultatet från riksinventeringen 2002 blir 2469. Skrattmåsen är en utpräglad opportunist och så fort betingelserna är de rätta vid en våtmark dyker dom upp för att häcka. Omvänt försvinner dom lika snabbt varför

Den största ansamlingen av gråtrut rapporterad från vårt rapportområde för 2009 är 250 rastande i Hartsö skärgård. Foto Andreas Grabs.

antalen mellan lokaler och kommuner kan växla rätt kraftigt år från år. Vi fortsätter härmed uppmana alla sörmländska fågel-skådare att rapportera skrattnåshäckningar med stor noggrannhet så vi kan följa den fortsatta beståndsutvecklingen.

Fiskmåsar *Larus canus*

Då vi har en pågående kraftig minskning av häckande vitfågel inom vårt rapportområde vill vi härmed uppmana till att noga rapportera häckningar även av fiskmåsar. För året har vi inte någon god rapportering, men om vi alla hjälps åt framöver kanske vi tillsammans kan skaffa oss en bättre bild av nuläget.

Fynd (1000 ex eller fler): 3000 rastande Hartsö skärgård, Nyköping 14.2 (Göran Altstedt). 1200 rastande Enaren, Katrineholm 22.7 (Lars Davner). Totalt 1388 sträckande mot V Kvicksundsbron, Eskilstuna 29-30.7 (Joachim Strengbom, Viktor Eriksson).

Silltrut *Larus fuscus*

I nedan angivna fynd för häckningar eller misstänkta häckningar ingår både fåglar bestämda till rasen fuscus och sådana fynd där rastillhörighet inte angivits. Noterbart

är att som tidigare har vi våra kolonier i Mälaren medan det endast ses några enstaka par i skärgården. Något fler häckningsskär rapporterade från Mälaren i år jämfört med 2008 medan antalet par i den största kolonin på ön Dansken minskat från 20 par till 12. Totalt är det återigen en svag minskning varför fortsatt god bevakning och rapportering av arten är önskvärd.

De allra första noteringarna av silltrutar brukar kunna ske i mars så årets tidiga fynd är i linje med detta.

Tidiga vårfynd: 3 ad sträckande Mälby Kvarn, Flen 15.3 (Jukka Väyrynen). 2 förbi-flygande Furholmen, Nynäs, Nyköping 20.3 (Peter Ringqvist).

Häckningar eller häckningsindicier: 12 häckningar (4 ungar) Dansken, NO Yttertselö, Prästfjärden, Mälaren, Strängnäs 10.4-24.8 (Björn Sjögren, Yngve Meijer, Helge Röttorp m.fl.). 2 par med parning (eller cermonier) Tegelskär, Prästfjärden, Mälaren, Strängnäs 11.5 (Björn Sjögren). 1 ad i lämplig biotop Högbolet, Norrfjärden, Mälaren, Strängnäs 21.5 (Thomas Pettersson, Markus Rehnberg). 2 par i lämplig biotop Asenskallen, Askö, Trosa 16.5-25.7

(Göran Andersson). 1 ad i lämplig biotop Flata Ålkråkshällarna, Hartsö skärgård, Nyköping 6.6-2.7 (Lennart Wahlén).

Gråtrut *Larus argentatus*

Efter ändring av vår rapportområdesgräns, där Södertälje och Nykvarn numera tillhör Stockholms rapportområde, finns det inte längre några större ansamlingar inom Sörmlands rapportområde.

Den största ansamlingen rapporterad från vårt rapportområde för året är 250 rastande i Hartsö skärgård, Nyköping 10.2 (Lennart Wahlén). Därutöver noterades 730 flygande mot N i södra delarna av Trosa 31.12 (Göran Andersson). De senare kan mycket väl vara trutarna hemmahörande i Södertäljetrakten som övernattat i havsbandet. Förutom dessa två rapporter finns inga noterade fynd om >200 gråtrutar från 2009.

En tragisk utveckling för en art som för inte så länge sedan sågs i stora ansamlingar på flera platser runtom i landskapet. I samband med detta konstaterande uppmanas härmed alla skådare runtom Sörmland att rapportera flockar på >200 gråtrutar.

Havstrut *Larus marinus*

Som konstaterades redan förra året är egentligen materialet av inlandshäckningar för litet för att dra några slutsatser. Den sakta vikande trenden var dock oroande, men årets fyra par är i ändå bättre än förra årets enda häckande par och i nivå med både 2006 och 2007. Det är dock en bit kvar till början av 2000-talet då >10 par fortfarande rapporterades. Precis som för övrig s.k. vitfågel önskar vi noggrann rapportering.

Inlandshäckningar: 1 par ruvande Tegelskär, Prästfjärden, Mälaren, Strängnäs 1.5 (Yngve Meijer). 1 par ruvande Svavelgrund, Söderfjärden, Mälaren, Strängnäs 2-31.5 (Lars Broberg, Ture Persson). 2 par ruvande Dansken, NO Ytterselö, Prästfjärden, Mälaren, Strängnäs 20.5 (Helge Röttorp).

Tretåig mås *Rissa tridactyla*

(-2008:33/44) (2009:6/6)

Om man räknar fåglarna vid Femörehuvud som olika individer rör det sig alltså om sex fåglar. Detta är en förhållandevis hög siffra för denna sparsamma gäst och det högsta antalet sedan 1993. Fynden i slutet av oktober och början av november följde på en period av hårda vindar från väst där det setts stora mängder tretåig mås på västkusten.

Under sådana förhållanden brukar det kunna dyka upp enstaka fåglar även inom vårt rapportområde och tyngdpunkten av fynd hos oss är från just senhösten. Majfynd är däremot ovanliga och detta utgör endast det andra. Dessutom finns fem fynd från april och två från mars.

Samtliga fynd: 1 2K sträckande mot NO Oxeludden, Askö, Trosa 1.5 (*Göran Andersson, *Örjan Jitelius). 1 1K rastande Femöreflagn, Femörehuvud, Oxelösund 11.10 (*Jan Gustafsson, *Jan Karlsson). 1 1K sträckande mot V Femöreflagn, Femörehuvud, Oxelösund 24.10 (*Jan Gustafsson, *Arne Hellström). 1 1K sträckande mot V Kvicksundsbron, Eskilstuna 27.10 (*Viktor Eriksson). 1 ad sträckande Femöreflagn, Femörehuvud, Oxelösund 4.11 (*Mikael Ackelman). 1 ad förbifygande Femöreflagn, Femörehuvud, Oxelösund 5.11 (*Lennart Wahlén).

Skräntärna *Hydroprogne caspia*

Förra säsongen 2008 hade den kända kolonin vid Grässkären, Oxelösund minskat och häckningsframgången uteblev. En ny koloni tycktes under etablerande längre ut i Oxelösunds skärgård, men från detta område finns inga rapporter från 2009. Under gångna säsongen fortsatte bekymren vid Grässkären som synes nedan. Det finns flera möjliga orsaker till oron och den bristande häckningsframgången bland skräntärnorna och misstankar om predation från exempelvis mink har nämnts liksom risken för störning av friluftsliv. Inget är dock ännu konstat-

erat och fortsatt bevakning av tärnorna kan förhoppningsvis ge svar.

Häckningar: Endast rapporter från Gräskären, Oxelösunds skärgård som varit vår säkraste häckplats de senaste åren. Där sågs 40 ex i lämplig biotop 25.5 (Leif Carlsson) samt 50 ad i par med bo samt 5 pull 9.6 (Jan-Eric Hägerroth). Inalles 30 bogropar noterades senare på säsongen och bara några få ungar blev flygfärdiga (Roland Staav).

Större ansamlingar: Max 32 rastande Strandstuviken, Nyköping 13.4-4.5 (Tommy Pettersson, Staffan Bergsmark, Mikael Ackelman m.fl.). Max 42 stationära Skåra viltvatten, Skåraområdet, Nyköping 11.7-1.8 (Tommy Pettersson, Stefan Bengtsson, Daniel Bengtsson m.fl.). 27 rastande Flintan, Fiskeboda, Katrineholm 1.8 (Pelle Moqvist, Krister Andersson).

Svarttärna *Chlidonias niger*

Totalt uppskattningsvis 16 fynd om 110 individer är en rekordhög notering. Det finns visserligen en uppenbar risk för dubbelräkning av fynd i framförallt Mälaren, men årets total är ändå anmärkningsvärd. Från slutet av 60-talet fram till 1993 var arten i stort sett årlig med 1-4 individer. Under 1994 finns för första gången uppgifter om sträckbevakning från Hjälmaran och plötsligt får vi en årstotal det året på 23 individer. Sedan dess har som bekant sträckbevakningen ökat i Mälaren och Hjälmaran, men det är långt ifrån varje år som det noteras många svarttärnor.

Under 2003 noterades den näst högsta årstotalen på 65 ex medan det annars under ett normalår snarare rapporteras 15-20 svarttärnor. Säkraste sättet att se svarttärna inom vårt rapportområde tycks av senare års rapporter att döma vara att besöka Torshälla huvud, Eskilstuna under senare delen av juli. Notera att även fynden utanför Mälaren och Hjälmaran var fler än under ett normalår.

Samtliga fynd redovisade kommunvis:

Vingåker: 2 rastande Sjövikstornet, Kols-

Den bristande häckningsframgången bland skräntärnorna kan bero på exempelvis mink eller störning av friluftsliv. Inget är dock ännu konstaterat och fortsatt bevakning av tärnorna kan förhoppningsvis ge svar. Foto Leif Nyström.

naren, Vingåker 13.5 (gnm Lillemor Däckfors).

Nyköping: 1 ex Skåraviken, Hallbosjön, Nyköping 18-19.5 (Jukka Väyrynen, Lennart Wahlén, Jan Hägg m.fl.). 2 stationära Vadsjön, Nyköping 24.5 (Lennart Wahlén, Thomas Larsson, Kjell och Eva Widén). 2 födosökande Vadsjön, Nyköping 11.6 (Monica Jansson, Ronny Jansson, Sven Pettersson). Totalt 3 sträckande mot S Strandstuviken, Nyköping 1.8 (Lennart Wahlén).

Katrineholm: Max 6 rastande Väsbusundet, Fiskeboda, Katrineholm 11.7-3.8 (Håkan Lernefalk, Pelle Moqvist, Hans Karlsson m.fl.). 8 sträckande mot SV Hjälmaran, Katrineholm 17.7 (Krister Andersson). 4 ad sträckande mot V Fiskeboda, Katrineholm 1.8 (Bernth Andersson).

Eskilstuna: 1 förbiflygande Röddromstornet, Söderfjärden, Mälaren, Eskilstuna 15.5 (Gunnel Forsström, Jan-Erik Eklund). 1 sträckande mot O Dansbaneudden, Hjälmaresund, Eskilstuna 16.5 (Tommy Emanuelsson). 5 födosökande Torshälla huvud, Eskilstuna 18.5 (Sten Ljungars). Max 30 födosökande Torshälla huvud, Eskilstuna

Normalt har de flesta fisktärnor lämnat Sörmland under senare delen av september. Men 2009 gjordes anmärkningsvärt många oktoberfynd. Foto Kjell Widén.

15.7-24.7 och max 6 på samma lokal 25.7-14.8 (Lennart Wahlén, Björn Fors, Niklas Holmström m.fl.). Totalt 17 sträckande mot V Torshälla huvud, Eskilstuna 20.7-10.8 (Lennart Eriksson, Lennart Wahlén, Niklas Holmström m.fl.). Totalt 16 sträckande mot V Kviksundsbron, Eskilstuna 23.7-1.8 samt en vardera 12.8 och 5.9 på samma lokal (Joachim Strengbom, Kent Carlsson, Tommy Emanuelsson m.fl.).

Strängnäs: Totalt 7 sträckande mot V

Prästhällen, Mälaren, Strängnäs 30.7-1.8 (Yngve Meijer, Jalle Hiltunen, Seppo Hiltunen).

Kungsör: 3 sträckande mot SV Bogen, Kungsör 1.8 (Patrik Rhönnsstad, Mikael Rhönnsstad).

Silvertärna *Sterna paradisaea*

Ett septemberfynd av arten i år. Vi har fortfarande inte riktigt klart för oss när de allra sista silvertärnorna lämnar vårt rapportområde. Bestämningsproblematiken med sträckande tärnor under hösten spelar naturligtvis in.

Fynd (september): 3 sträckande mot SV Hartsö skärgård, Nyköping 6.9 (Lennart Wahlén).

Fisktärna *Sterna hirundo*

Då vi misstänker att de flesta fisktärnor har lämnat Sörmland under senare delen av september är oktoberfynd intressanta. Som synes är det i år anmärkningsvärt många oktoberfynd (sju fynd om nio individer) vilket kan jämföras med 2008 då sista rapporterade fisktärnan var 21.9. Faktum är att det i Svalan endast finns sju tidigare rapporterade oktoberfynd innan årets adderingar.

Av de högre dagssummorna är särskilt den fina sträckdagen 1.8 värd att notera. Förutom dessa rapporter finns en notering om 800 obestämda fisk-/silvertärnor sträckande mot V Hjälmarens, Katrineholm 24.7 (Pelle Moqvist, Krister Andersson) vilka med stor sannolikhet också var fisktärnor.

Fynd (500 ex eller fler): 583 sträckande mot V Kviksundsbron, Eskilstuna 22.7 (Joachim Strengbom, Kent Carlsson, Tommy Emanuelsson). 510 rastande Väsbosundet, Fiskeboda, Katrineholm 1.8 (Pelle Moqvist, Krister Andersson). 1515 sträckande mot V Kviksundsbron, Eskilstuna 1.8 (Yonas Ericsson, Viktor Eriksson). 1508 sträckande mot SV Bogen, Kungsör 1.8 (Patrik Rhönnsstad, Mikael Rhönnsstad). 848 sträckande mot SV Prästhällen, Mälaren, Strängnäs 3.8 (Kent

Söderberg, Jalle Hiltunen, Yngve Meijer, Seppo Hiltunen).

Fynd (oktober): 1 förbifygande Kvicksundsbron, Eskilstuna 2.10 (Viktor Eriksson). 1 1K sträckande mot SV Prästhällen, Mälaren, Strängnäs 6.10 (Kent Söderberg, Yngve Meijer). 1 ad Prästhällen, Mälaren, Strängnäs 6.10 (Kent Söderberg, Yngve Meijer). 1 1K stationär Kvicksundsbron, Eskilstuna 8.10 (Yonas Ericsson). 1 1K födosökande Prästhällen, Mälaren, Strängnäs 10.10 (Jalle Hiltunen, Seppo Hiltunen, Yngve Meijer, Erik Widuss). 2 1K sträckande mot SV Femöreflagn, Femörehuvud, Oxelösund 11.10 (Jan Gustafsson, Jan Karlsson). 2 sträckande mot V Kvicksundsbron, Eskilstuna 12.10 (Viktor Eriksson).

Kentsk tärna *Sterna sandvicensis*

(-2008:60/86) (2009:1/1)

Under 2000-talet har årstotalen varierat mellan 0-10 individer. Oftast ses det dock endast några få fåglar så årets fynd får anses fullt normalt då flest fynd gjorts i augusti i ytterskärgården.

Samtliga fynd: 1 förbifygande Enskär, Hartsö skärgård, Nyköping 22.8 (*Lennart Wahlén, *Janne Oldebring).

Sillgrissla *Uria aalge*

Alkor är notoriskt svåra att inventera och beståndsuppskatta då ett enskilt kortare besök på en lokal knappast ger en rättvis bild av det korrekta antalet par. Under häckningstid kan ena föräldern vara hos ungen och därmed dold medan den andra kanske är ute och fiskar. Under sådana omständigheter ser man bara en mindre andel av kolonins invånare.

Å andra sidan kan man ibland se för många alkor vid ett skär med få kända bon. Möjligen är det ett utslag av misslyckade häckningar eller boplatsbrist, men det kan även indikera att alkor är sociala och regelbundet besöker varandras kolonier om det finns flera inom räckhåll. Det är alltså svårt

Det behövs en inventering av sillgrissla i Oxelösunds yttre skärgård för att försöka slå fast om vi har en påtaglig minskning av stammen eller inte. Foto Bo Gustafsson.

med beståndsuppskattningar utan att man gör upprepade besök på häckningsplatser och ger sig tid.

Från 2003 har vi uppgifter som indikerar cirka 1000 par kring skären söder om Hävringe i Oxelösunds yttre skärgård. Under 2006 räknades ca 750 par sillgrisslor från samma område. Sedan dess har vi inte några detaljerade uppgifter utan endast uppskattningar från fågelkunniga som rört sig i området om att det kan röra sig om viss minskning. I år har vi som synes återigen några detaljerade rapporter från just detta område, men antalen är långt ifrån de förväntade. Vad som skulle behövas i detta område är förstas en inventering för att försöka slå fast om vi har en påtaglig minskning av stammen av sillgrissla eller inte.

Utöver häckningsfynden har vi även ett spektakulärt inlandsfynd. Detta skedde under en period av hårt väder på västkusten med stora uppträdanden av utpräglat pelagiska arter. Man kan nog tänka sig att denna sillgrissla drev in över land i samband med den hårda västvinden.

Häckningstid: 50 ex i lämplig biotop Vattungarna, Oxelösund 25.5 (Leif Carlsson). 25 ex i lämplig biotop Gula skäret, Källskären, Oxelösund 25.5 (Leif Carlsson). 20

100 par tobisgrisslor uppskattas antalet till under 2009. Foto Jonny Werdin..

ex i lämplig biotop Tordmulen, Källskären, Oxelösund 6.6 (Markus Forsberg).

Samtliga inlandsfynd: 1 ad rastande Bibybron, Hedfjärden, Eskilstuna 1-6.10 (Kent Carlsson, Jorma Jokinen, Tommy Emanuelsson m.fl.).

Tordmule *Alca torda*

Samma resonemang som för sillgrissla gäller även för tordmule förstas. Därför är det svårt att veta hur man ska översätta antalet observerade tordmular i lämplig häckningsbiotop till antal häckningsförsök.

Om man gör det enkelt för sig och antar att varje noterad individ i lämplig biotop under häckningstid representerar ett par skulle det ge drygt 600 inrapporterade par för gångna säsongen. Det är en något bättre rapportering än förra årets 300 par, men långt ifrån 2003 års uppskattning om 1200 par. Häckningsframgången fortsätter dessutom att vara dålig, något som beskrivs i detalj i rapporten från Hartsö-Enskär fågelstation.

Troliga eller möjliga häckningar:

Nyköping 50 par: 50 par Hartsö skärgård, Nyköping 17.5-29.7 med misslyckad häckningsframgång (Lennart Wahlén, Janne Oldebring).

Oxelösund 500 par: 80 ex i lämplig biotop Hävringe, Oxelösund 22.3 (Leif Nyström). 50 ex i lämplig biotop Vinterklasen, Femörehuvud, Oxelösund 29.3-6.6 (Jan Gustafsson, Lennart Wahlén, Jan Karlsson m.fl.). 50 ex

i lämplig biotop Rödskär, Femörehuvud, Oxelösund 29.3-23.7 (Lennart Wahlén, Tommy Pettersson, Jan Gustafsson m.fl.). 150 ex i lämplig biotop Vattungarna, Oxelösund 25.5 (Leif Carlsson). 70 ex i lämplig biotop Gula skäret, Källskären, Oxelösund 25.5 (Leif Carlsson). 50 ex i lämplig biotop Tordmulen, Källskären, Oxelösund 6.6 (Markus Forsberg). 100 ad i par i lämplig häckbiotop Grässkären, Oxelösund 9.6 (Jan-Eric Hägerroth).

Trosa 60-70 par: 52 ex i lämplig biotop Asenskallen, Askö, Trosa 4.4-25.7 (Ragnar Lagerkvist, Örjan Jitellius, Göran Andersson). Lacka Trutbåda-Långö Trutbåda, Trosa skärgård 10-20 par men häckningsframgång okänd (Lennart Wahlén).

Vinterfynd (januari och december): 1 ex Käftudden, Trosa 10.1 (Martin Resare). 1 rastande Enskär, Hartsö skärgård, Nyköping 10.12 (Lennart Wahlén). 6 födosökande Femöreflagen, Femörehuvud, Oxelösund 27.12 (Jan Karlsson).

Tobisgrissla *Cephus grylle*

Om vi använder samma förenklade princip som för tordmule och antar att varje observerad individ i lämplig häckningsbiotop representerar ett par får vi en uppskattning om ca 100 par. Det kan jämföras med förra årets 75 par, men då ska man komma ihåg att uppskattningarna är synnerligen osäkra varför det kan röra sig om en oförändrad nivå. Kom dock ihåg att för både 2008 och 2009 saknas detaljerade rapporter från området söder om Hävringe i Oxelösunds skärgård. Precis som för övriga alkor kan vi närmast jämföra med 2003 då vi har tämligen detaljerade uppgifter då ca 160 par tobisgrissla rapporterades. Under 1990-talet noterades regelbundet mer än 300 tobisgrisslor bara runt Hävringe under senvår/försommar.

Troliga eller möjliga häckningar:

Nyköping 1 par: 2 ad i lämplig biotop Hartsö skärgård, Nyköping 6.6 (Lennart Wahlén).

Oxelösund 80 par: 50 ex i lämplig biotop Hävringe, Oxelösund 22.3-6.6 (Markus Forsberg, Leif Carlsson, Leif Nyström). 30 ex i lämplig biotop Femöreflagen, Femörehuvud, Oxelösund 29.3-23.7 (Jan Gustafsson, Lennart Wahlén, Jan Karlsson m.fl.).

Trosa 19 par: 18 ex i lämplig biotop Asenskallen, Askö, Trosa 4.4-25.7 (Ragnar Lagerkvist, Örjan Jitelius, Göran Andersson). 2 i par i lämplig häckningsbiotop Trädgårdsskär, Trosa 6.6-26.7 (Bo Ljungberg, Janne Svedberg, Hasse Andersson m.fl.).

Alkekung *Alle alle*

(-2008:25/25) (2009:1/1)

Alkekungen fortsätter att vara en raritet i vårt rapportområde. I och med årets fynd har sju individer setts under 2000-talet, dvs arten är nästan årlig i genomsnitt. Då flest fynd görs under senhöst i skärgården är årets rapport att betrakta som fullt normal.

Samtliga fynd: 1 rastande Storrö, Hartsö skärgård, Nyköping 8.11 (*Lennart Wahlén).

Skogsduva *Columba oenas*

Att försöka uppskatta antalet revir utifrån spelande fåglar är naturligtvis vanskligt då genomflyttare också kan spela i lämplig biotop under perioden för etablering, men om vi ändå förenklar det hela och antar att en spelande fågel representerar ett revir hamnar vi på en årstotal på ca 125. Detta ska jämföras med 2008 års 94 revir och 2007 års 97 revir med hänsyn tagen till ändrad rapportområdesgräns.

Reviren fördelar sig på Strängnäs (38), Eskilstuna (35), Nyköping (20), Katrineholm (12), Flen (8), Trosa (6), Oxelösund (3), Kungsör (2) och Gnesta (1). Största skillnaden mellan 2008 och 2009 noteras i Strängnäs (+13 revir) och Nyköping (+8 revir).

Vinterfynd (januari) och större flock: 4 stationära Kjulsta, Skåraområdet, Nyköping 16-30.1 (Lennart Wahlén, Tommy Pet-

2009 blev det särskilt påtagligt att sträcktoppen för ringduva infaller under slutet av september till en bit in i oktober. Foto Peter Hennix.

tersson, Nisse Nilsson). 1 ex Stallarholmen, Strängnäs 30-31.1 (Yngve Meijer, Markku Kemppe, Erik Widuss). 175 rastande Vadsjön, Nyköping 19.9 (Ingvar Enning, Barbro Hedström, Brita Nilsson).

Ringduva *Columba palumbus*

Mindre flockar om 5-15 individer har noterats under vintertid från Oxelösund, Nyköping, Trosa, Kungsör och Eskilstuna. Största januariansamlingen noterades i Frösängsområdet i Oxelösund om 70 ex (Per Flodin, Jukka Väyrynen, Jan Gustafsson m.fl.). Under december noterades flest vid Sundbyholm, Eskilstuna med 20 ex (Lennart Eriksson, Leif Carlsson) och Prosten Pihls gård, Nyköping med 35 ex (Bertil Karlsson, Lennart Wahlén, Jan Hägg m.fl.). Som brukligt är det under slutet av septem-

ber till en bit in i oktober som sträcktoppen för ringduva infaller. I år blev detta särskilt påtagligt.

Högre sträckciffror: Totalt ca 30000 sträckande mot SV Örsbaken, Brannäs våtmark, Oxelösund 29-30.9 (Tommy Knuts-son). 6000 sträckande mot SV Marsäng, Nyköping 29.9 (Jonny Werdin, Stefan Bengtsson). Totalt 10065 sträckande mot S Klaraborgsvägen 9, Eskilstuna 30.9-1.10 (Viktor Eriksson). 7500 sträckande mot SV Björkvägen, Mellösa, Flen 30.9 (Andreas Grabs).

Turkduva *Streptopelia decaocto*

Totalt 16 revir fördelade på Nyköping (7), Katrineholm (4), Eskilstuna (3), Strängnäs (1) samt Trosa (1). Detta är nära nog exakt detsamma som under 2008 vilket ansågs vara ett tämligen normalt år jämfört med medelvärdet för 2000-talet. Däremot har de två senaste åren noterats färre turkduvor jämfört med 2005-2007 då 25-40 revir per år rapporterades. I samtliga siffror har nu alltså Södertälje exkluderats som under 2000-talet haft 3-6 par.

Gök *Cuculus canorus*

Årets första fynd av gök gjordes 2.5, dvs två dagar innan mediandatum för artens ankomst till vårt rapportområde enligt tillgänglig statistik i Svalan. Inalles sex ropande fåglar hördes före 4.5 detta år. Som synes fortsätter aprilfynd att vara mycket sällsynta.

Berguv *Bubo bubo*

Under 2009 var berguven s.k. riksinventeringsart varför en särskild avrapportering gjorts.

Totalt har vi kännedom om revirhävdande uvar på 22 lokaler. För 11 av dessa revir känner vi till häkningsframgången medan övriga 11 är okända. På de 11 platser där vi känner häkningsframgången fick 6 av paren ut ungar medan 5 misslyckades. Totalt minst 11 ungar har noterats.

Dessutom har noggranna eftersök med negativt resultat (alltså inga uvar alls) gjorts av ringmärkare på 8 lokaler där uv hävdad revir senaste åren.

Fördelning av revirhävdande uvar kommunvis: Eskilstuna 3, Flen 1, Gnesta 1, Katrineholm 1, Nyköping 9, Strängnäs 3, Trosa 2, Vingåker 1 och Oxelösund 1.

Nyköping kan vara värt ett särskilt omnämnande då vi har flest par där och mer än hälften av paren besökts av ringmärkare. Av de 9 paren i Nyköping fick 2 par ut ungar, 4 par misslyckades samt 3 par hade okänd häkningsframgång.

Sparvuggla *Glaucidium passerinum*

För några lokaler är det lite svårbedömt hur många individer och par det egentligen rör sig om, men uppskattningsvis 43 revir finns inrapporterade för perioden 1.2 till 1.8. Det ska jämföras med de två senaste årens 23 respektive 28 revir. De 43 reviren fördelar sig på Eskilstuna (15), Strängnäs (10), Nyköping (8), Katrineholm (5), Flen (2), Vingåker (1), Oxelösund (1) samt Kungsör (1).

Däremot finns ingen konstaterad häkning för 2009 vilket hur som helst är ovanligt. Det närmsta vi kommer konstaterad häkning detta år är ett fynd av bybygge. Något fynd av flygga ungar om året brukar annars i bästa fall rapporteras. Sparvugglan är sannolikt en doldis i våra skogar som är vanligare än vad rapporteringen speglar.

Slaguggla *Strix uralensis*

(-2008:5/5) (2009:1/1)

Denna fågel hittades tyvärr skadad och avlivades så småningom. Den var ringmärkt av rapportören vid Högbo, Möklinta, Sala, Västmanland som pull 2008-05-30. Ytterligare ett bevis på vad som kan gömma sig i våra skogar. Denna mycket stationära art är som synes annars en högklassig raritet hos oss trots att häckande fåglar finns i grannlandskap.

Samtliga fynd: 1 märkt hittad skadad vid Starrkällan, NO Sörtorp, Vingåker 26.4 (gnm Kalle Källebrink).

Lappuggla *Strix nebulosa*

(-2008:12/13) (2009:1/1)

Detta blir sjunde fyndet för 2000-talet för en art som var en stor raritet dessförinnan. År 1971 sågs en fågel under juni vilket är det tidigaste enda fyndet för månaden. Vanligast är annars fynd under vårvintern. Det är ju numera inte så långt till grannlandskap där arten häckar så måhända finns något eller några häckande par även hos oss av denna skygga och svårupptäckta varelse.

Samtliga fynd: 1 stationär Kolstuganavtaget, NO Bjälken, Eskilstuna 4-13.6 (*Hannu Kiuttu, Ilva Hansson, Bo Gustafsson m.fl.).

Hornuggla *Asio otus*

Sedan 1973 har vi haft årlig rapportering av häckningsframgången av hornuggla. Antalet konstaterade häckningar har varierat mellan 1 (1981) och 77 (1999). Antalet häckningar varierar kraftigt från år till år och det är svårt att se någon trend alls. Medelvärdet för de fyra decennierna är 33 för 1970-talet, 26 för 1980-talet, 29 för 1990-talet samt 36 för 2000-talet.

Under 2009 konstaterades häckning i 13 fall vilket ändå får anses lågt. Från de senaste fyra decennierna har vi alltså data från 38 år och av dessa är det endast åtta år som har lika få eller färre noterade häckningar. Vi får

Två jordugglor vid Gorsingeholm (dock ej denna) är stationära hela häckningssäsongen. Foto Björn Jönsson.

gå tillbaka till 1995 för att hitta ett sämre resultat. Med historiken i åtanke kan man nog ändå förvänta sig att detta var en tillfällig nedgång, men framtiden får utvisa hur det ligger till med detta.

Jorduggla *Asio flammeus*

Totalt 17 fynd av 18 individer är i ungefär samma nivå som 2008 och tämligen nor-

malt. Bland dessa kan vi uppmärksamma två vinterfynd och två noteringar under häckningstid. De två individerna vid Gorsingeholm som är stationära hela häckningssäsongen är naturligtvis högintressanta.

Samtliga fynd:

Vingåker: 1 ex Vingåkers Reningsverk, Vingåker stad 17.5 (Jan Hägg).

Nyköping: 1 förbiflygande Eneby, Skåraområdet 21.2 (Torbjörn Andersson). 1 stationär Erkan V Tuna kyrka 1-2.4 (Jan Gustafsson, Lennart Wahlén, Toomas Maadre). 1 födosökande Stensätter, Henningslund 3.4 (Tommy Pettersson). 1 ex födosökande Marsäng 22.4-1.5 (Jan Gustafsson, Markus Forsberg, Jan Karlsson m.fl.). 1 rastande Enskär, Hartsö skärgård 26.4 (Göran Altstedt). 1 födosökande Skäraviken, Hallbosjön 27.4 (Jan Hägg, Jan Gustafsson). 1 ex födosökande Svanvikens plattform, Svanviken 28-30.4 (Jan Gustafsson, Lennart Wahlén). 1 ex Svanvikens plattform, Svanviken 5.6 (Peter Malmberg).

Flen: 1 rastande Ålspånga ån, Ålspångaviken 21.4 (Andreas Grabs, Per Flodin).

Katrineholm: 1 födosökande Tybblefälten, SO Stensjön 25-26.5 (Bengt Larsson, Kristin Andersson).

Eskilstuna: 1 födosökande Norraby-gärdet, Västermo k:a 1.4 (Mats Ottosson).

Strängnäs: 1 stationär Åkers trafikplats (E20), Åkers styckebruk 23.5 (Yngve Meijer, Markku Kemppi). 2 stationära Översvämningssmarken, Gorsingeholm 31.5-2.7 (Björn Carlsson, Kent Söderberg, Staffan Hellbom m.fl.). 1 rastande Gesta gård 26.9 (Peter Sundin, Märten Winkler). 1 rastande Tynnelsö södra delen 18.10 (Yngve Meijer, Markku Kemppi). 1 födosökande Lötöfältet, Gorsingeholm 24.12 (Jalle Hiltunen).

Pärluggla *Aegolius funereus*

Endast tre ropande fåglar under en säsong är ovanligt få. Under 2000-talet har det snarare rört sig om 4-9 ropande pärlugglor. Notera att detta bottenår följer på förra höstens

magnifika invasion varför det uppenbarligen inte finns något samband mellan inflöde av ugglor från norr och en bra påföljande ugglevår.

Efter förra höstens fångst om 46 individer vid Hartsö-Enskär är vi tillbaka på låga nivåer igen med tre ringmärkta gångna säsong. Notera att det 2007 rapporterades endast två höstfynd från Enskär.

Spelande fåglar: 1 ropande Nävsjön, Nyköping 28.2 (Mats Grahm). 1 ropande Odlaren, Eskilstuna 28.3-11.6 (Lennart Cronholm). 1 ropande Eckersta, Halla, Nyköping 25.5 (Gunnar Johansson).

Fynd (oktober): 1 ringmärkt Hartsö-Enskär fstn, Hartsö skärgård, Nyköping 5.10 (Nicke Helldorff m.fl.) samt 1 1K ringmärkt på samma lokal 9.10 (Lennart Wahlén, Nicke Helldorff) och ytterligare 1 ringmärkt 23.10 (Urban Rundström).

Nattskärra *Caprimulgus europaeus*

Under 2009 har det noterats 99 nattskärror som håller revir. Det är den näst högsta noteringen någonsin och toppas endast av riksinventeringen 2007 då 118 revir noterades. Årets 99 revir fördelar sig på Nyköping (60), Eskilstuna (18), Strängnäs (7), Katrineholm (5), Trosa (4), Vingåker (3) samt Flen (2).

Nattskärnan är en art som tycks ha en positiv utveckling i Sörmland. Vi har i stort sett årliga rapporter av antalet revir sedan 1976 och ser man till genomsnittet per decennium är det 14 för 1970-talet, 18 för 1980-talet, 25 för 1990-talet och hela 75 för 2000-talet. Man kan argumentera för att antalet fågelskådare som eftersöker nattskär-ra har ökat, och till viss del är det sant. Hela sanningen behöver det dock inte vara, vilket åskådliggörs vid en jämförelse med exempelvis historiken för hornuggla.

Vi kan dock notera att Ingemar Nord redan i början av 70-talet uppskattar beståndet till 250 par baserat på då genomförda inventeringar (Nord, Ingemar. 1977). Samma uppskattning gjordes i samband med riksin-

venteringen 2007. Det är som synes inte helt enkelt att veta om vi ser en faktisk ökning eller en ökad rapportering. Då trenden är så pass tydlig kan vi nog dryfta oss till att tro på en faktisk ökning. Fortsatt god rapportering framöver får utvisa vilket som är fallet.

Tornseglare *Apus apus*

Endast några få fynd med större ansamlingar av tornseglare detta år. Fenomenet med stora ansamlingar av arten är beroende av viss typ av väderlek under artens huvudsakliga flyttperiod under sensommaren. Några relativt sena fynd under september där det sista från 19.9 sticker ut lite. Bortsett från vårt fenologirekord om en ringmärkt tornseglare på Hartsö-Enskär fstrn, Nyköping 29.9 1996 är just 19.9 det näst senaste fyndet noterat i Svalan.

Större ansamlingar (1000 ex eller fler): 1000 födosökande Kviksundsbron, Eskilstuna 11.7 (Joachim Strengbom). 1000 födosökande Kviksundsbron, 23.7 (Kent Carlsson).

Sena höstfynd: 1 förbifygande Stallarholmsbron, Stallarholmen, Strängnäs 10.9 (Erik Widuss). 2 sträckande mot SV Marsäng, Nyköping 12.9 (Jonny Werdin). 1 sträckande mot S Klaraborgsvägen, Eskilstuna 12.9 (Viktor Eriksson). 1 förbifygande Runebergsgatan, Isaksdal, Nyköping 19.9 (Bertil Karlsson).

Kungsfiskare *Alcedo atthis*

Med uppenbar risk för dubbelräkning av individer som rör sig inom ett begränsat område under exempelvis vintertid kan vi ändå summera totalt ca 39 individer. Detta är en mycket hög summa trots att gångna vintern 2008-2009 inte varit anmärkningsvärt mild i Sverige eller norra Europa. Återstår att se om den tuffare vintern 2009-2010 påverkar antalet fynd framöver. Fynden för 2009 fördelar sig på Nyköping (15), Eskilstuna (10), Strängnäs (5), Katrineholm (2), Trosa (2) samt 1 vardera för Oxelösund, Kungsör, Vingåker, Gnesta samt Flen.

Även i år misstänkt häckning i Katrine-

Årets fynd av härfågel under bästa flyttperiod får anses synnerligen normalt. Foto Stefan Pettersson.

holm, men denna gång kunde utfallet inte säkerställas. I övrigt inga misstankar om ytterligare häckningar.

Härfågel *Upupa epops*

(-2008:81/82) (2009:1/1)

Räknar man ut ett årssnitt sedan 50-talet får man 1-2 individer per år och under de senaste 20 åren har arten varit i stort sett årlig med något enstaka fynd upp till som mest fem individer. Snittet för dessa 20 år blir nästan exakt två härfåglar per år varför årets fynd under bästa flyttperiod får anses synnerligen normalt.

Samtliga fynd: 1 rastande Lilla Strandstugan, Janstorp, Nyköping 3.5 (*Torbjörn Brissman, Jan Sjöstedt, Anders Westlund m.fl.).

Göktyta *Jynx torquilla*

Under 2009 noterades spelande fåglar och stationära individer indikerande 135 revir. Detta kan jämföras med 2008 års toppnotering om 154 revir (Södertälje och Nykvarn borträknade). Det lägre antalet mellan åren syns tydligt i alla de tre kommunerna med flest revir; Strängnäs (-13), Eskilstuna (-9) och Nyköping (-8). Det verkar alltså vara mer än en slump att färre revir noterats 2009. Nivån är dock mer lik den från mitten av 2000-talet. Vi har inte följt göktytan

Spelande fåglar och stationära individer indikerande 135 revir av göktyta. Foto Andreas Grabs.

så länge i rapporteringen så vi har än så länge ingen egentlig uppfattning om hur stora skillnader mellan åren som kan anses normalt.

De 134 reviren fördelar sig på Strängnäs (44), Eskilstuna (30), Nyköping (18), Katrineholm (16), Flen (7), Trosa (7), Gnesta (7), Oxelösund (4), Kungsör (1) och Vingåker (1).

Mindre hackspett *Dendrocopos minor*

Om vi precis som tidigare år antar att spelande/revirhävdande fåglar under mars till juli representerar ett revir så ger årets rapportering 124 revir fördelat på Eskilstuna (35), Nyköping (27), Strängnäs (24), Katrineholm (11), Gnesta (8), Oxelösund (6), Trosa (5), Flen (4) och Vingåker (4). Detta kan jämföras med 2008 års 139 revir (med hänsyn tagen till ändring av rapportområdesgräns). Det innebär en smärre minskning och att vi återigen närmar oss nivåerna från mitten av 2000-talet.

Tydligast är nedgången i Eskilstuna där det under både 2006 och 2007 noterades 60 revir, men där det under 2008 rapporterades 46 revir och 2009 alltså 35. Man kan förstås spekulera i om det är en faktisk nedgång eller minskade eftersök som ligger bakom denna synbara förändring. Notera att det

i de två kommuner med näst mest mindre hackspettar, Nyköping och Strängnäs, är mer stabilt. Fortsatt bevakning och rapportering ger förhoppningsvis svar på hur stabil stammen är.

Tretåig hackspett *Picoides tridactylus*

Under året har en häckning konstaterats med ett par med två flygga ungar samt därutöver ytterligare nio vuxna individer. Det tycks röra sig om sex revir vilka fördelar sig på Eskilstuna (3), Strängnäs (2) samt Nyköping (1).

Fyndbilden är lik den från senare år även om det saknas rapporter från några platser som hyst tretåig hackspett tidigare. Notera också att fynd gjordes från fler kommuner 2008 varför det uppenbarligen finns fåglar som undgår upptäckt i våra storskogar. Konstaterandet från förra årets årsrapport om att det bör finnas förutsättningar att hitta fler häckningar i våra mest orörda storskogar bör fortfarande vara giltigt.

Häckningar: Vid Trehörningen, brandfältet, Eskilstuna har det konstaterats lyckad häckning med två flygga ungar. I området har 1-2 individer setts till och från under 16.1-2.12 (Lennart Eriksson, Kent Carlsson, Leif Carlsson m.fl.).

Övriga fynd: 2 ad födosökande Vilsta naturreservat, Eskilstuna 2.1-8.11 (Göran Polhede, Maud Karlsson, Viktor Eriksson m.fl.). 2 födosökande Skiren/Kvicken området, Eskilstuna 11.1-1.2 (Janne Oldebring, Anne-Marie Johansson, Lars-Erik Collin m.fl.). 1 ad hane födosökande i lämplig biotop Trappstensberget, Korsbäcken, Nyköping 30.1 (Rolf Karlsson) samt 1 hona på samma plats 21.3 (Jan Gustafsson, Jan Karlsson). 1 födosökande Sanda Tosterö, Strängnäs 8.4 (Gunilla Oleniusson). 1 hona Brunna Nybygge, Härads skjutfält, Strängnäs 11.4 (Markku Kemppe) samt 1 spelande individ på samma plats 18-20.4 (Ulf Gustafsson, Erik Widuss).

Minskningen av häckande par backsvalar planade ut 2009. Foto Jonny Werdin.

Backsvala *Riparia riparia*

Från året finns cirka 380 häckande par rapporterade vilket är en svag ökning jämfört med bottennoteringen från fjolåret då mindre än 300 par rapporterades. Sett i ett längre tidsperspektiv är antalet dock fortfarande lågt. Det är inte ens 10 år sedan det årligen häckade över 1000 par i vårt rapportområde. Tillbakagången kan huvudsakligen tillskrivas att nedlagda grustag i dag enligt lag skall återställas, det vill säga att nipbranter planas ut vilket gör dem olämpliga som häcklokaler för backsvala.

Ladusvala *Hirundo rustica*

Årets först ladusvala siktades vid Vadsjön Nyköping 9.4 (Kjell och Eva Widén), vilket är tangerat fenologirekord. Större ansamlingar noterades i samband med höstflyt-

ten. Den 5.9 sträckte 4242 ex mot S vid Kvicksund, Eskilstuna (Joachim Strengbom, Yonas Ericsson, Tommy Emanuelsson m.fl.) och 14.9 sågs ca 5000 ex vid Marsäng, Nyköping (Jonny Werdin).

Hussvala *Delichon urbicum*

Årets första hussvalor dök upp 18.4 (rapporterade från flera lokaler), vilket är en dag senare än nu gällande vårfenologirekord. Mediandatum för första vårfynd de senaste 5 åren är 21.4. Höstens sista hussvala rapporterades från Vängsö flygfält, Gnesta 30.9 (Bertil Karlsson).

Ängspiålrka *Anthus pratensis*

Under första hälften av januari gjordes två vinterfynd. 1 ex förbiflygande vid Örsbaken, Brannäs våtmark, Oxelösund 1.1 (Tommy

Knutsson), 1 ex stationär Lappetorps strandäng, Nyköping 9-11.1 (Lennart Wahlén, Pierre Stålnäbb). Fågeln från Lappetorps strandäng var kvar från december 2008.

Även om det rör sig om få individer så har det under senare år gjorts enstaka vinterfynd. De flesta fynden görs under december och början av januari och man kan fundera hur många individer som verkligen klarar att övervintra.

Rödstrupig piplärka *Anthus cervinus*

Enstaka vårfynd görs årligen. I år noterades ett honfågelfynd ex vid Sätterstamaden, Nyköping 3.5 (Hasse Berglund). Om man vill hitta en rödstrupig piplärka på våren säger statistiken att man har bäst chans att hitta en någon av dagarna kring 10.5.

Skärpiplärka *Anthus petrosus*

Häckningar noterades från fyra olika lokaler. Häckar huvudsakligen på öar i skärgården men i år finns även en häckning rapporterad från fastlandet. Inlandsfynd görs årligen men i år gjordes tre fynd vilket är något mer än vanligt.

Häckningar: 1 ad föda åt ungar Grässkären, Oxelösund 9.6 (Jan-Eric Hägerroth). 10 par Hävringe, Oxelösund 16.6 (Jan-Eric Hägerroth, Leif Nyström). 1 ex föda åt ungar Ångudden, Hummelvik fiskehamn, Nyköping 12.7 (Bertil Karlsson). 2 ad i par föda åt ungar Stora Garkast, Hartsö skärgård, Nyköping 22.7 (Lennart Wahlén, Janne Oldebring).

Inlandsfynd: 1 ex sträckande mot S Kvicksundsbron, Eskilstuna 5.9 (Joachim Strengbom, Yonas Ericsson, Kent Carlsson m.fl.). 1 ex rastande Gräsmatteodlingarna, Stenkvistafältet, Eskilstuna 24.9 (Kent Carlsson). 1 ex förbiflygande Kvicksundsbron, Eskilstuna 28.9 (Yonas Ericsson).

Gulärka *Motacilla flava*

Endast 21 par rapporterade med häckkriterier. Sannolikt häckar det fler par. I fjol rapporterades 58 par. Kommunvis förde-

lade sig fynden med angivna häckkriterier enligt följande: Eskilstuna (7), Gnesta (1), Katrineholm (1), Kungsör (2), Nyköping (8), Strängnäs (2).

Forsärla *Motacilla cinerea*

Från året finns rapporter om fyra häckningar. Artens häckningsstatus verkar vara synnerligen stabil. Allt sedan 2005 har det rapporterats 3-4 häckningar. Blir spännande att se vad den stränga vintern 2009-2010 kommer att innebära. Fjärde året i rad med vinterfynd. En fågel var kvar från december 2008 vid Ekeby våtmark, Eskilstuna till och med mitten av mars, samt ett ex vid Gorsingeholm, Strängnäs från slutet av januari till början av april. Inga decemberfynd. Under perioden 13.8 till 29.10 sträckte 13 ex mot S (som mest 4 ex 20.8) vid Kvicksund, Eskilstuna.

Häckningar: Bobygge Kvarnforsen, Länna bruk Strängnäs (Staffan Hellbom, Yngve Meijer, Leif Ekblom m.fl.). 2 ungar Vingåkersån Lönntorp Högsjö, Vingåker (Lennart Hellquist, Lillemor Däckfors). 3 ungar Nässelsta kvarn, Stjärnhov, Gnesta (Lennart Wahlén, Bertil Karlsson, Jan Hägg). 2 ungar Boda kvarn, Katrineholm (Krister Andersson, Pelle Moqvist, Bengt Larsson med flera.).

Sädesärka *Motacilla alba*

Inga vinterfynd i år. Årets första sädesärka sågs vid Högsjö, Vingåker 17.3 (Lennart Hellquist). Fyndet är ovanligt tidigt, 11 dagar tidigare än mediandatumet för första vårfynd (28/3). Den aktuella fågeln kanske hade övervintrat hos oss eller i något närliggande landskap och därför dök upp ovanligt tidigt. Det sista fyndet för året gjordes vid Thorsman, Arnö, Nyköping 20.11 (Göran Andersson).

Strömstare *Cinclus cinclus*

Efter flera år utan häckningar är det nu andra året i rad som häckningar konstaterats inom vårt rapportområde. I Vingåkersån vid

Efter flera år utan häckningar är det nu andra året i rad som häckningar av strömstare konstaterats inom

Lönntorp Högsjö, Vingåker konstaterades en häckning med tre ungar (Lillemor Däckfors, Lennart Hellquist) och vid Kvarnfor- sen, Länna bruk, Strängnäs 1.4-9.6 sågs föräldrar mata ungar (Leif Ekblom, Yngve Meijer, Markku Kemppi m.fl.).

Järnsparv *Prunella modularis*

Enstaka vinterfynd görs årligen, så även i år. Ett ex sågs 12.1 vid Fågelsund, Flen (Sven Pettersson).

Rödhake *Erithacus rubecula*

Ovanligt många rödhakar som övervintrade. Total 20 ex vilket gör 2009 till ett av de bäst- tre åren någonsin. Under 2000-talet är det bara 2007 som kan ståta med fler övervin- trare. Kommunvis fördelade sig fynden enligt följande: Eskilstuna (4), Gnesta (1), Nyköping (7), Oxelösund (1) och Strängnäs (7).

Blåhake *Luscinia svecica*

Under våren gjordes tre fynd. Alla fynd gjordes samma dag, 12.5. Datumet är typiskt för fynd av vårflyttande blåhakar hos oss.

Vårfynd (maj): 1 hane spel/sång Ekeby

vätmark, Eskilstuna 12.5 (Monica Ljungars, Sten Ljungars, Kent Carlsson m.fl.). 1 ad Nyköpings hamn, Nyköping 12.5 (Mikael Ackelman). 1 hane Sigtunaån, Gnesta 12.5 (Niklas Holmqvist).

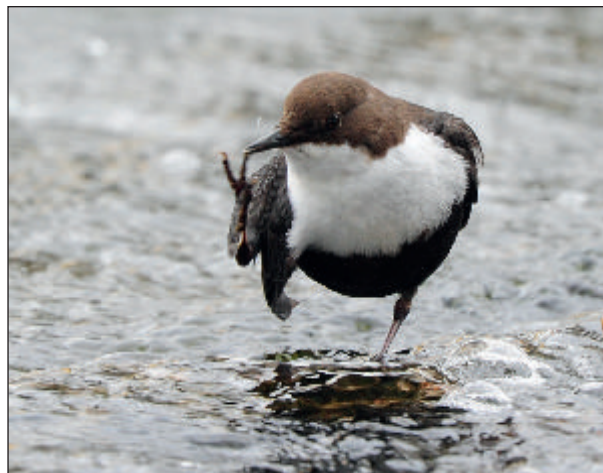
Svart rödstjärt *Phoenicurus ochruros*

Arten häckar med ett fåtal par varje år. Fynd från fem lokaler som indikerar att häckning skett eller kan ha skett. En konstaterad häckning vid Oxelösunds hamn (Thomas Larsson, Jan Hägg, Lennart Wahlén m.fl.).

Sjungande hanar på följande lokaler, 1 ex Nyby industriområde, Torshälla, Eskilstuna (Björn Fors, Sten Ljungars). 1 ex Högbrunn, Nyköping (Lennart Wahlén, Jan Karlsson, Bertil Karlsson m.fl.). 1 ex Jönåker, Nyköping (Lennart Wahlén). 2 ex SSAB, Oxelösund (Tommy Ubbesen, Jonny Werdin).

Rödstjärt *Phoenicurus phoenicurus*

Årets första rödstjärt sågs vid Stora Lundby, Överselö, Strängnäs 11.4 (Björn Carlsson), vilket är nytt fenologirekord för vårt rap- portområde. Det gamla vårfenologirekordet var från 14.4 1993. Mediandatum för första vårfynd är 27.4.

vårt rapportområde. Vid Kvarnforsen, Länna Bruk sågs föräldrar mata ungar. Foto Stefan Pettersson.

Nunnestenskvätta *Oenanthe pleschanka*

(-2008:0/0) (2009:1/1)

Rapportområdets första fynd av denna rara stenskvätta gjordes vid Oxelösunds hamn 25-27.10 (*Jan Gustafsson, *Jan Karlsson, Per Flodin m.fl.). Fågeln som var en honfärgad 1k-fågel, kunde ses av många tillresta skådare. Datumet är typiskt för artens uppträdande i Sverige, och talar för att fågeln hamnat i Sverige till följd av omvänd flyttning, det vill säga att den flyttat åt fel håll och på så vis hamnat på våra breddgrader.

Ringtrast *Turdus torquatus*

Sex fynd av nio ex under våren och ett fynd under hösten är synnerligen normalt både med avseende på antal och fördelning mellan vår och höst.

Samtliga fynd: 1 hane Ene, Skåraområdet, Nyköping 14.4 (Leif Nyström). 2 ad Trosa Våtmark, Trosa 18.4 (Örjan Jitelius, Göran Andersson, Janne Oldebring m.fl.). 2 ex Oxelösunds kyrkogård, Frösäng Oxelösund 22-23.4 (Tommy Pettersson, Leif Nyström, Tommy Ubbesen). 1 honfärgad Jobstorpsfälten, Ängby, Nyköping 22.4 (Jan Gustafsson, Jan Karlsson, Jan Hägg). 1 ad hane Ekebonäs lyan, Modellflygbanan, Trosa 22.4

(Göran Andersson). 2 ex Ärila golfbana, Svanviken, Nyköping 24.4 (Peter Malmberg). 1 ex ringmärkt och sedan stationär Hartsö-Enskär fågelstation, Nyköping 7-12.10 (Nicke Helldorff, Kent Carlsson m.fl.).

Koltrast *Turdus merula*

Stora ansamlingar av koltrastar är inte allt för vanligt, men 1.11 sågs hela 70 ex rasta i en betesmark vid Gesta gård, Strängnäs (Mårten Winkler). Ovanligt många koltrastar stannade kvar under senhösten och valde att övervintra i vårt rapportområde, vilket kanske kan vara en förklaring till den ovanligt stora flocken vid Gesta gård.

Björktrast *Turdus pilaris*

Senhösten, framför allt andra hälften av december, bjöd på ett magnifikt uppträdande av björktrastar. Från flera platser finns rapporterade flockar med tusentalet eller fler individer. Även om det vissa år går att se ansemliga mängder trast så var årets trastinvasion anmärkningsvärd i åtminstone två avseenden. För det första så dök trastarna upp senare än vad som är normalt och för det andra så var flockstorlekarna under december exceptionella.

Flocken som sågs vid Buskhyttan 16.12 är till exempel den största som finns rapporterad i Svalan för vårt rapportområde. Man kan bara spekulera i vad massupp-trädandet berodde på, men sannolikt gjorde det milda vädret fram till mitten av december, i kombination med den goda tillgången på rönnbär, att många trastar stannade kvar längre än normalt i Norrland och i Finland och att det sedan var dessa trastar som dök upp hos oss när vintern väl slog till.

Fynd (mer än 1000 ex): 1200 ex Bärsta, Skåraområdet, Nyköping 13-14.11 (Tommy Pettersson). 1500 ex Gillberga, Eskilstuna 28.11 (Leif Carlsson). 1200 ex Skåraområdet, Nyköping 6-20.12 (Tommy Pettersson). 5000 ex Tunaholm, Buskhyttan, Nyköping 16.12 (Jonny Werdin). 1400 ex Nabbudden, Tärby, Eskilstuna 24.12 (Joachim Strengbom).

Taltrast *Turdus philomelos*

Vinterfynden var i år betydligt fler än brukligt, vilket kan kopplas samman med trastinvasionen i slutet av året (se även kommentarer för björk- och rödvingetrast).

Vinterfynd (januari och december): 2 ex Skåra viltvatten, Nyköping 5-6.12 (Tommy Pettersson, Bertil Karlsson, Jan Karlsson m.fl.). 1 ex Djupdal, Trosa 6.12 (Örjan Jitelius). 1 ex Björkvägen, Mellösa, Flen 6.12 (Andreas Grabs). 1 ex Storrö, Hartsö skärgård, Nyköping 10.12 (Lennart Wahlén). 1 ex Kungsör 22.12 (Urban Lundström, Christine Carlsen).

Rödvingetrast *Turdus iliacus*

Som för övriga trastar något av rekorduppträdande under december. Vanligen görs enstaka vinterfynd och då rör det sig normalt om ensamma fåglar. Från december 2009 finns mer än 100 rapporter om 2 ex eller fler. Vid ett flertal tillfällen sågs rena flockar av rödvingetrastar, vilket får betecknas som mycket ovanligt under vintern.

Vinterfynd (januari och december, mer än 15

exemplar): 20 ex NV Tacktorp, Skiren/Kvicken området, Eskilstuna 1.12 (Yonas Ericsson). 100 ex Stallarholmens golfklubb, Strängnäs 12.12 (Yngve Meijer). 25 ex Herrestaviken, Herresta gård, Strängnäs 12.12 (Yngve Meijer). 20 ex Djupdalsliden, Ånhammar, Gnesta 12.12 (Leif Carlsson). 25 ex Viltvatten norr Salby gård, Strängnäs 13.12 (Yngve Meijer). 40 ex Klaraborgsvägen 9, Eskilstuna 13.12 (Viktor Eriksson). 20 ex Fatbursvägen 36, Mariefred, Strängnäs 19.12 (Erik Widuss). 36 ex Köpinge, Åkers styckebruk, Strängnäs 24.12 (Jalle Hiltunen, Seppo Hiltunen). 18 ex Lindö, Strängnäs 25.12 (Gösta Reiland). 30 ex Svedäng, Strängnäs 25.12 (Petter Sundin). 22 ex Femörehuvud, Oxelösund 27.12 (Jan Karlsson). 42 ex rastande Gamla Oxelösund, Oxelösund 27.12 (Jan Karlsson). 20 ex Brannäs våtmark, Oxelösund 29.12 (Lennart Wahlén).

Dubbeltrast *Turdus viscivorus*

Från januari finns arten rapporterad från 4 lokaler och från december från hela 22 lokaler. Trenden med ökat antal vinterfynd fortsätter.

Vinterfynd (januari och december, mer än 2 exemplar): 10 ex Hässelbyholm, Strängnäs 1-31.1 (Janne Oldebring, Björn Sjögren, Kent Söderberg m.fl.). 9 ex Hässelbyholm, Strängnäs 6-31.12 (Leif Carlsson, Yngve Meijer, Leif Ekblom m.fl.). 4 ex Ullevi, Väderbrunn, Nyköping 11.12 (Jan Hägg). 4 ex Allégatan, Trosa 18.12 (Claes Leijon).

Gräshoppsångare *Locustella naevia*

Från sen vår och sommar finns 57 sjungande individer rapporterade. Även med hänsyn taget till förändringen av rapportområdets gränser är det klart lägre än tidigare år. Antalet rapporter har saktat men säkert minskat sedan toppåren i början av 80-talet då 150 ex rapporterades. Som under tidigare år kommer flest rapporter från den norra delen av rapportområdet. Kommunvis fördelade sig fynden enligt följande: Eskilstuna (19), Flen (1),

Trenden med få fynd av flodsångare verkar fortsätta. Foto Leif Nyström.

Gnesta (2), Katrineholm (1), Kungsör (8), Nyköping (8) och Strängnäs (18).

Flodsångare *Locustella fluviatilis*

Trenden med få fynd verkar fortsätta. Årets fyra ex är tillsammans med fjolårets 4-5 ex det sämsta sedan 2001. Ser vi bara en tillfällig nedgång eller håller flodsångaren successivt på att bli allt ovanligare?

Samtliga fynd: 1 ex spel/sång Lindö, Runtuna, Nyköping 16-19.6 (Jan Hägg, Bertil Karlsson, Lennart Wahlén m.fl.). 1 ex spel/sång Edevikens pumphus, Edeby, Katrineholm 18-19.6 (Agne Swenzén, Bengt Larsson, Krister Andersson m.fl.). 1 ex spel/sång Strandudden, Bara, Oxelösund 21-26.6 (Jan Karlsson, Jan Gustafsson, Thomas Larsson m.fl.). 1 ex spel/sång Vilsta herrgård, Eskilstuna 24.6 (Pessi Lyra).

Vassångare *Locustella luscinioides*

(-2008:25/25) (2009:2/2)

Trenden med flera sjungande fåglar fortsät-

ter. Under året gjordes tre fynd vilket kan jämföras med 2007 och 2008 då fyra ex hördes. Sett i ett längre perspektiv tillhör 2009 ett av de bästa åren för arten i vårt rapportområde. Fågeln vid Örsundet bedöms vara samma fågel som 2008.

Samtliga fynd: 1 ex spel/sång västra Bondkroken, Strängnäs 21.5-7.6 (*Erik Widuss, Petter Sundin, Staffan Hellbom m.fl.). 1 ex spel/sång Örsundet, Söderfjärden, Eskilstuna 29.5-29.6 (*Ilva Hansson, Ingvar Enning, Barbro Hedström m.fl.). 1 ex spel/sång Lillholmen, Söderfjärden, Mälaren, Eskilstuna 22.7 (*Kent Söderberg).

Sävsångare *Acrocephalus schoenobaenus*

Flera tidiga vårfynd gjordes och det gamla fenologirekordet (24.4 2007) slogs två gånger om under våren. Mediandatum för första vårfynd är 1.5.

Tidiga vårfynd: 1 ex spel/sång Svanvikens plattform, Nyköping 22.4 (Jan Hägg). 1 ex spel/sång Ekeby våtmark, Eskilstuna 23.4

Rösångare 23 april vid Lännaån, Strängnäs, är tangerat fenologirekord. Foto Björn Carlsson.

(Kent Carlsson). 1 ex spel/sång Naturstugan, Näsnaren, Katrineholm 26.4 (Agne Swenzén, Håkan Lernefalk). 1 ex spel/sång Lännaån, Strängnäs 26.4 (Yngve Meijer, Markku Kemppi).

Busksångare *Acrocephalus dumetorum*

(-2008:32/32) (2009:2/3)

Två fynd av tre ex är i nivå med senare år. I fjol gjordes fyra fynd, men ett gjordes i den del av rapportområdet som från och med 2009 inte längre ingår i vårt rapportområde. Fyndet från Jönåker är extra intressant då det är första gången som det rapporterats två individer från en och samma lokal.

Samtliga fynd: 1 ex spel/sång Hagbyberga, Katrineholm 18.6 (*Agne Swenzén, *Kristen Aronsson). 2 ex spel/sång Motocrossbanan, Jönåker, Nyköping 23-26.6 (*Jan Gustafsson, *Per Eriksson, Markus Forsberg m.fl.).

Kärrsångare *Acrocephalus palustris*

Under året hördes totalt 54 sjungande individer. I nivå med fjolårets siffra, men tydligt lägre än åren 2004-2007. Som vanligt flest rapporter från Nyköping. Intressant är att den kommunvisa fördelningen av antalet rapporterade kärrsångare är näst intill

spegelbilden av den för gräshoppsångare. Kommunvis fördelning: Eskilstuna (6), Flen (1), Gnesta (1), Katrineholm (6), Kungsör (5), Nyköping (18), Oxelösund (1), Strängnäs (7), Trosa (6) och Vingåker (3).

Rösångare *Acrocephalus scirpaceus*

En tidig rösångare finns rapporterad från Lännaån, Strängnäs 23.4 (Leif Ekblom). Fyndet är tangerat fenologirekord. Mediantdatum för första vårfynd i vårt rapportområde är 30.4.

Trastsångare *Acrocephalus arundinaceus*

Totalt hördes 25 ex under året vilket kan jämföras med toppåret 2005 då 50 ex rapporterades. Även om man tar hänsyn till förändrade gränser för rapportområdet så rör det sig om en tydlig tillbakagång. Framförallt verkar arten ha minskat i de norra delarna av rapportområdet. För andra året i rad förhållandevis få rapporter från Eskilstuna och Strängnäs.

Årets 15 och fjolårets 14 ex från de båda kommunerna är i runda tal en halvering av antalet som rapporterades under 2005-2007.

Bästa lokal var som vanligt Söderfjärden där det totalt rapporterades 10 ex. Kommunvis fördelade sig fynden enligt följande: Eskilstuna (12), Strängnäs (3), Flen (2), Gnesta (1), Katrineholm (3) och Nyköping (4).

Härmsångare *Hippolais icterina*

Ett åttiotal sjungande fåglar i rapportområdet fördelade per kommun enligt följande: Strängnäs (32), Eskilstuna och Nyköping (13), Katrineholm (9), Trosa (5), Flen (4) Oxelösund (3) och Vingåker (2).

Höksångare *Sylvia nisoria*

Eventuellt gjordes ett försök till häckning på Enskär under året, men någon konstaterad häckning finns dock ej. Senast en häckning kunde konstateras inom rapportområdet var 2003 på Enskär.

Häckningsförsök: 2 ex bobesök? Enskär,

Hartsö skärgård, Nyköping 16.6-2.7 (Janne Oldebring, Lennart Wahlén).

Ärtsångare *Sylvia curruca*

Årets första observation gjordes den 25 april då en sjungande fågel noterades vid Lottesta, Härad, Strängnäs (Ulf Gustafsson). Endast vid ett tidigare tillfälle finns en dokumenterad observation tidigare än detta vilket var den 24 april 1994.

Törnsångare *Sylvia communis*

För andra året i rad observerades den första törnsångaren redan den 29 april vilket är tangerat fenologirekord.

Tidiga observationer: 2 ex spel/sång Brandholmen, Nyköping 29.4 (Björn Johansson). 1 ex spel/sång Trebackalångvägen 3, Hällbybrunn, Eskilstuna 30.4 (Lennart Eriksson).

Trädgårdssångare *Sylvia borin*

Årets första observation gjordes den 2 maj av 1 hane Ängsberg, Råby-Rekarne området, Eskilstuna, vilket är tangerat fenologirekord. Dessutom gjordes ett sent fynd i oktober månad av 1 1K+ Dalsängsgatan 9, Strängnäs 10.10 (Simon Ström, Anders Ström, Johannes Ström).

Svarthätta *Sylvia atricapilla*

Tre rapporter om övervintrande fåglar vilket är normalt.

Vinterfynd (januari-mars och december): 1 honfärgad Runebergsgatan 22, Isaksdal, Nyköping 8.3-15.3 (Bertil Karlsson). 1 honfärgad Prosten Pihls gård, Nyköping 13.12 (Bertil Karlsson). 1 hane födosökande Åsgatan 29, Katrineholm 31.12 (Hans Karlsson).

Lundsångare *Phylloscopus trochiloides*

(-2008:23/28) (2009:1/1)

Arten uppträder ungefär vartannat år med 1-2 ex inom rapportområdet.

Samtliga fynd: En 1K fågel ringmärkt Ängsstugans plattform, Nyköping 14.9 (*Ulf Widemo).

Övervintrande svarthätta har rapporterats från Nyköping och Katrineholm. Foto Stefan Pettersson.

Taigasångare *Phylloscopus inornatus*

(-2008:26/26) (2009:1/1)

Årets fynd är det första inlandsfyndet inom rapportområdet. Detta är femte året i rad som arten observeras.

Samtliga fynd: 1 ex födosökande Klaraborgsvägen 9, Eskilstuna 27.9 (*Viktor Eriksson)

Grönsångare *Phylloscopus sibilatrix*

Under 2009 noterades ett nytt fenologirekord för arten då 1 ex sjöng vid Hästnäs, Strängnäs 14.4 (Erik Widuss). Tidigare rekord var från 2007 då ett ex observerades den 21 april.

Gransångare *Phylloscopus collybita*

Under häckningstid noterades nio sjungande fåglar vilket är lite mer än de 5-6 som normalt noteras, på senare år verkar det som att

Årets första fynd av lövsångare 12 april är nytt fenologirekord. Foto Peter Hennix.

antalet sjungande fåglar under häckningstid ökat något. Dessutom gjordes ett sent fynd under andra halvan av november månad.

Fynd under häckningstid: 1 ex sjungande Bokö, Askö, Trosa 23.5 (Ragnar Lagerkvist). 1 ex sjungande Brannäs våtmark, Oxelösund 25.5 (Tommy Pettersson). 1 ad födosökande Långberget, Strängnäs 25-27.5 (Simon Ström). 1 ex spel/sång Eksågstornet, Söderfjärden, Mälaren, Strängnäs 26.5 (Yngve Meijer, Markku Kemppi). 1 ex sjungande Dybacken, Vallby, Eskilstuna 2-20.6 (Joachim Strengbom). 1 ex sjungande Östra Linudden, Nyköping 2.6 (Jan Hägg). 1 ex sjungande Länna bruk, Strängnäs 11.6 (Leif Ekblom). 1 ad hane sjungande Eksågstornet, Söderfjärden, Mälaren, Strängnäs 11.7 (Stafan Hellbom). 1 ex Igelbålen, Båsenberga, Vingåker 12.7 (Lillemor Däckfors).

Novemberfynd: 1 ex stationär Brannäs våtmark, Oxelösund 16.11 (Lennart Wahlén).

Östlig gransångare

Phylloscopus c. tristis/abietinus

(-2008:2/2) (2009:1/1)

Detta är tredje fyndet av denna ras av gransångare inom rapportområdet.

Samtliga fynd: 1 1K+ rastande Hartsö-En-

skär fågelstation, Hartsö skärgård, Nyköping 28.9 (*Kalle Brinell).

Lövsångare *Phylloscopus trochilus*

Årets första fynd gjordes redan den 12 april vilket är nytt fenologirekord med två dagar. Tre fynd gjordes i år tidigare än föregående fenologirekord som var den 14 april. Dessutom finns ett sent fynd från oktober månad.

Fynd tidiga och sena: 1 sjungande Liljedal, Valnaren, Strängnäs 12.4 (Yngve Meijer, Markku Kemppi). 1 sjungande Vågkröken, Valnaren, Strängnäs 13.4 (Leif Ekblom, Laila Färnefors, Anders Lidholm, m.fl.). 1 ex Tornskogen, Näsnaren, Katrineholm 13.4 (Lennart Pettersson). 1 ringmärkt Hartsö-Enskär fågelstation, Hartsö skärgård, Nyköping 10.10 (Lennart Wahlén, Nicke Helldorff).

Brandkronad kungsfågel

Regulus ignicapillus

(-2008:2/2) (2009:1/1)

Det första fyndet på 20år och tredje fyndet av denna art inom vårt rapportområde gjordes då ett ex observerades i Nils Oscar parken, Nyköping, 13.11 (*Göran Altstedt). Övriga två fynd är från 1984 och 1989.

I Skåne tycks arten numera ha etablerat sig och ströfynden i södra Sverige tenderar att öka. Exempelvis har minst 6 fynd gjorts i Stockholms rapportområde under 2000-talet varför det kan finnas all anledning att vara uppmärksam på arten även i våra trakter.

Mindre flugsnappare *Ficedula parva*

Fyra fynd under våren är att betrakta som ganska normalt, medan det helt saknas fynd från hösten under artens normala sträckperiod. Tittar man under en lite längre period så verkar antalet observationer av arten minska något.

Samtliga fynd: 1 sjungande Strandstuviken, Nyköping 15.5 (Björn Jönsson, Ingrid Jönsson). 1 sjungande Jungfrumaderna, Örstignäs gård, Nyköping 1.6 (Jan Gustaf-

sson, Lennart Wahlén). 1 sjungande Mariehov, Mariefred, Strängnäs 16.6 (Erik Widuss). 1 sjungande Solbergasjön, Solberga, Vingåker 29-30.6 (Lillemor Däckfors, Ronny Nilsson).

Halsbandsflugsnappare *Ficedula albicollis*
(-2008:22/27)
(2009:1/1)

Arten är sporadisk förekommande i vårt rapportområde och har observerats fyra år per decennium. Detta gäller från och med 1960-talet.

Samtliga fynd: En sjungande Ringsön, Nyköping 30.5 (*Göran Altstedt).

Svartvit flugsnappare *Ficedula hypoleuca*
Årets första fynd var 1 hane rastande Nyby, Vingåker 21.4 (Lillemor Däckfors) och årets sista observation var 1 honfärgad födosökande Lilla Nyby avfallsstation, Eskilstuna 12.9 (Viktor Eriksson, Yonas Ericsson).

Skäggmes *Panurus biarmicus*
Under häckningstid finns rapporter från 14 olika lokaler ganska väl spritt inom rapportområdet. Antal lokaler med observationer under häckningstid har de senaste 5-6 åren legat mellan 10 och 15 och de flesta av åren varit väl spridda inom rapportområdet.

Under perioden 8.6-20.10 ringmärktes 273 fåglar vid Idö märkplats, Söderfjärden, Mälaren, Eskilstuna (Lars Broberg), vilket är mer än en fördubbling jämfört med

Årets första rapporterade flugsnappare var en rastade hane 21 april i Vingåker. Foto Björn Jönsson.

föregående år och den bästa siffran sedan 2004 då 287 fåglar ringmärktes.

Stjärtmes *Aegithalos caudatus*
En större flock över 25 ex noterad, 29 ex Brostugan, Ludgo, Nyköping 11.8 (Hasse Berglund).

Sommargylling *Oriolus oriolus*
(-2008:80/86) (2009:3/3)
För året finns tre fynd vilket är något mer än de två fynd som görs i genomsnitt per år. Det som är avvikande med årets fynd är att två av dessa är efter juni månads utgång, normalt görs de flesta fynden under perioden 21.5-30.6.

Samtliga fynd: 1 hane sjungande Aspö, S Studsvik, Nyköping 7.6 (*Jukka Väyrynen). 1 sjungande Borsökna, Eskilstuna 2.7 (*Carina Jarl). 1 ad Skogshall, Nyköping 4.7 (*Bo Altstedt).

Nötskrika *Garrulus glandarius*
Under året noterades 50 ex förbiflygande vid Horns båtvarv, Nyköping 3.10 (Jan Gustafsson, Jan Karlsson m.fl.).

Fler observationer under 2009 än normalt av bändelkorsnäbb. Foto Anders Westlund.

Nötkråka *Nucifraga caryocatactes*

Under häckningstid finns 26 observationer vilket är fler än normalt av denna under häckningstid svårседda art. Någon rapport avseende misstänkt eller konstaterad häckning finns dock ej.

Råka *Corvus frugilegus*

En observation under häckningstid av en adult fågel förbiflygande Ekeby våtmark, Eskilstuna 8.6 (Viktor Eriksson). Dessutom noterades en bra sträcksiffra med 114 ex stäckande mot SV Kvicksundsbron, Eskilstuna 10.10 (Joachim Strengbom, Tommy Emanuelsson).

Svartkråka *Corvus corone corone*

(-2008:26/32) (2009:1/1)

Denna ras av kråka sågs i år för sjätte året i rad och håller på att bli årsvis inom vårt rapportområde.

Samtliga fynd: 1 ex Erikslundsvackan, Västerljung, Trosa 14.3 (*Göran Andersson).

Stare *Sturnus vulgaris*

Under januari månad gjordes en observation. I december månad dröjde sig stora mängder av starar kvar inom rapportområdet, uppskattningsvis observerades upp till 1000 fåglar under december månad. Aldrig tidigare har så stora mängder observerats vintertid. Även i våra angränsande rapportområden dröjde sig stora mängder starar kvar i december.

Samtliga fynd januari månad samt flockar med fler än 50 ex i december: 1 ex födosökande Billsbro gård, Vingåker 7.1-8.1 (Bengt-Åke Svensson). 64 ex rastande Mellösa kyrka, Flen 12.12 (Andreas Grabs). 100 ex födosökande Arnö, Nyköping 21.12 (Jonny Werdin). 75 ex födosökande Nyköpings hamn, Nyköping 23.12 (Jonny Werdin). 75 ex rastande Strängnäs 23.12 (Magnus Bran-

del). 72 ex Trädgårdsgatan, Strängnäs 25.12 (B Peter Fridén, Barbro Hellström). 75 ex födosökande Nyköpings hamn, Nyköping 27.12 (Jonny Werdin).

Steglits *Carduelis carduelis*

Under året finns en observation av en flock över 100 ex vilket är 120 ex Näsnaren, Katrineholm 9.10 (Lars Davner).

Vinterhämling *Carduelis flavirostris*

Från vintern finns ett tiotal observationer av 146 fåglar vilket är mer än normalt. Från vårsträcket finns fem observationer av 99 fåglar och från höststräcket finns 377 fåglar noterade vilket är fler än en normal höst.

Flockar om mer än 50: 85 ex sträckande Mälby Kvarn, Flen 28.2 (Jukka Väyrynen). 60 ex förbiflygande Marsäng, Nyköping 28.10 (Jonny Werdin). 70 ex Gräsmatteodlingarna, Stenkvistafältet, Eskilstuna 10.12

Brunnsiska *Carduelis flammea cabaret*

Efter de senaste årens få observationer av denna ras av gråsiska ökade antalet rapporterade fåglar till 45 stycken, vilket är betydligt fler än de 5 och 14 som observerades de senaste två åren. Det är dock långt ifrån de dryga 700 ex som rapporterades under 2004. Av årets observationer så sågs 35 ex under perioden 25.1-2.3 och 13 ex under perioden 17.10-27.12.

Snösiska *Carduelis hornemanni*

Av årets 53 observerade fåglar sågs 51 av dessa under perioden 11.1-25.3 medan endast två fåglar noterades 3.10-29.12. Fördelningen per kommun var enligt följande Eskilstuna (6), Flen (11), Katrineholm (1), Nyköping (13), Strängnäs (21) och Trosa (1). Variationen mellan olika år är stor när det gäller snösiskor och årets 53 fåglar får anses vara mer än normalt.

Bändelkorsnäbb *Loxia leucoptera*

Totalt finns det 23 rapporter om tillsammans 50 individer under perioden

22.6-18.12, med som mest 8 ex i Märnäs, Brunnsåker på Tosterön, Strängnäs 9.8 (Lars-Ola Westerlund). Detta är fler observationer än normalt, men färre än vad det brukar vara under år när det är invasioner. Senaste invasionen inom vårt rapportområde var vintern 2002/2003 då över 200 bändelkorsnäbbar sågs

Rosenfink *Carpodacus erythrinus*

Totalt rapporterades 36 sjungande fåglar under perioden 17.5-3.7 vilket är i nivå med föregående års 37. De senaste åren har arten dock minskat från att 2003-2007 legat mellan 50-60 sjungande fåglar.

Fynden fördelade sig kommunvis enligt följande: Nyköping (18), Oxelösund (6), Eskilstuna (4), Trosa (3), Stängnäs (3) och Flen (2).

Tallbit *Pinicola enucleator*

Under året gjordes 10 observationer av tillsammans 15 fåglar, samtliga observationer utom en gjordes under september- december. Det är nu fem år sedan vi senast hade en mindre invasion av arten inom vårt rapportområde.

Samtliga fynd: 1 ex stäckande Brandholmens reningsverk, Nyköping 11.1 (Lennart Wahlén). 1 ex Nyköpings hamn, Nyköping 29.10 (Thomas Larsson). 1 honfärgad Valasjön, Gnesta 30.10 (Bertil Karlsson). 1 ex förbiflygande Palmtorps allé, Oxelösund 30.10 (Jan Gustafsson). 1 ex lockläte korsningen Finnsjövägen-Djupadalsvägen, Strängnäs 31.10 (Staffan Hellbom). 5 ex förbiflygande Finnsjövägen, Åkers bergslag, Strängnäs 1.11 (Erik Widuss). 1 ex Hovgårdens viltvatten, Hovgården, Vansö, Strängnäs 8.11 (Yngve Meijer). 2 ex födosökande Finnsjön Åkers kronopark, Strängnäs 9.11 (Lars-Erik Collin). 1 ex förbiflygande Fatbursvägen 36, Mariefred, Strängnäs 6.12 (Erik Widuss). 1 ex förbiflygande Klämningen bron, Gnesta 18.12 (Bertil Karlsson).

Under vintern sågs 43 sävsparvar fördelade på nio lokaler. Foto Bo Gustafsson.

Lappsparv *Calcarius lapponicus*

En ovanlig observation av arten gjordes i januari då rapportområdets andra vinterfynd noterades. Under våren gjordes tre observationer av fyra ex och under höststräcket 24.8-6-10 gjordes 18 fynd av 28 fåglar.

Dessutom gjordes ett sent fynd i november månad. Antalet vårfynd är något färre än normalt medan antalet höstfynd i den under delen av vad som kan anses vara normalt.

Vinterfynd (januari): 1 hane födosökande Apalsjön, Lista, Vingsleör, Eskilstuna 10.1 (Bo Gustafsson).

Vårfynd (mars-maj): 2 i par rastande Erik-slundsvackan, Västerljung, Trosa 23.3 (Örjan Jitelius). 1 honfärgad Vingåkerslätten, Vingåker 29.4 (Ronny Nilsson). 1 ex rastande Vansö k:a, Strängnäs 2.5 (Oskar Nilsson).

Sent höstfynd: 1 ex förbiflygande Stenkvistafältet, Eskilstuna 1.11 (Kent Carlsson).

Snösparv *Plectrophenax nivalis*

Under vintertid 11.1-21.2 och 17.11-26.12 gjordes 12 observationer av 47 fåglar. Från våren finns 17 rapporter av tillsammans 265 ex under perioden 5.3-9.4. Under hösten

20.9-7.11 gjordes 15 observationer av 98 fåglar.

Antalet vinterfynd och höst fynd är något fler än normalt medan antalet vårfynd är ganska normalt.

Fynd största flockarna vinter, vår respektive höst: 24 ex rastande Stora Garkast, Hartsö skärgård, Nyköping 10.2 (Lennart Wahlén). 120 ex rastande Perstorpfälten, NO Stensjön, Stora Malm, Katrineholm 25.3 (Krister Andersson). 30 ex Åkers trafikplats (E20), Åkers styckebruk, Strängnäs 7.11 (Andreas Grabs).

Ortolansparv *Emberiza hortulana*

Som mest rapporterades 4 sjungande fåglar från Sofiebergsåsen, Eskilstuna 16.5 (Hans Bister). Förutom från Sofiebergsåsen finns inga rapporter om sjungande fåglar under våren. Detta är den sämsta siffran någonsin och bekräftar bara att arten snabbt håller på att försvinna från vårt rapportområde som häckfågel. Förutom de sjungande fåglar som rapporterats från Sofiebergsåsen finns ytterligare tre observationer varav en konstaterad häckning.

Fynd förutom Sofiebergsåsen: 1 ex födosökande Lindbacke, Svanviken, Nyköping 15.5 (Peter Malmberg). 1 hona föda åt ungar Eckersta, Halla, Nyköping 5.6 (Gunnar Johansson). 1 sjungande, ej häckning Brostugan, Ludgo, Nyköping 5.7 (Hasse Berglund).

Sävsparv *Emberiza schoeniclus*

Under vintertid observerad på nio lokaler med totalt 43 ex. Under januari månad sågs sju fåglar på tre lokaler medan det under december månad sågs 36 fåglar på sex olika lokaler. Större flockar under vintertid är relativt ovanligt, från december månad finns dock två fynd med tio ex eller mer.

Fynd större flockar vintertid (januari och december): 15 ex stationära Ängstugans plattform, Nyköping 19.12 (Lennart Wahlén). 10 ex Brandholmens reningsverk, Brandholmen, Nyköping 21.12 (Gunnar Rosqvist).

Allmänt om rapportering

För den som inte använder rapporterings-systemet Svalan utan vill skicka in skriftliga rapporter så gäller fortfarande att alla rapporter, även de som ska behandlas av Rk (Riks), skickas till rapportmottagaren. Använd gärna E-post!

Skriftliga rapporter gällande 2010 skickas in senast 5:e januari, 2011 för att komma med i rätt årsrapport.

Vi ser annars helst att Du använder rapport-systemet Svalan och att du rapporterar successivt. Detta underlättar oändligt för Rrk och innebär att vi alla får mycket på köpet avseende exempelvis bevakning av särskilt intressanta fynd (rariteter, udda antal, udda tidpunkt osv) med hjälp av de filter vi definierat. Notera att rapporter inskrivna i rapportsystemet Svalan efter den 5:e januari riskerar att inte komma med i rätt årsammansättning.

Glöm sedan inte beskrivningar av sällsyntare arter eller udda fynd i övrigt där skriftlig beskrivning krävs. Vilka dessa är framgår av filtreringen uppsatt i Svalan av Rrk, men som gemene rapportör egentligen inte behöver hålla reda på. Om man rapporterar något som kräver beskrivning kommer automatiskt en länk att skapas till ett rapportformulär i Svalan som man ser när man är inloggad. Dessutom skickas en påminnelse ut med epost från Rrk. Är man intresserad av hur filtret är uppsatt finns länk till rapportmall i Svalan under rapportering.

För den som rapporterar skriftligen kan rapportmall erhållas från Rrk:s ledamöter eller enklare från Rrk:s hemsida <http://rrk.sormland-sornitologerna.se>.

Oavsett om du använder en pappersblankett eller digital dito bör du sedan skicka din beskrivning snarast till rapportmottagaren så Rrk får en möjlighet att bedöma densamma i tid.

Notera att det går bra att rapportera även känslig information i Svalan såsom häckningar av rovfåglar o.d. Dessa publiceras naturligtvis inte i detalj och kommer inte att synas för andra än rapportören och Rrk, men kännedomen om dem kan vara avgörande i fågelskyddsarbetet.

Rrk:s ledamöter

– personer och ansvar under 2010

Under arbetet med rapporter inkomna under 2009 består Rrk Sörmland även fortsättningsvis av åtta ledamöter.

Håkan Lernefalk, Katrineholm

Sammanställande och rapportmottagare
Sammanställningsansvarig för knölsvanstorskrake
Storgatan 16 A
641 45 Katrineholm
0150-511 34

Kent Söderberg, Strängnäs

Sammanställningsansvarig bivräk-pilgrimsfalk

Jan Gustafsson, Oxelösund

Ansvarig Svalan
Sammanställningsansvarig smådoppingstorskarv samt strandskata-tretåig hackspett

Örjan Jitelius, Trosa

Sammanställningsansvarig härmsångare-sävspär

Göran Andersson, Trosa

Sammanställningsansvarig smådoppingstorskarv samt strandskata-tretåig hackspett

Per Flodin, Flen

Ansvarig Svalan
Webbmaster Rrk:s hemsida

Joachim Strengbom, Eskilstuna

Sammanställningsansvarig trädlärkatrastsångare

Jan Hägg, Nyköping

Sammanställningsansvarig järpe-storlom, rördrom-vit stork samt vattenrall-trana

Skriftliga rapporter skickas till rapportmottagaren och för den som vill komma i kontakt med Rrk Sörmland via mejl, gäller adressen: rrk@sormlandsornitologerna.se

Riksinventering av berguv 2009

Varje kläckt unge är värdefull

• Text Göran Andersson

Som bekant genomfördes under 2009 en s.k. riksinventering av berguv i Sverige på initiativ av Sveriges Ornitologiska Förening (SOF). Även i Sörmland uppmärksammades detta, men i varierande omfattning i de olika kommunerna. Någon heltäckande inventering kan vi inte tala om i vårt rapportområde utan årets resultat baserar sig som vanligt på spontanrapportering i Svalan i kombination med vissa riktade eftersök.

Metodik

Inventeringsmetodiken har i detalj beskrivits av SOF, men i korthet kan man säga att den gått ut på att först konstatera permanent revir genom fler än ett besök på platsen för att därefter genomföra eftersök av ev. ungar där dessa permanenta revir konstaterats.

Utifrån känd rapportering är det mycket svårt att bedöma hur stor del av vårt rapportområde, dvs. landskapet Sörmland utom Södertörn, som täckts av årets inventering. I kommunerna Nyköping, Strängnäs och Trosa vet vi att eftersök gjorts på lämpliga lokaler där uv skulle kunna finnas, men varifrån det inte funnits rapporter i modern tid. I övriga kommuner är det osäkert hur många sådana eftersök som gjorts varför vi får utgå från att främst kända etablerade

Erfarenheten säger att antalet ropande uvar inte alls behöver spegla antalet framgångsrikt häckande uvar. Foto Ingrid Divak.

lokaler för uv besökts. Slutsatserna nedan baserar sig alltså främst på funna ropande uvar. Man kan dock konstatera utifrån erfarenheterna från Nyköpings kommun att antalet ropande uvar inte alls behöver spegla antalet framgångsrikt häckande uvar.

Område

Sedan Regionala rapportkommittén började verka i Sörmland har rapportområdet definierats som landskapet Sörmland utom Södertörn. Något som inneburit att Nykvarns kommun liksom västra halvan av Södertälje tillhör detta rapportområde trots att dessa delar tillhör Stockholms län. Det innebär alltså att den historik som refereras avser detta geografiska område.

Under 2009 har de regionala föreningarna för Sörmland och Stockholm gemensamt beslutat att gränsen mellan rapportområdena ska följa länsgränsen och denna ändring kommer att gälla redan från 2009. Det innebär alltså att resultat på sidan 64 avser Södermanlands län varför den sörmländska delen av Stockholms län måste adderas, om

Göran Altstedt och Ingrid Divak ringmärker berguvsungar. Foto Göran Andersson.

man vill veta antalet berguvar i landskapet Sörmland.

Historik

Vi känner inte till några egentliga beräkningar eller uppskattningar av uvstammens storlek i äldre tid, men gamla namn på platser med "uv" som prefix eller suffix skvallrar om en större spridning än idag. Det finns liknande indikationer från gamla tidsskrifter, äggsamlingar, jaktuppgifter (för drygt 100 år sedan var det skottpengar på uv) o.d.

Under 50- och 60-talet påverkades uvarna starkt negativt av kvicksilverförgiftning och även om resultatet från en inventering tidigt 50-tal om 3-4 par sannolikt är i underkant kan vi misstänka att berguven numera hämtat sig från låga nivåer. Givetvis har även uvstammen i Sörmland haft hjälp av de utsättningar av

uvar uppfödda i fångenskap som pågått under många år.

Senaste decenniet

Under slutet av 1990-talet noterades det "säkerställd eller trolig häckning" från ca 10 lokaler. Under åren 2002-2005 rapporterades uvar från 13-19 revir per år. Ökningen fortsatte sedan med 23 revir 2006 och en uppskattning om 25-30 revir 2007. Även 2008 rapporterades 25 revir varför resultatet från årets riksinventering ligger helt i linje med de senaste årens resultat, även om man hade hoppats på en högre siffra beroende på noggrannare eftersök.

Resultat 2009

Totalt har vi kännedom om revirhävdande uvar på 22 lokaler. För 11 av dessa revir känner vi till häckningsframgången medan

Ringmärkaren Göran Altstedt konstaterar att under 2009 var häckningsframgången inom hans arbetsområde jämförelsevis dålig. Men varje kläckt unge, som denna, är värdefull. Foto Leif Nyström.

övriga 11 är okända. På de 11 platser där vi känner häckningsframgången fick 6 av paren ut ungar medan 5 misslyckades. Totalt minst 11 ungar har noterats.

Dessutom har noggranna eftersök med negativt resultat (alltså inga uvar alls) gjorts av ringmärkare på 8 lokaler där uv hävdats senaste åren. Fördelning av revirhävande uvar kommunvis:

Eskilstuna	3
Flen	1
Gnesta	1
Katrineholm	1
Nyköping	9
Strängnäs	3
Trosa	2
Vingåker	1
Oxelösund	1

Nyköping kan vara värt ett särskilt omnämnande då vi har flest par där och mer än hälften av paren besökts av ringmärkare. Av

de 9 paren i Nyköping fick 2 par ut ungar, 4 par misslyckades samt 3 par hade okänd häckningsframgång.

Ringmärkare Göran Altstedt påtalar i brev att häckningsframgången inom hans arbetsområde under 2009 var jämförelsevis dålig. Han besökte 30-talet lokaler där uvar fanns, har funnits eller borde finnas och konstaterade lyckad häckning på 5 av dessa.

Slutsatser

Årets resultat ger inte anledning att frångå de senaste årens uppskattning om 25–30 par inom det som *tidigare* var vårt rapportområde. Då Södertälje och Nykvarn ska undantas fr.o.m. 2009 landar rimligen den nya uppskattningen på cirka 25 par. Värt att notera är dock att varje kläckt unge är värdefull, då det uppenbarligen vissa år, såsom detta riksinventeringsår, kan vara låg reproduktion räknat i antal ungar per vuxen individ.

Den vilda jakten på en mystisk skvätta

Vid lunchtid på söndagen den 25 oktober hittades det en skvätta vid hamnkontoret i Oxelösunds hamn. Vilken art det var kunde inte klarläggas direkt. Här följer berättelsen hur det gick till och vad det blev för art av det hela.

● Text: Jan Gustafsson

Vi var ett antal personer som var utmed kusten mellan Femörehuvud, Oxelösund och Ålbäck, Nyköping för att ha s.k. "strandraggning" under söndagens förmiddag. De lokaler som det fanns folk på var Femörehuvud, Ångud-den, Kungshamn och Ålbäck. Det som hittades under denna förmiddag var bl.a. bändelkorsnäbb, sparvuggla, strömstarrar, dvärgmåsar, stenfalk och ladusvala samt därtöver också en prutgås vid Närkemaderna, Buskhyttan.

Efter avslutat letande, åkte jag tillsammans med Jan Karlsson ner till Oxelösunds hamn för att titta efter den svarta rödstjärt som Thomas Larsson larmat på Club300:s larmsystem (Tack Thomas, utan ditt larm hade vi inte åkt dit).

Vi anländer till hamnområdet strax före kl 12 och parkerar bilen vid stuvargården. Vi tar handkikarna och börjar vandra mot hamnkontoret, för det var i närheten av det området som den svarta rödstjärten hade setts. Det hade varit en fint utfärgad hane som sjungit.

När vi kommer fram till kontoret och dess parkering, ser vi genast ett antal fåglar strax framför oss utmed och på den höga

Så här ser den ut, den mystiska skvätta som sågs i Oxelösunds hamn. Men vilken art? Svar ges på nästa sida. Foto Leif Nyström.

cementmuren som löper parallellt med vägen. Vi ser direkt att det är svart rödstjärt framför oss och Jan Karlsson säger då att det är ju minst tre svarta rödstjärter. I samma ögonblick får jag ögonen på en skvätta som födosöker utmed cementmuren, och direkt, känns det i mörget att här är något ovanligare än en vanlig stenskvätta. Jan Karlsson tar in fågeln i sin kikare och vi konstaterar att här är något ovanligt.

Eftersom vi båda bara hade handkikare med oss (men en tub fanns i bilen) får Jan Karlsson hålla uppsikt på fågeln, medan jag hämtar bilen med tubkikaren. Då jag vet att Per Flodin befinner sig på Femörehuvud, ringer jag honom under min vandring till bilen och kallar på förstärkning. Han hade då kommit till parkeringen vid huvudet, han satte direkt sikte på hamnen i Oxelösund.

Under tiden som jag hämtar bilen, försöker jag också nå Thomas Larsson som jag vet jobbar idag inne på hamnområdet. Tyvärr (till att börja med) svarar han inte.

När jag kommer tillbaka till Jan Karlsson, tar vi fram tuben, samt fågelbok och börjar studera denna skvätta mer ingående. Den är svår att få bra koll på i tuben då den

Efter att via rapportssystemet Svalan bett om hjälp med artbestämning, dröjer det inte många minuter innan svar kommer. Det är en nunnestenskvätta! Foto Leif Nyström.

rör sig flitigt i sitt födosök. Vi kan dock nästan genast konstatera att här rör det sig om en nunnestenskvätta eller medelhavstenskävta.

Snart anländer Per Flodin och vi studerar och fotograferar fågelns allt vi kan och ännu är det inget som säger säkert vilken art det är. Vi bestämmer oss nu för att larma ut den som en nunnestenskvätta artbestämning osäker på Club300:s larmsystem BMS, samt att vi skickar ut ett sms larm till lokala skådare.

Snart nog börjar telefonerna ringa hos oss när folk vill veta vad vi ser och exakt var. Det dröjer inte länge innan fler skådare anländer. Fågeln håller hela tiden till vid cementmuren och ibland upp mot malm- och skrothögarna.

Nu kommer även Thomas Larsson, han hade tittat på sin mobil när han skulle ha lunch och ser då att jag sökt honom ett flertal ggr. Han känner direkt att nu är det något i och med att han hade så många missade samtal, han kollar larmet och ser

att det ses en skävta bara några 100 m från honom. Mackan i handen och fram med en bil och vips är han också på plats.

Många hundratals bilder hinner tas på fågelns innan en stor lastbil kommer dundrande förbi och alla fåglar försvinner. Nu uppstår det klassiska; Var är den? Ingen vet. Till att börja med står alla kvar och hoppas, samtidigt som det anländer fler skådare som ännu inte sett fågelns. Efter ett tag börjar vi ta ett beslut att leta i omgivningarna kring hamnkantoret. Thomas Larsson åker in på de områden som är stängslade och letar där, några står kvar och andra börja röra sig gående åt olika håll.

Inget händer och ingen hittar något förutom flertalet svarta rödstjärtar vilka bör ha varit minst 5 i området av varierande kön och ålder. Desperation börjar anlända och en del skådare som sett fågelns, och även några av de som ännu inte sett den, avlägsnar sig. Jag och Per Flodin kommer tillbaka till parkeringen vid hamnkantoret och pratar med några andra som dröjt sig kvar just här.

Efter ett tag ser jag en fågel i ögonvrån komma flygande och sätta sig på toppen på skrothögen. Känslan var att det var skvättan, och det var det också. Nu hade alltså skvättan kommit tillbaka till utgångspunkten i stort sett. Nu började ett nytt larmande och ringande för att få tillbaka de som var ute i området om letade och till de som dragit sig hemåt.

Per Flodin och jag med flera tittar lite till på den, innan den hoppar ner på baksidan av den stora skrothögen och hittas bland järnvägsspår och vagnar av andra. Per Flodin och jag drar oss nu hemåt.

Väl hemma kollas mailen av om bilder inkommit från vår suveräna fotograf Leif Nyström som med andan i halsen kommit rusande innan han var tvungen att åka till jobbet kl 14. Han visste inte om han skulle hinna skicka några bilder, men turligt nog levererades två st via mailen.

Jag lägger ut dessa på rapportsystemet svalt åt Leif Nyström med en fråga om hjälp av artbestämning. Det dröjer inte många minuter innan svar kommer att det är en *nunnestenskvätta*! Telefonen ringer nästan hela tiden från folk som vill uppdatera sig om läget och om vilken art det är vi sett.

Det sista larmet talar om att fågeln är kvar i skymningen, och här kan man kalla skymningen mörker för de sista som kom på kvällen hade sådan tur att fågeln födosökte under de kraftiga strålkastarlamporna utmed vägen.

Fågeln hittas återigen på måndag morgon i samma område, men tyvärr för skådarna är vädret mycket sämre med dimma och regnstänk. Fågeln stannar sedan kvar till på tisdagskvällen. Under natten till onsdag blir det bra sträckväder och fågeln sträcker då vidare, för den hittas i varje fall inte under onsdagen och några av de följande dagarna.

Detta är det första fyndet för sörmlands rapportområde och 28:e fyndet för Sverige.

En obs som nästan fick mig omvänd till troende

● Text: Kalle Brinell

Mindre lira den 21 oktober 2009 – sträckande vid Enskär första för rapportområdet!

Både jag och Lennart Wahlén satt i vindskyddet ute på Enskärs södra udde mellan nätrundorna. Trots ostlig vind, en stjärnklar natt och dimma tidigt på morgonen var det mer eller mindre dött i buskar etc. Vi hade därför gott om tid till sträckskådning denna morgon. Strax efter att Lennart skulle gå och kolla så att det, trots detta, inte fastnat något i näten, får jag in en fågel rakt ut från udden som jag omgående bestämmer till mindre lira. Lyckligtvis är ju arten väldigt typisk, både till utseende och till flygsätt. Dessutom var den vid upptäckten drygt 600–700 m ut från vindskyddet (mätt på karta bl.a.) och sågs därför utomordentligt bra (såg t o m näbben).

Inga signaler gick fram i Lennarts telefon, däremot skrek jag nog så högt att han hade kunnat höra mig över halva ön – han då kom springande och undrade vad jag såg. Vid det här laget hade fågeln redan passerat ön, men vände upp och flög mot SV en bra bit.

När fågeln var 2–3 km ut vände den återigen mot O/SO. Strax efter detta tappade vi tyvärr bort denna svarta och vita skönhet. Sammanlagt sågs liran under ganska exakt 5 minuter.

Förhållandena var alltså 3m/s ostlig vind, lugnt hav, slutet av oktober och Sörmland. Knappast några optimala förhållanden för att få se mindre lira. Men jag får citera Lennart när jag sa vad jag såg – ”tungt”.

Kommentar från redaktionen: Det sågs en mindre lira flyga mot O förbi Horsten i Upplands skärgård 11.10 2009, denna fågel är också godkänd av berörd rrk. Det verkar rimligt att det skulle vara samma fågel.

● Text: Lennart Eriksson, ordförande OKE, Leif Carlsson, OKE:s Faunagrupp

Foto Lennart Eriksson.

Under 2009 fick Ornitologiska Klubben i Eskilstuna (OKE) i uppdrag av Länsstyrelsen att utföra en inventering av fåglar vid brandfältet/Trehörningen i Näshulta socken, Eskilstuna. Inventeringen skulle utföras så att en uppföljning kan ske på ett standardiserat sätt.

Resultatet bör även samlas in så att det blir tillgängligt för kommande inventeringar så att trender på förändringar av fågellivet i takt med att brandfältet ändrar karaktär kommer fram. Denna delrapport ger en bild av hur hackspettar och i viss mån nattskärna påverkats ett år efter branden.

Branden startade tisdagen den 10 juni 2008 vid sjön Trehörningen sydost om Näshultasjön, mellan Svalboviken och Bälgviken, i Eskilstuna kommun. Branden

omfattade 50,4 ha, varav 7,1 ha naturreservatet Varglyan och resten produktionsskog. Som en jämförelse så startade den välbekanta Tyrestabranden den 1 augusti 1999 och påverkade 450 ha. Hällmarkstallskog är den dominerande naturtypen i brandområdet och upptar nära hälften av ytan.² Hällmarkstallskog är gemensamt för de båda bränderna. Branden vid Trehörningen skedde i inledningen av sommaren och Tyrestabranden med ungefär en månad sommar kvar.

Metodik

Vi har valt att utföra inventeringen som en standardiserad Punkt/Linjetaxering som vi dokumenterar med koordinater enligt RT90 i artdatabankens rapportsystem "Svalan". De observationer som inrapporteras vid

Tretåg hackspett sågs i Trehörningens brandfält senast i början av december. Foto Viktor Eriksson.

fastställda inventeringstillfällen rapporteras sedan under ett specifikt så kallat syfte benämnt "Fågelinventering Brandfältet/Trehörningen i Näshulta sn/Eskilstuna" med id 977.

Vid varje inventeringstillfälle skrivs även en dagbok som ligger under detta syfte på svalan. Följande länk kan användas för att få tillgång till dessa data:

www.artportalen.se/birds/uttag_dagbok_lista.asp?syfteid=977&from=2009.

Syftesbeskrivning

Inventering av fågelfaunan i och i anslutning till brandfältet Trehörningen i Näshulta sn/Eskilstuna. Inventeringen är en standardiserad Punkt/linjetaxering med beskrivning av fågelarter hörda och sedda i följande tre biotoper:

- 1 Inne i brännan
- 2 Inne i reservatet (Varglyan)
- 3 Inne i Produktionsskog

Syftet är att om möjligt följa hur brännan påverkar fåglarna med uppföljning vart tredje år. Som jämförelse noteras fågelfaunan i omkringliggande mark som består av dels reservat (Varglyan) och produktionsmark opåverkad av branden.

Resultat

Förutom observationer vid varje inventeringstillfälle finns det möjlighet att ur svalan hämta spontanrapporter från inventeringsområdet. För att göra det söker man på lokalen "Trehörningen, brandfältet" och Eskilstuna kommun.

För att få fram data för de enskilda arter som diskuteras nedan lägger man till

Artnamn	Antal	Kön	Aktivitet	Fråndatum	Tilldatum	Observatörer
Nattskärria	1	Hona	Lämpl biotop	2009-06-16	2009-06-17	LC
Nattskärria	6		Födösökande	2009-06-06	2009-06-17	BH, IH, L-EC
Observatörer: LC = Leif Carlsson, BH = Barbro Hellström, IH = Ilva Hansson, L-EC= Lars-Erik Collin						

2010 förväntas bättre förhållanden för fågellivet, då den döda/döende veden, ger livsrum åt andra vedlevande insekter. Foto Lennart Eriksson.

det svenska artnamnet till sökningen för lokalen.

De observationer som gjorts under 2009 års två inventeringstillfällena, och vid spontanbesök i brandfältområdet 2009, visar hur fågellivet har påverkats säsongen efter branden. Framförallt visar vår undersökning mycket påtaglig påverkan på hackspettar året efter branden. År 2010 förväntar vi oss en annorlunda bild, andra förhållanden, då substraten, den döda/döende veden, ger

livsrum åt andra vedlevande insekter. Vi nöjer oss i nuläget med några reflektioner över artgruppen hackspettar, och arten nattskärria.

Nattskärria

Caprimulgus europaeus (2008) 2009

Verkar ojämnt fördelade över brännan. Väderberoende, notera avsaknad av observation 5 juni trots besök på brännan rätt tid på dygnet.

Vid sjön Trehörningen hörs en nattskärria den 13 och 17 juni, samt den 3 juli 2008. Denna fågel har använts som något av en referens. Är den aktiv, bör andra fåglar också kunna vara det.

Försök till totalinventeringar 2009 försvärades av kyligt och regnigt väder. Först den 13 och 16–17 juni genomströvades det brända området från öster mot väster. Den 13 juni i regn, hörs 2 till 3 nattskärrior. Natten 16-17 juni 6, möjligen 7 nattskärrior, 5 till 6 i östra delen av det brända området. I båda fallen inkluderas referens nattskärrian.

Den 16–17 observeras också en hona följt av en hane. Observationen kan möjligen ses som om fåglar fortfarande i mitten av juni samlades för spel?¹ Kommande års kompletterande studie får avgöra det brända områdets påverkan på nattskärrian.

Nattskärrian är relativt vanlig i trakten i övrigt. Vid riksinventeringsåret för nattskärria 2007 hördes 7 spelande ex utmed en slinga bestående av skogsbilvägar runt det nu brända området (Anders Almquist). 10 spelande ex 2006 (Leif Carlsson) och 12 ex 2008 (Lennart Eriksson).

Tyresta

Nattskärrian specialinventerades vid fyra tillfällen under sommaren 2000, från 11 juni till 23 juni. Det gjordes även kom-

Artnamn	Antal	Kön	Aktivitet	Fråndatum	Tilldatum	Observatörer
Tretåig hackspett	1	Hane	Födösök	2009-12-11	2009-12-11	LC, LE
Tretåig hackspett	1	Hona	Födösök	2009-09-02	2009-12-02	LC, LW, YE
Tretåig hackspett	1	häckning (2 ungar)		2009-04-25	2009-08-02	KC, LC LE
Tretåig hackspett?	1			2009-01-26	2009-01-26	LC
Tretåig hackspett	2		Födösök	2009-01-16	2009-04-06	KC Leif Carlsson, LE, LW
Tretåig hackspett	1	Hona	Födösök	2008-12-28	2008-12-28	KC
Tretåig hackspett	1	Hane	Födösök	2008-12-28	2008-12-28	JS, PB, TE, YE
Observatörer: LC = Leif Carlsson, LE = Lennart Eriksson, LW = Lennart Wahlén, YO = Yonas Ericsson, KC = Kent Carlsson, JS = Joachim Strengbom, TE = Tommy Emanuelsson, PB= Pekka Bader						

pletterande iakttagelser 23 och 30 juli. Resultatet blev 12 revir som fyllde upp hela brandområdet.²

I Artportalen Svalan finns från den 2 juli 2008 hela 21 spelande nattskärror, och från 13 juni 2007 10 spelande. Detta ska jämföras med 14 ex åren 2000/2001.³

Hackspettar

Specialiserade fåglar som generellt och ofta anses gynnas av död och döende ved. Branden N och NO Trehörningen 10 juni 2008 dödade verkligen skog och skapade därmed död och döende ved. Vilken effekt fick då detta på hackspettar? Jo tills nu, okt 2009 enligt utdrag ur rapportsystemet Svalan, och nedanstående text.

Kommande års uppföljning av denna artgrupp i brännan kommer att följas med stort intresse.

Hackspettarnas födotillgång i form av olika skalbaggars larver och hur dessa över tiden uppträder och förändras i takt med att "brännan" ändrar karaktär tror vi kommer att vara avgörande för vilka hackspettsarter som vi kommer att hitta i det brända området.

Spillkråka *Dryocopus martius*

Sökning på "spillkråka" och "Trehörningen, brandfältet" samt Eskilstuna kommun i Svalan ger 17 fynd av 1-2 fåglar per tillfälle under inventeringsperioden.

Arten ses och hörs under hela året. Födösök har konstaterats. Svårt att avgöra hur brännan påverkat den högljudda spillkråkan även om den ses och hörs vid flertalet besök. Arten har stora revir.

Större hackspett *Dendrocopos major*

Sökning på "större hackspett" och "Trehörningen, brandfältet" samt Eskilstuna kommun i Svalan ger 10 fynd av 1-3 fåglar per tillfälle under inventeringsperioden. Noterbart är att vid 10 tillfällen noteras arten inte alls.

Arten sågs och hördes fram till den 25 april då trummande större hackspett observerades. Under fortplantningsperioden fram till 10 oktober ses eller hörs inte arten i det av brand påverkade området, vilket är något överraskande. Observationer i landskapet i övrigt indikerar en tämligen "normal" förekomst av större hackspett.

Mindre hackspett *Dendrocopos minor*

Sökning på "mindre hackspett" och "Trehörningen, brandfältet" samt Eskilstuna kommun i Svalan ger 15 fynd av 1 fågel per tillfälle under inventeringsperioden. Dessutom konstaterades häckning vid ett tillfälle.

Denna art, känd för sitt lövskogsberoende, överraskade med ett stationärt uppträdande på brännan under vinter och vår. Oftast sågs en hona ivrigt näringssöka

ytligt på och under glansbark på klen död/döende tall. Häckade framgångsrikt i norr på brännans gräns mot produktionsskog. Arten observerad ännu den 10 oktober 2009.

Tretåig hackspett *Picoides tridactylus*

Första rapporterna är från december 2008, då både hane och hona ses. Tretåig hackspett ses också under vintern och våren, den 1 februari till och med 3 fåglar, 2 hanar och 1 hona.

De döda och döende träden, främst tall, bär nu mycket rikligt med spår från tretåig hackspetts näringssök.

Den 6 juni upptäckts häckning av Kent Carlsson. Fortfarande den 2 augusti matas en flygg unge av hanen.

Branden var kanske optimal i tid, 10 juni 2008, och rum, 50,4 ha, för kraftfull för yngning av vedlevande skalbaggar, som i sin tur skapade goda betingelser för tretåig hackspett?

Tyrestabranden som inträffade 1 augusti 1999 och påverkade 450 ha, fick tretåig hackspett att häcka framgångsrikt 2000. År 2001 fanns paret kvar utan att häckning kunde konstateras. Under 2002 hördes arten trumma vid 2 tillfällen. Därefter verkar arten inte ha observerats i brandområdet.²

Tretåig hackspett sågs i Trehörningens brandfält senast den 2 december.

2009 års rapporteringen av tretåig hackspett i Sörmland var ungefär 4 gånger så stor som de närmast föregående åren utläst ur Svalan.

En något mer detaljerad rapport med mer data och detaljer kring inventeringen finns att hämta hos artikelförfattarna för den nyfikne.

¹ ArtDatabanken 2006-05-29. Faktablad: Caprimulgus europaeus - nattskärna

² Branden i Tyresta 1999. Dokumentation av effekterna. Naturvårdsverket

³ Artportalen Svalan

En 'falsksjungande' trädgårdssångare

Foto Steve Dahlfors.

● Text: Peter Hennix

Det är inte ofta man möter en trädgårdssångare (*Sylvia borin*), som sjunger så konstigt att man måste se fågeln för att bestämma vilka art det är. Det konstaterade Björn Carlsson och Yngve Meijer i juni 2009. Vid Kumla utanför Stallarholmen spelade de då in en trädgårdssångare med en helt avvikande sång.

Poul Hansen på Naturhistorisk Museum i Århus, Danmark har gått ut med ett upprop om att spana in och spela in "skumma" trädgårdssångare. Sedan han lyssnat på Yngves och Björns inspelning, vill han inordna deras observation i kategorien "Rätselsånger", ett arbetsnamn, som forskarna använder på dessa trädgårdssångare (Gartengrasmücke på tyska) med avvikande sång.

– För mitt vidkommande, skriver Poul Hansen, betraktar jag er fågel som en av de abnormala trädgårdssångarna, alltså en Rätselsånger. Fackfolket är tämligen oeniga både om varför fågeln sjunger på detta vis och vilket slags sång som ska räknas till kategorien Rätselsånger.

På den tyska hemsidan www.ginster-verlag.de/Raetselsaenger.html finns inspelningar av olika trädgårdssångare, däribland den från Stallarholmen. De är inspelade i Finland, Sverige, Danmark, Nederländerna, Tyskland och Schweiz mellan 1950 och 2009.

Meddelande nr 77 från Hartsö-Enskär fågelstation 2009

● Text: Lennart Wahlén

Området kring fågelstationen är en attraktiv observationsplats även för besökande fågelklubsmedlemmar. Foto Peter Hennix.

Verksamheten drevs liksom tidigare med inriktning mot häckfågelstudier i fågelskyddsområdet och ringmärkning på Enskär under hösten, nu för 45:e året i följd!

Tråkigt nog har häckfågelbeståndet nu minskat mycket kraftigt under några år och en grov uppskattning ger vid handen att individantalet minskat med ca 75 %. Mer om detta nedan.

Höstens ringmärkning genomfördes under en period om sex veckor, vilket numera är vad vi får ihop personal till. Önskvärt vore om vi kunde bemanna södra Enskär även under augusti för att följa den tidiga flyttningen. Men vi arbetar ju helt ideellt och det är svårt att hitta ringmärkare för längre perioder.

Verksamhetsperioder

Förutom tre besök i fågelskyddsområdet under vintern, gjordes nio besök under perioden 3/3-4/5. Därpå följde själva häckfågelinventeringen med ytterligare nio dagar 10/5-29/7.

Under eftersommaren skedde några uppföljningar vid fyra tillfällen i augusti innan höstens ringmärkning startade lite mjukt 22-23/8 och för fullt under perioden 12/9-25/10. Därefter blev det endast vardera ett besök under nov-dec, vilket är mindre än normalt. Höstens ordinarie verksamhet omfattade sammanlagt 46 dagar, totalt under året besöktes området under 74 dagar, båda summorna är något lägre än normalt.

Väder

Ännu runt den 20/9 var det drygt 20 grader varmt på dagarna och även om tempera-

turen sjönk i slutet av månaden så var det en mild period. Vädret var samtidigt mest stabilt med ganska mycket solsken, blott ca 15 mm regn och få blåsigas dagar, som mest endast 10-12 m/s västlig vind den 21-23/9.

I oktober skedde en lågtryckspassage med kraftiga västvindar (15-20 m/s i byarna) den 4/10. Drygt V 10 m/s även den 7/10 men därefter mest svaga-måttliga vindar tills det blåste upp till kuling (N14 m/s) den 14/10 och 12 m/s den 22/10. Oktober innehöll annars ett "normalt" blandad höstväder med ca 20 mm regn t o m den 25/10. Det var sol, moln, dimma, och relativt mildt utan nattfrost, alltså ett ovanligt snällt kustklimatpräglad oktoberväder vid Enskär under oktober 2009.

Personal

Stationsledningen har under året utgjorts av Lennart Wahlén, Christer Larsson, Urban Rundström och Göran Altstedt.

Från stationsledningen framförs många varma tack till samtliga medhjälpare som under hösten arbetat helt ideellt med ringmärkning och sträckräkning det antal dagar som anges inom parenteserna efter respektive namn.

Ringmärkare: Katarina Boström (7), Kalle Brinell (11), Kent Carlsson (4), Nicke Helldorff (8), Jan Hägg (4), Christer Larsson (10), Jan Oldebring (4), Urban Rundström (12), Karl-Joel Sundholm (4), Lennart Wahlén (12) och Roland Ylvén (6).

Assistenter: Bernth Andersson (8), Lillemor Däckfors (8), Anita Eriksson (3), Monika Gustafsson (4), Sigge Holmberg (4), Dan Johansson (8), Tom Kvarnström (2), Anna Oldebring (2), Sara Oldebring (2), Raimo Reilin (3), Ingrid Reyper (3) och Johan Sandström (6).

Inventering under häckningstid

Vid nio tillfällen under perioden 10/5-29/7 inventerades häckfågeln på i första hand Enskär och vid de yttre skären. Mest intres-

Minskningen av tordmule fortsatte även under 2009. Foto Leif Nyström.

sant är höksångarens utveckling på Enskär och tordmulens fortsatta nedgång.

Glädjande nog fanns under 2009 ett par av höksångare på Enskär. De höll revir vid Gamla lägret på mellersta delen av ön, en klassisk lokal för arten där bl a ett exemplar fångades och ringmärktes på stationens första verksamhetsdag någonsin i juli 1965. Att döma av fåglarnas uppträdande under årets inventering så genomfördes en häckning, som dock inte följdes upp helt.

Övriga intressanta observationer från Enskärsområdet var ett par gravänder med ungar, genomförda häckningar av skedand och svarthakedopping. Göktyta, kärrensångare och rosenfink noterades också på ön.

Vid de yttre skären fanns tordmular nu kvar på blott åtta av de sjutton tidigare använda häckningsskären, totalt gjordes häckningsförsök av ca 40 par. Minskningen fortsätter!

Även detta år kunde inga ungar alls märkas eftersom predation av mink tog de vuxna och/eller ungarna innan de kom i vattnet. En kort sammanfattning av övriga arters resultat är också synnerligen dystert. Endast två par kustlabbs som båda misslyckades med häckningarna och detsamma gällde roskarlar och sannolikt övriga vadare samt många arter av vitfågel, speciellt

silvertärnorna som fick ytterst få eller inga ungar flygga. Eventuellt fanns en ungvull av gravand vid Garkast i början av juni.

För detaljerad artgenomgång, se nedan.

Observationer (utom invasionsarter)

Under 2009 observerades, inklusive invasionsarter, totalt 172 arter inom stationens verksamhetsområde. Ny art, med besked(!), blev mindre lira och sedan starten 1965 har nu observerats 266 arter.

Här nedan redovisas några av de mest intressanta observationerna under året. Ytterligare information lämnas under rubrikerna Invasionsarter och Ringmärkning nedan, medan observationer av vissa andra arter presenteras enbart i den sörmländska fågelrapporten för år 2009.

Om inte annat anges, så har observationerna gjorts vid Enskärs södra udde. Med ”de yttre skären” avses främst området kring Hamnskär/Garkast

Bläsgås *Anser albifrons*

En flock om 9 ex 11/10 och 1 ex 12/10, alla sträckande mot SV tillsammans med vitkindade gäss.

Vitkindad gås *Branta leucopsis*

Under våren rastade 9 ex 29/3, ingen häck konstaterad under 2009

Under oktober sträckte totalt minst 2000 ex mot SV enligt följande: ca 90 ex 11/10, ca 80 ex 12/10, ca 1500 ex 22/10, ca 275 ex 23/10 och ca 50 ex 24/10.

Prutgås *Branta bernicla*

Sträckande mot SV: 17 ex 19/10 och ca 50 ex 24/10. Därutöver 1 ex rastande 21/10 och 24/10 samt förbiflygande 4 ex 22/10 och 7 ex 25/10.

Gravand *Tadorna tadorna*

Fem ex Storrö/Garkast 10/3, 3 hanar St Garkast 15/3, 1 par + 1 hane St Garkast 22/3, 1 par Storrö 29/3, 1 hane markerar boplats

Gräshålet, Enskär 10-17/5 och samtidigt ses 1 par vid Märskallen, Enskär, 1 par markerar ungvull St Garkast 6/6, 1 par med 7 ungar Gräshålet, Enskär 6/6 och på samma plats 1 par med 3 halvstora ungar 2/7.

Observationerna indikerar fyra revirhållande par med minst två genomförda häckningar och sannolikt 3 ungar som blev vuxna ur en kull. Ungefär som tidigare är under 2000-talet.

Skedand *Anas clypeata*

Liksom tidigare år höll ett par revir i Gräshålet, Enskär och genomförde 2009 en lyckad häckning. Honan ruvade sannolikt 10/5-6/6, då hanen sågs ensam. Den 2/7 sågs honan med 8 ungar i den närliggande Märskallsviken.

Ejder *Somateria mollissima*

Under våren skedde ingen egentlig sträckräkning, men 22/3 noterades dock ca 3000 ex sträckande.

Under häckningstid är resultatet nu nere på nästan noll! Ytterst få honor kan hittas på skären och likaså ses nästan inga ungvullar heller. De fåtaliga små ungar som ev hittas försvinner långt innan de blivit halv vuxna. Är det tiamin-brist även då eller mest predation av mink/trut?

Alförrädare *Pölysticta stelleri*

En adult hona rastade vid St Garkast 25/1 och en adult hane var stationär kring Torskådan 6-16/6, den senare sannolikt samma individ som sågs på lokalen 2006 och 2007. Hanen sågs nu uppvakta och följa en åda vid observationstillfällena.

Svärta *Melanitta fusca*

Vinterobservationer: En övervintrande hane sågs 25/1-29/3 och norr om Lillrö rastade 12 ex 10/2 och 25 ex 3/3. Även 10/12 sågs 6 ex rasta i området.

Under häckningstid observerades 1-3 par 6/6-2/7, det närmaste häckning som note-

För andra året i följd höll ett par svarthakedoppingar revir i Gräshålet, Enskär. Foto Stefan Pettersson.

rades var en orolig hona vid södra Enskär 15/8 (troligen små ungar eller ägg i bo).

Smålom *Gavia stellata*

Vinter: 1 ex Lillrö 25/1, 2 ex förbiflygande vid de yttre skären 10/12 samt en ansamling om 25 ex stationära NO Storrö 10/12.

Vår: 2 ex rastande 29/3, 4 ex rastande 22/4 och 3 ex sträckande 10/5

Höst: 6 ex sträckande 13-22/10 fördelat på fyra dagar.

Gråhakedopping *Podiceps grisegena*

Under hösten sågs 1 ex rasta 2/8 samt därefter 2 ex rastande + 4 ex sträckande under fem obsdagar 12/9-22/10

Svarthakedopping *Podiceps auritus*

För andra året i följd fanns ett par som höll revir i Gräshålet, Enskär (15/5-2/8), nu med

en unge som resultat. Fortfarande 15/8 sågs en adult och även 4-24/10 fanns 1 ex på lokalen. Denna fågel saknade då många handpennor på vänster vinge och var sannolikt oförmögen att flyga. Dess vidare öde är okänt, eftersom stationen stängdes strax därefter.

Paret (samma?) som fanns på lokalen under häckningstid 2008 gjorde troligen häckningsförsök även då, men något positivt resultat kunde då inte noteras.

Så vitt känt har svarthakedopping aldrig häckat tidigare i denna del av skärgården. Lokalen ligger i ytterskärgården, men själva häcklokalen har karaktär av mellan- eller innerskärgårdsvik.

Smådopping *Tachybaptus ruficollis*

En adult smådopping rastade i Gräshålet, Enskär 6-10/10 tillsammans med en ving-skadad svarthakedopping. Smådopping ses

ytterst sällan i denna miljö, detta var blott tredje fyndet vid fågelstationen.

Mindre lira *Puffinus puffinus*

Ett exemplar sträckte mot öster i lugnt väder tätt intill södra Enskär 21/10!
Ett sensationellt fynd av en art som ju förknippas med västkusten och hårda vindar. Första fyndet vid stationen och i hela rapportområdet. Se separat artikel på sidan 67.

Pilgrimsfalk *Falco peregrinus*

Fyra individer sträckte förbi Enskär 26/9, 1/10, 10/10 resp 17/10.

Antal obsdagar för övriga rovfåglar under hösten:

Havsörn (44), fiskgjuse (4), brun kärrhök (1), blå kärrhök (4), duvhök (5), sparvhök (31), bivråk (1), ormvråk (5), fjällvråk (4), tornfalk (4), stenfalk (9) och lärkfalk (4).

Järpe *Bonasa bonasia*

Mycket oväntat fynd av en art som inte setts på Enskär under många år och som nu sågs under häckningstid med 1 ex vid lägret på södra udden 19/4.

Trana *Grus grus*

Fyra obsdagar av sträckande fåglar 18/9-15/10, därav 80 ex 28/9 och 140 ex 29/9 samt 15 ex så sent som 15/10.

Strandskata *Haematopus ostralegus*

Troligen två häckande par vid St Garkast/Skeppsklubben, den 22/7 sågs en flygg 1K-fågel som troligen härrörde från den senare lokalen. Ytterligare några par sågs i området och något mer häckningsförsök kan ha skett.

Fjällpipare *Charadrius morinellus*

Två observationer: En 1K-fågel sträckte förbi södra Enskär 12/9 och 2 ex rastade

en stund vid samma lokal 20/9 innan de sträckte vidare.

Kustpipare *Pluvialis squatarola*

En stor flock om ca 250 ex sträckte mot NO 30/5 och under hösten noterades arten fåtaligt vid elva tillfällen 22/7-13/10.

Kustsnäppa *Calidris canutus*

Fyra observationer av totalt 10 ex 29/7-23/8.

Sandlöpare *Calidris alba*

Rastande vid Pälsgugnsbådarna: 1 ad 22/7, 1 ad 29/7 samt 2 ad + 1 1K 15/8. Av de senare var en adult individfärgmärkt och kunde avläsas. Se mer under Främmande kontroller på sidan 82!

Spovsnäppa *Calidris ferruginea*

Tre obsdagar med totalt 7 ex rastande vid de yttre skären 16/7-2/8 samt 2 ex sträckande vid Enskär 12-26/9.

Skärnsnäppa *Calidris maritima*

Rastande och födosökande vid de yttre skären, främst på Södra Skvaltån, Södra Vattungen och Kistan under vinter/vår: 37 ex 25/1, 130-140 ex 10/2, 80 ex 10/3, 150 ex 22/3 och 120 ex 29/3, samt under senhösten: ca 200 ex 21/10, 20 ex 8/11 och 60 ex 10/12. Vid Enskär sågs 1 ex 1/10 och 2 ex 20-22/10.

Kärrensna *Calidris alpina*

En vårobs med 14 ex rastande vid de yttre skären 17/5 samt en god sträckssiffra under hösten då minst 189 ex sträckte förbi södra Enskär 26/9.

Myrspov *Limosa lapponica*

Tio observationer 2/7-26/9 omfattande 16 individer.

Småspov *Numenius phaeopus*

Två exemplar sträckte mot NO 25/4 och under hösten noterades 4 ex uppdelat på tre tillfällen 2/7-22/8.

Kustlabb minskade till endast två revirhävande par. Foto Leif Nyström.

Rödbena *Tringa totanus*

Misstänkt häckning med varnande fåglar på 3-4 lokaler: Gräshålet vid Enskär, Torskådan samt Garkast/Skeppsklubben.

Drillsnäppa *Actitis hypoleucos*

Minst två revir vid Enskär. Ett par med stora ungar vid Gamla lägret och en trolig häckning vid södra udden.

Roskarl *Arenaria interpres*

Permanent revir på 2-3 lokaler, varav 2 par vid Garkast/Skeppsklubben samt åtminstone en hane vid Källarklubbarna, där häckning skett tidigare år. Ingen obs på den tidigare häckningsplatsen vid nordvästra Storrö och alltså ingen säkerställd lyckad häckning i hela området under 2009.

Totalt observerades 26 arter vidare under 2009, bl a även kustpipare, småsnäppa och brushane.

Kustlabb *Stercorarius parasiticus*

Minskning till endast två revirhävande par, vid Skeppsklubben och St Källarklubben. Dessvärre ingen lyckad häckning detta år heller. Den 6/6 fanns ett ägg på Skeppsklubben men varken ägg eller unge kunde hittas vid senare besök.

Dvärgmå *Larus minutus*

Totalt drygt 150 ex sågs sträcka förbi 12-23/10, som mest den 18-19/10 då närmare 100 ex födosökte stationärt och därefter sträckte vidare.

Fiskmå *Larus canus*

Hundratals rastande fåglar vid de yttre skären i feb-mars, som mest omkring 3000 ex 14/2.

Allt färre häckningar i området, men inga inventeringar genomförda.

Silltrut *Larus fuscus*

Ej längre årlig häckfågel i området, men en stationär adult individ höll till på Flata Ålkräkshällen tillsammans med annan vitfågel 6/6-2/7.

Skräntärna *Hydroprogne caspia*

Ingen observation under 2009. Häckar som närmast med en koloni i Oxelösunds skärgård.

Kentsk tärna *Sterna sandvicensis*

Ett exemplar flög förbi södra udden på Enskär mot NO 22/8.

Fisk-/Silvertärna

Sterna hirundo/paradisaea

Ej inventerade, men minskat antal häckande par kan ändå konstateras. Framför allt verkar de få häckningarna misslyckas i ett tidigt skede, inga större ungar sedda någonstans.

Sillgrissla *Uria aalge*

Fätalig: 1 ex i mars, 3+1 ex i maj samt 3 ex i oktober.

[Spetsbergsgriissla *Uria lomvia*]

Ett troligt exemplar sågs förbisträckande österut tillsammans med en sillgrissla den 10 maj, men observationstiden blev tyvärr alldeles för kort för att göra en säker artbestämning.

Tordmule *Alca torda*

Som mest 70-80 ex i området i maj-juni, samtidigt fanns ca 100 ex längre mot NO vid området mellan Lacka och Långö Trutbådor.

I själva fågelskyddsområdet uppskattas att maximalt 40 par påbörjade häckningar, flest på Torskbåden med omkring 15 par. De flesta av tidigare använda skär är numera obebodda på grund av flerårig minkpredation.

Även under 2009 fortsatte minken att döda både vuxna fåglar och boungar. Trots alla påbörjade häckningar kom inte heller detta år någon unge levande i sjön. Endast två små ungar noterades i bona, men de försvann tidigt och en adult fågel hittades minkdödad på boet 29/7.

Tobisgrissla *Cephus grylle*

Revirmarkering vid två skär, men inget som tydligt på genomförd häckning.

Den 10 december sågs minst 35 ex i området, vilket är nytt vinterrekord antalsmässigt.

Alkekung *Alle alle*

Ett exemplar lyfte framför båten mellan Lillrö och Storrö den 8/11. Den kunde följas i handkikaren åtminstone ett par kilometer när den flög österut i riktning mot Landsort.

Jorduggla *Asio flammeus*

Ett exemplar rastade på Enskär 26/4.

Nattskär *Caprimulgus europaeus*

Ett exemplar sågs på södra Enskär i skymningen 15/9.

Göktyta *Jynx torquilla*

Minst ett revir på mellersta Enskär, bl a en spelande hane 17/5.

Ladusvala *Hirundo rustica*

Ett par häckade återigen i vårt dass!

Allt färre häckningar i området av fiskmås, men inga inventeringar genomförda. Foto Kjell Widén.

Skärpiplärka *Anthus petrosus*

Ca ett tiotal revir i området, men ej inventerad så det kan vara ännu fler. Matning av ungar på St Garkast 22/7.

En vinterobs, 1 ex på Storrö 10/12.

Ringtrast *Turdus torquatus*

Ett exemplar fångades och märktes 7/10. Eventuellt samma individ sågs strax norr om märkområdet 10-12/10.

Kärrensångare *Acrocephalus palustris*

En hane sjöng strax söder om "sjön" 6/6 och en hane sjöng vid Gamla lägret 29/6, båda lokalerna på Enskär.

Härmsångare *Hippolais icterina*

Som mest tre sjungande hanar på Enskär i maj-juni.

Höksångare *Sylvia nisoria*

Ett revirhållande och varnande par höll till på mellersta Enskär vid Gamla lägret i juni-juli.

Sannolikt häckning, bl a varnade föräldrarna för bo eller små ungar 29/6 och 2/7. Någon ytterligare uppföljning gjordes aldrig.

Ingen lyckad häckning av mindre hackspett skedde på Enskär 2009. Foto Stefan Pettersson.

Hur som helst en glädjande återkomst av en art som länge var en karaktärsart för fågelstationen och som mest fanns med ett tiotal revir på Enskär under 1970-talet.

Törnskata *Lanius collurio*

Blott en enda häckning på Enskär, adult med föda till ungar 2/7 i samma område som höksångarreviret. Arterna hänger ihop!

Vinterhämsling *Carduelis flavirostris*

Åtta obsdagor 15/10-8/11, som mest rastade en flock om drygt 20 ex på Stora Garkast 21/10 och även 8/11.

Rosenfink *Carpodacus erythrinus*

På Enskär observerades 2 honfärgade ex tillsammans 6/6, sannolikt ett par.

Lappsparrv *Calcarius lapponicus*

Enstaka exemplar noterades på sträck 17/9, 30/9 och 6/10.

Snösparrv *Plectrophenax nivalis*

På Stora Garkast rastade 24 ex 10/2, 7 ex sågs förbiflygande 14/2 och totalt 7 ex sågs vid Enskär 17-20/10.

Invasionsarter

Arturvalet (29 arter) har sitt ursprung i den lista som upprättades inom projektet Nordiska Invasionsfåglar. Under 2009 uteblev invasionerna nästan helt. Enda undantaget var korsnäbbarna som flyttade talrikt och vars "svans" noterades på Enskär under slutet av flyttningen. Sammanlagt observerades 19 av invasionsarterna vid Enskär hösten 2009.

Sparvuggla *Glaucidium passerinum*

Ingen fångst, men 1 ex sågs flygande i skogen på södra Enskär 12/10.

Hornuggla *Asio otus*

Minst 1 ex observerades, flygande vid nät på kvällen 9/10 och troligen samma fågel som fångades under natten mot 10/10. En observation 11/10 kan också ha varit samma individ.

Obestämd horn-/jorduggla

Asio otus/flammeus

Ett exemplar sågs på södra Enskär både i gryning och skymning 2/10.

Pärluggla *Aegolius funereus*

Tre exemplar fångades 5/10, 9/10 resp 23/10. Helt väntat med ett ringa antal efter den massiva flyttningen hösten 2008.

Spillkråka *Dryocopus martius*

Ett exemplar fångades under tio obsdagar 13/9-20/10.

Större hackspett *Dendrocopos major*

Endast 2 ex fångades under sju obsdagar 25/9-16/10.

Mindre hackspett *Dendrocopos minor*

Blott två obsdagar med 2 ex fångade, vilket är betydligt fåtaligare än normalt. Förklaringen kan dock delvis vara så enkel som att ingen lyckad häckning skedde på Enskär 2009.

Sidensvans *Bombycilla garrulus*

Blott tre obsdagar 18-24/10 alldeles innan stationen stängdes, totalt sågs 27 ex.

Stjärtmes *Aegithalos caudatus*

Tre obsdagar 11-20/10, varvid 19 ex märktes av denna numera nästan årliga art under hösten.

Svartmes *Parus ater*

Endast tre obsdagar 14-20/10, något tiotal individer sedda varav 1 ex märktes.

Blåmes *Parus caeruleus*

Observerad under 37 dagar 13/9-25/10, samtidigt märktes 52 ex vilket är blott ungefär hälften av genomsnittet 1965-2009.

Talgoxe *Parus major*

Observerad 22-23/8 samt 41 dagar 13/9-25/10, 81 ex märktes vilket är strax under genomsnittet 1965-2009.

Nötväcka *Sitta europaea*

Fyra märkta fåglar under sju obsdagar 30/9-20/10, sannolikt lokala fåglar.

Trädkrypare *Certhia familiaris*

Observerad 30 dagar 14/9-25/10, varvid 41 ex märktes vilket fortfarande är något under genomsnittet 1965-2009.

Dagarna innan stationen stängdes sågs totalt 27 sidensvansar. Foto Kjell Widén.

Nötskrika *Garrulus glandarius*

Fåtalig, men minst 5 olika individer noterades under åtta obsdagar 30/9-20/10.

Gråsiska *Carduelis flammea*

Observerad 24 dagar 20/9-25/10, samtidigt märktes 22 ex.

Snösiska *Carduelis hornemanni*

Fem exemplar rastade på St Garkast 15/3.

Bändelkorsnäbb *Loxia leucoptera*

Två exemplar på sträck/sträckförsök 15/8 resp 21/10.

Mindre korsnäbb *Loxia curvirostra*

Observerad 19/9, 30/9 och nio dagar 10-25/10, uppskattningsvis 170-200 ex på sträck/sträckförsök. Ingen fångst.

Större korsnäbb *Loxia pytyopsittacus*

Åtta obsdagar 26/9-24/10, drygt 30 ex på sträck/sträckförsök

Domherre *Pyrrhula pyrrhula*

Som vanligt dök en del domherrar upp i oktober, sågs 7/10 och tio dagar 15-25/10, samtidigt märktes 7 ex.

Följande invasionsarter observerades inte vid Enskär under 2009:

Fjälluggla, hökuggla, gråspett, vittryggig hackspett, tretåig hackspett, talltita, lappmes, nötkråka och tallbit.

Ringmärkningen

Under häckningstid ringmärktes blott två fåglar, en adult tordmule och en unge av gråtrut. Den relativt korta perioden med höstfångst på Enskärs södra udde bidrog till en låg totalsumma, 1923 ex under hösten. Detta är blott drygt hälften av medelvärdet under alla år.

Mest fångade arter blev kungsfågel 695, rödhake 410 och gärdsmyg 193. Den senare summan är den högsta någonsin efter att gärdsmynen varit talrik under flera år i följd.

Blott 2 flugsnappare och totalt 137 sångare, t ex 39 lövsångare, kunde märkas till följd av en sen säsongsstart, men även trastar, mesar och finkar senare under säsongen var fåtaligare än normalt.

Ovanligaste fångsten blev en ringtrast

och eftersom ingen ny art fångades under året, så är det sedan starten 1965 fortfarande 164 antalet märkta arter.

Återfynd och kontroller

Från 2009 finns uppgifter om sju återfynd eller kontroller på andra platser av våra märkningar, dessutom kontrollerades vid Enskär sju fåglar med främmande ringar. Av de senare väntar vi på data från en brittisk koltrast och en svensk trädgårds-sångare.

Som synes har vi nu uppgifter om ytterligare ett återfynd av en pärluggla från invasionen föregående höst, denna fågel kontrollerades vid Ottenby redan sex dygn efter märkningen på Enskär.

Utbytet med Landsort fortsätter, två gärdsmyggar togs vid Enskär ett resp två år efter märktillfället.

Anmärkningsvärt var att en trädkrypare flög 143 km åt ”fel” håll och landade på Svenska Högarna, där den kontrollerades efter blott 4 dagar.

Som kuriosita kan också nämnas att två olika fåglar, märkta samma dag på Enskär och återfunna efter exakt lika lång tid (20 dgr) och ungefär lika lång sträcka, hade dragit iväg åt var sitt håll. Bäst gick det för taltrasten som flög västerut till Norge och kontrollerades av en annan ringmärkare, medan rödhaken som drog söderut till Polen enligt uppgift fångades av en katt.

Helt avvikande är förstås den färgmärkta sandlöparen som avlöstes i fält när den födosökte på Pålsgnsbådarna tillsammans med ytterligare 2 sandlöpare, 7 kärrensäppor och 2 större strandpipare. Efter det att fågeln märktes i Mauritanien i november 2005, så har den setts i samma område varje vinter därefter och senast den 23 april 2009. Totalt har den rapporterats vid nitton tillfällen i vinterkvarteret, medan observationen i Hartsö skärgård var den allra första utanför Mauritanien.

Återfynd inrapporterade under 2009**Sparvhök** *Accipiter nisus*

5.076.724 Hane, årsunge
080926 Enskär
081106 Bantin, Zarrentin, Mecklenburg-
Vorpommern, TYSKLAND
698 km SV – 41 dagar. Funnen nyligen död.

Pärluggla *Aegolius funereus*

7.104.017 3K+
080919 Enskär: Vinge 164 mm, vikt 108 g.
080925 Ottenby, Öland
283 km SSV – 6 dagar
Kontrollerad av ringmärkare: 2K, vinge 171
mm, vikt 137 g

Rödhake *Erithacus rubecula*

CE.90.374 Årsunge
080919 Enskär: Vinge 69 mm
090415 Mühlkrei, Oberösterreich, ÖST-
ERRIKE
1165 km SSV – 208 dagar
Funnen död, okänt hur länge

Rödhake *Erithacus rubecula*

CJ.77.495 Årsunge.
091009 Enskär: Vinge 72 mm
091029 Zielona Gora, Lubuskie, POLEN
761 km S – 20 dagar.
Nyligen död, tagen av katt.

Taltrast *Turdus philomelos*

4.604.872 Årsunge
091009 Enskär.
091029 Revtingen, Nordaland, NORGE
691 km V – 20 dagar
Kontrollerad av ringmärkare: Årsunge

Talgoxe *Parus major*

2KN.23.925 Hona, årsunge.
081001 Enskär
081118 Oljeraffineriet, Nynäshamn,
Sörmland
38 km NO – 48 dagar. Fågeln åkte in ge-
nom ett fläckpaket, ben med ring hittades.

Trädkrypare *Certhia familiaris*

SH.4332 1K+
080922 Enskär
080926 Svenska Högarna, Uppland
143 km NO – 4 dagar
Kontrollerad av ringmärkare: 1K+

Främmande kontroller**Sandlöpare** *Calidris alba*

(HOLLAND)? H.289.235 och färgmärkt
051128 Iwik village, MAURITANIEN
090805 Pålsgnsbådarna, Hartsö skärgård.
Ca 4300 km SSV – 3 år 250 dagar
Färgavläst i fält

Gärdsmyg *Troglodytes troglodytes*

CE.77.742 1K+
071004 Landsort, Sörmland
091016 Enskär: 1K+, vinge 49 mm, vikt 8.9 g
23 km VSV – 2 år 13 dagar
Fångad i slöjnet och åter släppt

Gärdsmyg *Troglodytes troglodytes*

CH.89.332 Årsunge, vinge 49 mm, F4
081008 Landsort, Sörmland
091020 Enskär: 2K+
23 km VSV – 1 år 12 dagar
Fångad i slöjnet och åter släppt

Gransångare *Phylloscopus collybita*

71.998.L 2K+
090509 Lågsjär, Åland, FINLAND
091017 Enskär: 1K+, vinge 61 mm, vikt
8,0 g, F6
189 km SV – 161 dagar
Fångad i slöjnet och åter släppt.

Talgoxe *Parus major*

V.710.780 Hane, 2K+, vinge 77 mm
090928 Karis, Nyland, FINLAND
091014 Enskär: Årsunge, vinge 78 mm,
vikt 20.6 g, F4
396 km VSV – 16 dagar
Fångad i slöjnet och åter släppt

Ringmärkning Hartsö-Enskär fågelstation		Antal ringmärkta	
		2009	Totalt 1965–2009
Storskarv	<i>Phalacrocorax carbo</i>		75
Knölsvan	<i>Cygnus olor</i>		16
Grågås	<i>Anser anser</i>		13
Kanadagås	<i>Branta canadensis</i>		1
Vitkindad gås	<i>Branta leucopsis</i>		1
Kricka	<i>Anas crecca</i>		1
Gravand	<i>Tadorna tadorna</i>		1
Gräsand	<i>Anas platyrhynchos</i>		8
Ejder	<i>Somateria mollissima</i>		3
Svärta	<i>Melanitta fusca</i>		1
Duvhök	<i>Accipiter gentilis</i>		8
Sparvhök	<i>Accipiter nisus</i>	7	633
Fjällvråk	<i>Buteo lagopus</i>		1
Ormvråk	<i>Buteo buteo</i>		1
Tornfalk	<i>Falco tinnunculus</i>		9
Stenfalk	<i>Falco columbarius</i>		22
Lärfalk	<i>Falco subbuteo</i>		4
Vattenrall	<i>Rallus aquaticus</i>		1
Kornknarr	<i>Crex crex</i>		1
Strandskata	<i>Haematopus ostralegus</i>		2
Större strandpipare	<i>Charadrius hiaticula</i>		10
Kustpipare	<i>Pluvialis squatarola</i>		4
Kustsnäppa	<i>Calidris canutus</i>		2
Småsnäppa	<i>Calidris minutus</i>		6
Kärnsnäppa	<i>Calidris alpina</i>		172
Dvärgbeckasin	<i>Lymnocyptes minimus</i>		7
Enkelbeckasin	<i>Gallinago gallinago</i>		8
Morkulla	<i>Scolopax rusticola</i>		39
Småspov	<i>Numenius phaeopus</i>		2
Rödbena	<i>Tringa totanus</i>		2
Gluttsnäppa	<i>Tringa nebularia</i>		8
Grönbena	<i>Tringa glareola</i>		1
Drillsnäppa	<i>Actitis hypoleucos</i>		41
Roskarl	<i>Arenaria interpres</i>		10

Ringmärkning Hartsö-Enskär fågelstation		
	Antal ringmärkta	
	2009	Totalt 1965–2009
Labbb <i>Stercorarius parasiticus</i>		19
Skrattmås <i>Larus ridibundus</i>		5
Fiskmås <i>Larus canus</i>		53
Silltrut <i>Larus fuscus</i>		1
Gråtrut <i>Larus argentatus</i>	1	21
Havstrut <i>Larus marinus</i>		4
Skräntärna <i>Sterna caspia</i>		151
Silvertärna <i>Sterna paradisaea</i>		97
Sillgrissla <i>Uria aalge</i>		49
Tordmule <i>Alca torda</i>	1	1 510
Tobisgrissla <i>Cephus grylle</i>		42
Skogsduva <i>Columba oenas</i>		2
Ringduva <i>Columba palumbus</i>		8
Gök <i>Cuculus canorus</i>		190
Hökuggla <i>Surnia ulula</i>		15
Sparvuggla <i>Glaucidium passerinum</i>		258
Kattuggla <i>Strix aluco</i>		1
Hornuggla <i>Asio otus</i>	1	58
Jorduggla <i>Asio flammeus</i>		23
Pärluggla <i>Aegolius funereus</i>	3	914
Nattskärre <i>Caprimulgus europaeus</i>		27
Tornseglare <i>Apus apus</i>		88
Kungsfiskare <i>Alcedo atthis</i>		2
Göktyta <i>Jynx torquilla</i>		90
Gråspett <i>Picus canus</i>		1
Gröngöling <i>Picus viridis</i>		96
Spillkråka <i>Dryocopus martius</i>	1	220
Större hackspett <i>Dendrocopos major</i>	2	441
Vitryggig hackspett <i>Dendrocopos leucotos</i>		1
Mindre hackspett <i>Dendrocopos minor</i>	2	281
Tretåig hackspett <i>Picooides tridactylus</i>		26
Sånglärka <i>Alauda arvensis</i>		1
Trädlärka <i>Lullula arborea</i>		2
Berglärka <i>Eremophila alpestris</i>		1

Ringmärkning Hartsö-Enskär fågelstation		
	Antal ringmärkta	
	2009	Totalt 1965–2009
Backsvala <i>Riparia riparia</i>		4
Ladusvala <i>Hirundo rustica</i>		102
Hussvala <i>Delichon urbica</i>		78
Trädpiplärka <i>Anthus trivialis</i>		656
Ängspiplärka <i>Anthus pratensis</i>	2	219
Skärpiplärka <i>Anthus petrosus</i>		18
Gulärla <i>Motacilla flava</i>		118
Sädesärla <i>Motacilla alba</i>		1 373
Sidensvans <i>Bombycilla garrulus</i>		18
Gärdsmyg <i>Troglodytes troglodytes</i>	193	2 458
Järnsparv <i>Prunella modularis</i>	10	481
Rödhake <i>Erithacus rubecula</i>	410	20 447
Näktergal <i>Luscinia luscinia</i>		107
Blåhake <i>Luscinia svecica</i>		138
Blåstjärt <i>Tarsiger cyanurus</i>		1
Svart rödstjärt <i>Phoenicurus ochruros</i>		3
Rödstjärt <i>Phoenicurus phoenicurus</i>	5	2 589
Buskskvätta <i>Saxicola rubetra</i>		170
Svarthakad buskskvätta <i>Saxicola torquata</i>		1
Stenskvätta <i>Oenanthe oenanthe</i>		498
Ringtrast <i>Turdus torquatus</i>	1	4
Koltrast <i>Turdus merula</i>	29	1 293
Björktrast <i>Turdus pilaris</i>	1	160
Taltrast <i>Turdus philomelos</i>	87	3 895
Rödvingetrast <i>Turdus iliacus</i>	28	858
Dubbeltrast <i>Turdus viscivorus</i>	3	59
Gräshoppsångare <i>Locustella naevia</i>		17
Sävsångare <i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	1	47
Kärrsångare <i>Acrocephalus palustris</i>		2
Rörsångare <i>Acrocephalus scirpaceus</i>	1	86
Härmsångare <i>Hippolais icterina</i>		121
Rödstrupig sångare <i>Sylvia cantillans</i>		1
Ökensångare <i>Sylvia nana</i>		1
Höksångare <i>Sylvia nisoria</i>		151

Ringmärkning Hartsö-Enskär fågelstation		
	Antal ringmärkta	
	2009	Totalt 1965–2009
Ärtsångare <i>Sylvia curruca</i>	5	3 071
Törnsångare <i>Sylvia communis</i>	4	1 003
Trädgårdssångare <i>Sylvia borin</i>	1	1 656
Svarthätta <i>Sylvia atricapilla</i>	50	3 875
Nordsångare <i>Phylloscopus borealis</i>		1
Kungsfågelsångare <i>Phylloscopus proregulus</i>		14
Taigasångare <i>Phylloscopus inornatus</i>		20
Videsångare <i>Phylloscopus schwarzi</i>		3
Brunsångare <i>Phylloscopus fuscus</i>		1
Grönsångare <i>Phylloscopus sibilatrix</i>		351
Gransångare <i>Phylloscopus collybita</i>	36	1 563
Lövsångare <i>Phylloscopus trochilus</i>	39	19 065
Kungsfågel <i>Regulus regulus</i>	695	53 382
Brandkronad kungsfågel <i>Regulus ignicapillus</i>		1
Grå flugsnappare <i>Muscicapa striata</i>	2	3 869
Mindre flugsnappare <i>Ficedula parva</i>		125
Halsbandsflugsnappare <i>Ficedula albicollis</i>		2
Svartvit flugsnappare <i>Ficedula hypoleuca</i>		2 024
Skäggmes <i>Panurus biarmicus</i>		7
Stjärtmes <i>Aegithalos caudatus</i>	19	1 447
Entita <i>Parus palustris</i>	1	428
Talltita <i>Parus montanus</i>		107
Tofsmes <i>Parus cristatus</i>		17
Svartmes <i>Parus ater</i>	1	1 454
Blåmes <i>Parus caeruleus</i>	52	5 086
Talgoxe <i>Parus major</i>	81	3 984
Nötväcka <i>Sitta europaea</i>	4	227
Trädkrypare <i>Certhia familiaris</i>	42	2 500
Trädgårdsträdkrypare <i>Certhia brachydactyla</i>		1
Sommargylling <i>Oriolus oriolus</i>		1
Törnskata <i>Lanius collurio</i>	1	1 197
Varfågel <i>Lanius excubitor</i>		100
Ökenvarfågel <i>Lanius meridionalis</i>		1
Nötskrika <i>Garrulus glandarius</i>		156

Ringmärkning Hartsö-Enskär fågelstation		
	Antal ringmärkta	
	2009	Totalt 1965–2009
Skata <i>Pica pica</i>		7
Nötkråka <i>Nucifraga caryocatactes</i>		52
Kråka <i>Corvus corone</i>		12
Stare <i>Sturnus vulgaris</i>		122
Pilfink <i>Passer montanus</i>		1
Bofink <i>Fringilla coelebs</i>	20	3 209
Bergfink <i>Fringilla montifringilla</i>	7	478
Grönfink <i>Carduelis chloris</i>	25	1 197
Steglits <i>Carduelis carduelis</i>		4
Grönsiska <i>Carduelis spinus</i>	6	2 894
Hämpling <i>Carduelis cannabina</i>		3
Vinterhämpling <i>Carduelis flavirostris</i>		27
Gråsiska <i>Carduelis flammea</i>	22	3 361
Snösiska <i>Carduelis hornemanni</i>		6
Bändelkorsnäbb <i>Loxia leucoptera</i>		19
Mindre korsnäbb <i>Loxia curvirostra</i>		86
Större korsnäbb <i>Loxia pytyopsittacus</i>		15
Rosenfink <i>Carpodacus erythrinus</i>		29
Tallbit <i>Pinicola enucleator</i>		14
Domherre <i>Pyrrhula pyrrhula</i>	7	930
Stenknäck <i>Coccothraustes coccothraustes</i>		3
Lappsparv <i>Calcarius lapponicus</i>		19
Snösparv <i>Plectrophenax nivalis</i>		2
Gulsparv <i>Emberiza citrinella</i>	4	454
Ortolansparv <i>Emberiza hortulana</i>		48
Videsparv <i>Emberiza rustica</i>		24
Dvärgsparv <i>Emberiza pusilla</i>		3
Sävsparv <i>Emberiza schoeniclus</i>	12	441
Totalt	1 925	162 185

Göran Altstedt
analyserar trut med
tiaminbrist.
Foto P-Å Hägerroth.

Fågeldöden

– ett fall av tiaminbrist

● Text Göran Andersson

Den minnesgode läsaren av Fåglar i Sörmland kanske drar sig till minnes en artikel publicerad i nummer 2 år 2005 med rubriken "Fågeldöden – toppen på ett isberg?". I denna artikel beskrivs en omfattande fågeldöd som framförallt noterats i skärgårdsmiljö. Bilder på döda eller döende fåglar som trutar, knölsvan, gäss, ejder, alkor osv publicerades i denna artikel och på andra håll. Trots omfattningen i antal döda fåglar och i den geografiska spridningen har detta fenomen fått för-

våansvärt lite medialt utrymme. Jämför man med krigsrubrikerna i tidningarna i samband med den s.k. fågelinfluensan blir det närmast löjväckande.

I nämnda artikel beskrivs främst fenomenet, men någon egentlig orsak är inte känd. En av flera möjliga förklaringar som nämns, och som skulle undersökas, var bristen på vitamin B1 (tiamin). Under 2009 publicerades så en omfattande rapport efter ett gediget fältarbete och många timmars analys som på ett övertygande vis påvisar

Tiaminbrist orsakar allvarliga effekter på vilda fåglar²

Lennart Balk, Per-Åke Hågen och, Gun Åkerman, Marika Hansson, Ulle Tjörnstrand, Tomas Hansson, Gunnar Björ Höglén, Yngve Zedler, Dag Bromar, Torsten Mörner, Henrik Rindberg

Abstract: Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome. Proceedings of the National Academy of Sciences, 2008, 105(10), 12004–12008

Abstract: Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome. Proceedings of the National Academy of Sciences, 2008, 105(10), 12004–12008

Abstract: Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome. Proceedings of the National Academy of Sciences, 2008, 105(10), 12004–12008

Abstract: Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome. Proceedings of the National Academy of Sciences, 2008, 105(10), 12004–12008

Abstract: Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome. Proceedings of the National Academy of Sciences, 2008, 105(10), 12004–12008

Abstract: Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome. Proceedings of the National Academy of Sciences, 2008, 105(10), 12004–12008

Abstract: Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome. Proceedings of the National Academy of Sciences, 2008, 105(10), 12004–12008

Abstract: Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome. Proceedings of the National Academy of Sciences, 2008, 105(10), 12004–12008

Abstract: Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome. Proceedings of the National Academy of Sciences, 2008, 105(10), 12004–12008

Abstract: Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome. Proceedings of the National Academy of Sciences, 2008, 105(10), 12004–12008

Abstract: Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome. Proceedings of the National Academy of Sciences, 2008, 105(10), 12004–12008

Abstract: Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome. Proceedings of the National Academy of Sciences, 2008, 105(10), 12004–12008

Abstract: Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome. Proceedings of the National Academy of Sciences, 2008, 105(10), 12004–12008

Abstract: Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome. Proceedings of the National Academy of Sciences, 2008, 105(10), 12004–12008

Abstract: Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome. Proceedings of the National Academy of Sciences, 2008, 105(10), 12004–12008

Abstract: Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome. Proceedings of the National Academy of Sciences, 2008, 105(10), 12004–12008

Abstract: Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome. Proceedings of the National Academy of Sciences, 2008, 105(10), 12004–12008

Abstract: Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome. Proceedings of the National Academy of Sciences, 2008, 105(10), 12004–12008

Abstract: Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome. Proceedings of the National Academy of Sciences, 2008, 105(10), 12004–12008

Abstract: Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome. Proceedings of the National Academy of Sciences, 2008, 105(10), 12004–12008

Abstract: Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome. Proceedings of the National Academy of Sciences, 2008, 105(10), 12004–12008

Abstract: Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome. Proceedings of the National Academy of Sciences, 2008, 105(10), 12004–12008

Abstract: Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome. Proceedings of the National Academy of Sciences, 2008, 105(10), 12004–12008

Abstract: Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome. Proceedings of the National Academy of Sciences, 2008, 105(10), 12004–12008

Abstract: Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome. Proceedings of the National Academy of Sciences, 2008, 105(10), 12004–12008

Abstract: Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome. Proceedings of the National Academy of Sciences, 2008, 105(10), 12004–12008

Abstract: Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome. Proceedings of the National Academy of Sciences, 2008, 105(10), 12004–12008

Abstract: Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome. Proceedings of the National Academy of Sciences, 2008, 105(10), 12004–12008

Abstract: Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome. Proceedings of the National Academy of Sciences, 2008, 105(10), 12004–12008

Abstract: Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome. Proceedings of the National Academy of Sciences, 2008, 105(10), 12004–12008

Abstract: Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome. Proceedings of the National Academy of Sciences, 2008, 105(10), 12004–12008

Abstract: Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome. Proceedings of the National Academy of Sciences, 2008, 105(10), 12004–12008

Abstract: Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome. Proceedings of the National Academy of Sciences, 2008, 105(10), 12004–12008

Abstract: Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome. Proceedings of the National Academy of Sciences, 2008, 105(10), 12004–12008

Abstract: Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome. Proceedings of the National Academy of Sciences, 2008, 105(10), 12004–12008

Abstract: Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome. Proceedings of the National Academy of Sciences, 2008, 105(10), 12004–12008

Abstract: Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome. Proceedings of the National Academy of Sciences, 2008, 105(10), 12004–12008

Abstract: Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome. Proceedings of the National Academy of Sciences, 2008, 105(10), 12004–12008

Abstract: Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome. Proceedings of the National Academy of Sciences, 2008, 105(10), 12004–12008

Abstract: Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome. Proceedings of the National Academy of Sciences, 2008, 105(10), 12004–12008

Abstract: Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome. Proceedings of the National Academy of Sciences, 2008, 105(10), 12004–12008

Abstract: Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome. Proceedings of the National Academy of Sciences, 2008, 105(10), 12004–12008

Abstract: Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome. Proceedings of the National Academy of Sciences, 2008, 105(10), 12004–12008

Abstract: Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome. Proceedings of the National Academy of Sciences, 2008, 105(10), 12004–12008

Abstract: Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome. Proceedings of the National Academy of Sciences, 2008, 105(10), 12004–12008

Abstract: Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome. Proceedings of the National Academy of Sciences, 2008, 105(10), 12004–12008

Abstract: Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome. Proceedings of the National Academy of Sciences, 2008, 105(10), 12004–12008

Abstract: Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome. Proceedings of the National Academy of Sciences, 2008, 105(10), 12004–12008

Abstract: Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome. Proceedings of the National Academy of Sciences, 2008, 105(10), 12004–12008

Abstract: Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome. Proceedings of the National Academy of Sciences, 2008, 105(10), 12004–12008

Abstract: Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome. Proceedings of the National Academy of Sciences, 2008, 105(10), 12004–12008

Abstract: Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome. Proceedings of the National Academy of Sciences, 2008, 105(10), 12004–12008

Abstract: Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome. Proceedings of the National Academy of Sciences, 2008, 105(10), 12004–12008

Abstract: Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome. Proceedings of the National Academy of Sciences, 2008, 105(10), 12004–12008

Abstract: Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome. Proceedings of the National Academy of Sciences, 2008, 105(10), 12004–12008

Abstract: Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome. Proceedings of the National Academy of Sciences, 2008, 105(10), 12004–12008

Abstract: Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome. Proceedings of the National Academy of Sciences, 2008, 105(10), 12004–12008

Abstract: Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome. Proceedings of the National Academy of Sciences, 2008, 105(10), 12004–12008

Abstract: Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome. Proceedings of the National Academy of Sciences, 2008, 105(10), 12004–12008

Abstract: Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome. Proceedings of the National Academy of Sciences, 2008, 105(10), 12004–12008

Abstract: Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome. Proceedings of the National Academy of Sciences, 2008, 105(10), 12004–12008

Abstract: Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome. Proceedings of the National Academy of Sciences, 2008, 105(10), 12004–12008

Abstract: Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome. Proceedings of the National Academy of Sciences, 2008, 105(10), 12004–12008

Abstract: Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome. Proceedings of the National Academy of Sciences, 2008, 105(10), 12004–12008

visat att det inte beror på någon känd sjukdomsalstrande bakterie eller virus, eller de klassiska organiska miljögifterna.

En forskargrupp, ledd av Lennart Balk vid Institutionen för tillämpad miljövetenskap vid Stockholms universitet, har nu istället visat på starka samband mellan denna sjukdom, misslyckad häckning och brist på tiamin (vitamin B1) i ägg, ungar och vuxna individer.

Från 2004 till 2007 samlade forskarna in ägg, ungar och fullvuxna fåglar från tio olika områden runt Östersjön samt från Island som referens. Proverna hämtades från lokaler som åtminstone tidigare varit kända för sitt rika fågelliv, ofta fågelreservat, och inte från lokaler som är särskilt drabbade av förlamningssjukdomen.

Forskarna undersökte flera olika arter av fåglar som har olika storlek, äter olika mat, bor i olika områden och förökar sig och flyttar på olika sätt och såg tiaminbristen i samtliga fall. Mer i detalj undersöktes tre drabbade arter, nämligen gråtrut, ejder och stare, men de beskriver också individer med förlamningssymptom av andra arter. Av 36 observerade arter var 28 drabbade.

Totalt noterades förlamningssymptom hos 451 fåglar av 837 döda eller döende individer (54%). Forskarna tror därför att även andra djurgrupper kan vara drabbade. Resultaten har presenterats i artikeln "Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome", publicerad i nätupplagan Early Edition av den välrenommerade tidskriften Proceedings of the National Academy of Sciences, USA (PNAS).

Livsnödvändigt vitamin

Tiamin är livsnödvändigt för fåglar och andra ryggradsdjur eftersom det ingår i flera olika processer i kroppen. Det ingår i minst fem grundläggande enzymer och måste också finnas för att nerverna ska fungera. Forskarna har därför mätt både koncen-

I en omfattande rapport, sammanställd av en forskargrupp ledd av Lennart Balk, påvisas på ett övertygande vis ett samband mellan fåglarnas symptom och just bristen på tiamin.

ett samband mellan fåglarnas symptom och just bristen på tiamin. Rapporten har sammanställts av en forskargrupp ledd av Lennart Balk och den har rönt stor internationell uppmärksamhet.

Nedanstående är ett kort sammanfattande referat baserat på artiklar från Miljömagasinet, pressreleaser i samband med publikationen förutom egna (fria) översättningar från originalrapporten.

Bakgrund

Fåglar av många arter dör i stora antal i östersjöområdet i en förlamningssjukdom vars orsaker hittills varit okända. Svensk miljöövervakning, där många ideellt inventerande fågelskådare deltar, visar att många populationer av fåglar i Sverige har minskat i höga procenttal sedan 1980. Det kan i många fall röra sig om nivåer som 30–80 procent. Notera att liknande minskningar rapporterats från andra Europeiska länder. Den första rapporten om en okänd sjukdom som orsakade förlamning bland fåglar i Östersjön kom redan 1982.

Undersökningar av förlamade individer från ett ganska stort antal fågelarter har

trationen av tiamin och aktiviteten hos enzymer som är beroende av vitaminet.

De första tecknen på förlammnings-sjukdomen är att fågeln inte kan fälla ihop vingarna ordentligt utmed kroppen. Sedan försvinner styrkan i vingar och ben. Förlamningen leder till slut till döden, men har även flera effekter som inte är direkt dödliga. Fågeln tappas aptiten och får störningar på minne och inlärning och immunförsvaret försämras. Det gör att den lättare drabbas av andra sjukdomar.

Tiaminbrist påvisades i ägg, lever och hjärna i form av sänkta tiaminkoncentrationer, samt i lever och hjärna i form av sänkta aktiviteter hos de tiaminberoende enzymer. Dessutom visade forskarna att förlamade individer kunde botas genom behandling med tiamin.

Ovanstående symptom på sjukdomen, och fler därtill som beskrivs i rapporten, noteras endast på större fåglar på >0,5 kg där sjukdomsutvecklingen går tillräckligt långsamt för att kunna noteras. För exempelvis gråtrut brukar tiden från första noterade symptomen till döden vara 10-20 dagar. På små fåglar går det istället så fort att man kanske inte särskiljer dessa symptom från andra sjukdomar. Detta i kombination med sjöfåglarnas vana att häcka i kolonier i öppen miljö gör antagligen att fenomenet "fågeldöden" kommit att förknippats med skärgårdsmiljö. Därmed inte sagt att sjukdomen är begränsad till den miljö.

Lägger färre ägg

Gråtruten reagerar på tiaminbristen genom att lägga färre ägg medan ejdern lägger ägg trots tiaminbrist. Följden blir att gråtruten får ut färre ungar medan ejderns ungar dör i väldigt stor utsträckning redan i ägget eller strax efter kläckning. I Södermanlands län har därför antalet levande ejderungar några dagar efter kläckning under senare år varit i storleksordningen en unge på 100 ejderhonor (se även kommentar i Hartsö-

Ejderungar
fotograferade
i boet och
uppvissande
dödligt neuro-
toxiska skador.
Foto P-Å Häger-
roth.

Enskär fstn:s rapport för 2009 på annan plats i denna årsbok). Forskarna har också sett störningar i fåglarnas beteende som minskad aggressivitet och problem med att bygga bon.

Orsaken till den utbredda tiaminbristen är fortfarande okänd, men forskargruppen har lagt fram förslag om att det kan vara naturliga svavel- och kväveinnehållande ämnen i Östersjön som ligger bakom tiaminbristen. Det är ämnen som är giftiga, men som normalt finns i låga koncentrationer i miljön. På grund av att Östersjöns naturliga balans har rubbats genom bland annat övergödning har sådana ämnen ökat. Det krävs därför omgående mer forskning om orsakerna. Man måste dock vara medveten om att djur som äter andra organismer både kan vara påverkade direkt av det orsakande ämnet eller lida brist på tiamin på grund av för lite tiamin i födan. Forskningsgruppen har sökt finansiering för fortsatta studier av problemet. Studier som känns synnerligen angelägna.

Referenser: Altstedt, G. & Hägerroth, P.-Å. (2005). Fågeldöden - toppen på ett isberg? *Fåglar i Sörmland*, 38 (2), ss. 22-23.
Balk, L., Hagerroth, P.-Å., Åkerman, G., Hanson, M., Tjärnlund, U., Hansson, T., o.a. (2009). Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 106 (29), ss. 12001-12006.
Härén, S. (2009). Forskare är fågeldöden på spåren. *Miljömagasinet*, 29 (30), s. 4.

Rädda skrântärnan!

Åtgärdsprogram för skrântärna 2007–2011

De flesta av denna årsboks läsare är nog väl bekanta med skrântärnans prekära situation i vårt landskap. På annan plats i årsboken framgår även att senast gångna året var extra bekymmersamt. Här refererar vi Naturvårdsverkets åtgärdsprogram för arten som är tänkt att gälla för perioden 2007 till 2011. Texten nedan är referat ur detta program där det mesta är klippt ur denna textmassa med endast smärre anpassningar. Åtgärdsprogrammet har upprättats av Roland Staav. Den som vill läsa hela rapporten på 58 sidor hänvisas till Naturvårdsverket. Rapporten finns tillgänglig på deras hemsida.

Atgärdsprogrammet för bevarande av skrântärna (*Hydroprogne caspia*) har på Naturvårdsverkets uppdrag upprättats av Roland Staav, Naturhistoriska riksmuseet, Stockholm. Programmet presenterar Naturvårdsverkets syn på vilka åtgärder som behöver genomföras för arten.

Åtgärdsprogrammet för skrântärnan är ett vägledande dokument och inte formellt bindande. Det innehåller en kortfattad kunskapsöversikt och presentation av åtgärder som behövs för att förbättra skrântärnans bevarandestatus i Sverige under 2007–2011. Åtgärderna samordnas mellan olika intressenter, varigenom kunskapen om och förståelsen för arten ökar. Förankringen av åtgärder har skett genom samråd och en

bred remissprocess där myndigheter, experter, kommuner och intresseorganisationer haft möjlighet att bidra till utformningen av programmet.

Det här åtgärdsprogrammet är ett led att förbättra bevarandearbetet och utöka kunskapen om skrântärna. Det är Naturvårdsverkets förhoppning att programmet kommer att stimulera till engagemang och konkreta åtgärder på regional och lokal nivå, så att skrântärnan så småningom kan få en gynnsam bevarandestatus.

Bakgrund

I Sverige häckar skrântärnan dels i några få stora kolonier, dels i ensamma par längs Östersjöns kuster och i skärgårdar med stora utbredningsluckor från Skåne till Norrbotten. Internationellt har skrântärnan en vidsträckt utbredning med förekomster på alla kontinenter utom Sydamerika och Antarktis. Världspopulationen uppskattas till cirka 50 000 par. Det finns både stationära och flyttande bestånd. Den svenska populationen ingår i Östersjöbeståndet på 1 700 par och uppskattades 2005 till omkring 600 par.

Skrântärnan är en flyttfågel som vistas i vårt land mellan april och september. I början av 1970-talet häckade omkring 1 000 par i Sverige av totalt 2 400 par i Östersjön. Sedan den nordamerikanska minken etablerat sig i många häckningsområden har antalet kolonier och därmed beståndet minskat och en viss stabilisering skett till dagens nivå. Eftersom allt fler tärnor koncentreras till några få platser har skrântärnans sårbarhet ökat starkt under senare år. En tredjedel av hela det svenska beståndet häckar idag på ett enda litet skär i norra Uppland.

Skräntärnan är världens största tärna med en längd av 48-56 cm, vikt på 570-780 gram och vingbredd på 127-140 cm. Foto Kjell Widén.

Tabell: Landskapsvis fördelning av häckplatser som använts av skräntärna 2002–2005. Notera att detta även anger enstaka par och inte bara kolonier.

Landskap	Häckningslokaler
Norrbottnen	3
Västerbotten	8
Ångermanland	6
Medelpad	1
Hälsingland	2
Värmland	1 (Vänern)
Uppland	53
Södermanland	8
Östergötland	4
Västergötland	1 (Vänern)
Gotland	5
Öland	2
Småland	5
Blekinge	16
Skåne	3
Totalt	119

Studier

Ända sedan 1970-talet har studier av det häckande beståndet skett över hela landet bland annat i ett projekt med identifiering av enskilda individer i kolonierna i avsikt att få en uppfattning om ålders- och spridningsmönster.

Den svenska populationen har sedan 1984 övervakats i ett gemensamt projekt mellan Sveriges Ornitologiska Förening och Världsnaturfonden. Förändringarna i populationsstorlek och häckningsframgång har studerats med hjälp av många ideellt arbetande ringmärkare. Tack vare dessa grundläggande studier finns nu ett bra underlag till detta åtgärdsprogram. Alla kolonier utom två är belägna i fågelskyddsområden med tillträdesförbud under häckningstiden.

Skräntärnan är världens största tärna med en längd av 48-56 cm, vikt på 570-780 gram och vingbredd på 127-140 cm. Den

utmärker sig genom sin mycket grova klar-röda näbb och har svart hätta i kontrast till den ljusa mäslika kroppen. Vingöversidor och rygg är grå och stjärten är ganska kort och kliven. Vingundersidorna är vita med mörka handspetsar och benen hos adulta fåglar är svarta. Skräntärnans flykt är mer mäslik än hos andra mindre tärnarter. Låtet är omisstkänligt, kraftfullt och genomträngande samt hörbart på långt håll. Hos oss kan skräntärnan knappast förväxlas med någon annan art.

Inga underarter

Trots att skräntärnan är utbredd över stora delar av världen är det svårt att urskilja några underarter. Tärnor från Australien och Nya Zeeland har ibland separerats som underarten *strenua*, men karaktärerna överlappar med många individer från andra populationer. Skräntärnan bör därför betraktas som en enda art med små variationer trots att den har en mycket vidsträckt utbredning.

Föräldraindividerna tillbringar inte vintern tillsammans, utan träffas först under våren på häckplatsen för att genomföra årets häckning. Ofta är hanen och honan av ungefär samma ålder och häckar tillsammans flera år i rad. Skulle någon av dem omkomma sker ny parbildning. Stor åldersskillnad mellan könen (upp till 20 år) har registrerats.

Under våren matar hanen ofta honan i så kallade frierimatningar ("courtship feeding") som en del av parbildningen. Det är också värdefullt för honan att få ett extra energitillskott under våren för att kunna lägga ägg av så god kvalitet som möjligt.

I Östersjön häckar skräntärnan antingen i kolonier upp till drygt 200 par eller som enstaka par. I sällsynta fall häckar skräntärnan i 2-3 samhäckande par. Det senare kan vara ett förstadium till en koloni. Definitionsmässigt kan således skräntärnan häcka i kolonier, i grupper med några samhäckande par och i solitära par. Ungefär 90 %

av tärnorna häckar i kolonier, medan så gott som alla övriga, omkring 10 % häckar solitärt. Antalet kolonier var 8 stycken 2004 men hade minskat till 7 stycken 2005.

Äggläggningen sker normalt i maj-juni. Honan lägger 1-3 ägg i en uppkrafsad grund grop på marken. Bomaterialet inskränker sig ofta till några fiskrester. Både honan och hanen ruvar äggkullen och ruvningen börjar redan från första ägget, vilket innebär att kullsskonen är av olika ålder under uppväxttiden. Det blir ett dygns åldersskillnad mellan ungarna.

Äggen ruvas i 20-22 dygn (omkring 27 enligt andra undersökningar). Den ruvande fågelns matas ibland under ruvningstiden av partnern. Ungarna bär först en dundräkt som sedan byts till första fjäderdräkten och blir flygfärdiga efter 30-35 dygn. Om häckningen skulle misslyckas i ett tidigt skede försöker paret ibland lägga en ny äggkull, men häckningsresultatet blir då betydligt sämre.

Gamla och erfarna par

En studie av häckande ringmärkta fåglar i svenska kolonier visade att en stor del av fåglarna var relativt gamla och erfarna, ofta 10-15 år och att paret i många fall höll ihop flera år i rad, sannolikt ofta tills den ene dör. Överlevnaden hos gamla häckande fåglar är stor och vissa individer har kunnat följas under en lång tidsperiod, då de återkommit år efter år till sin häckningskoloni. Högsta kända ålder är 30 år.

Skräntärnan livnär sig uteslutande på fisk och flyger ofta flera tiotals kilometer för att söka upp rika fiskeplatser, ofta skyddade vatten som sjöar, flader och vikar inåt land. Fiskarna fångas genom störtdykningar från omkring 10 meters höjd. Sedan ungarna blivit flygfärdiga överges häckplatsen. Om flera ungar ingår i kullen splittras den upp mellan hanen och honan, som vardera tar hand om en eller två ungar. Skräntärnan har en förlängd ungomvårdnadstid ("parental care period"), vilket innebär att ungarna

matas av en förälder under flera månader, kanske ända nere i vinterkvarteret.

Sett ur ett globalt perspektiv är inte skrântärnan hotad och förekommer på många håll i livskraftiga bestånd. I Europa är däremot situationen en annan med små migrerande häckningsbestånd i två vitt skilda områden. Skrântärnan har i Sverige tidigare klassats som Hänsynskrävande (Ahlén 1977), senare som Sårbar VU (Ahlén & Tjernberg 1996), som Starkt hotad (Gärdenfors 2000), som Sårbar VU (Gärdenfors 2005) och senast återigen som Sårbar VU (Gärdenfors 2010).

Åtgärder

Den viktigaste åtgärden för att skydda skrântärnorna är att hålla områden kring de 7 aktuella kolonierna minkfria genom systematisk jakt på mink. En utökad kontroll av de viktigaste häckplatserna med fyra årliga besök under häckningsperioden enligt en fastställd plan är också nödvändig.

Häckningsframgången hos ett antal ensamhäckande skrântärnor i norra delen av Stockholms skärgård studeras redan nu i samarbete med Skärgårdsstiftelsen (Projekt Levande Skärgårdsnatur). Detta arbete kommer att fortsätta som en del av åtgärdsprogrammet.

Skrântärnorna drabbas då och då av svåra störningar i reproduktionen. Insamling av material till SVA och Miljögiftsgruppen (Naturhistoriska riksmuseet) bör ingå i programmet för en uppdatering av kunskapen om vilka sjukdomar som periodvis drabbar fåglarna. Många av koloniöarna står numera tomma. Inspektion av dessa koloniöar bör ske för eventuell återställning i avsikt att åter göra dem attraktiva. Med hjälp av attrapper och bandspelare kan man enligt amerikanska erfarenheter locka tärnorna till nya häckplatser. Innan detta sker måste man dock förvissa sig om att det inte finns mink i området.

Eftersom Östersjöns skrântärnor tillhör

ett gemensamt bestånd som delas av de fyra Östersjöländerna står ett gemensamt nord-europeiskt åtgärdsprogram för arten högt på önskelistan. Med ett sådant program skulle vi också få en mycket bättre kontroll av det häckande beståndet. Det långsiktiga målet bör vara att fram till 2015 skapas så goda förutsättningar som möjligt för en stor skrântärnepopulation så att det lilla Östersjöbeståndets framtid garanteras.

Ett samarbete över gränserna för att rädda skrântärnebeståndet rekommenderas, eftersom alla Östersjötärnorna bildar ett gemensamt bestånd med ett ständigt utbyte av fåglar från de olika länderna. Efter att har etablerat sig som häckfågel är dock skrântärnan mycket ortstrogen. Ett gemensamt internationellt åtgärdsprogram för Sverige, Finland, Estland och Ryssland för att gynna den stora tärnan är därför också ett långsiktigt mål.

Samarbete bör även initieras med naturskyddsorganisationer, som verkar i de länder tärnorna rastar och övervintrar. Viktigt är att kunskaper förmedlas till befolkningen som direkt kommer i kontakt med tärnorna t.ex. fiskodlare i kontinentala Europa samt fiskare och bönder i Västafrika (Mali).

Man skulle kunna sammanfatta listan på åtgärder i programmet i ett antal punkter:

- ☀ Minkjakt
- ☀ Inventering
- ☀ Studier av sjukdomar och miljögifter
- ☀ Restaurering och återbesättning av övergivna kolonier
- ☀ Skydd för rastplatser
- ☀ Ny kunskap genom ny teknik (sattelit-sändare)
- ☀ Datorstöd för hantering av rapporter om häckningsbiologi (utveckling av Artportalen)
- ☀ Information
- ☀ Områdesskydd

Kostnaderna för de i åtgärdsprogrammet föreslagna åtgärderna uppgår för femårsperioden 2007-2011 till 1 265 000 kronor.

Rödlistan

en pusselbit i miljöården

• Text Per Flodin

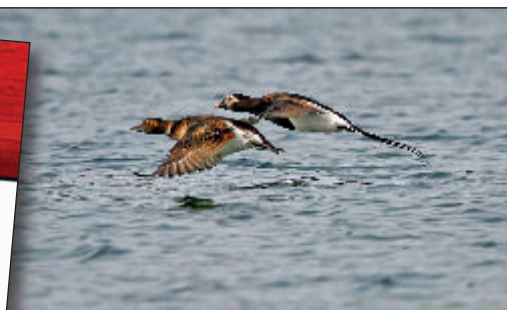
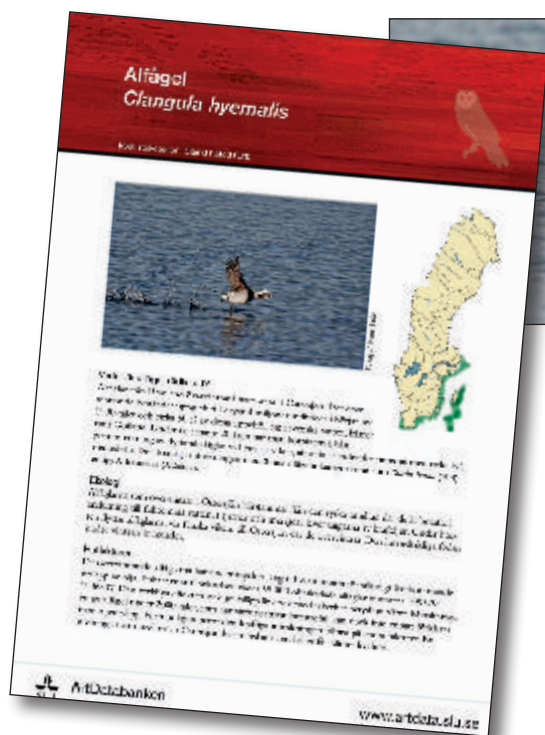

På rödlistan finns numera härfågeln, klassificerad RE (nationellt utdöd) som häckfågel. Foto Thomas Larsson.

I slutet av april 2010 presenterades den senaste nationella Rödlistan. De flesta som är intresserade av fågelskydd och naturvård känner till denna lista och använder den för att beskriva och uppmärksamma förekomster av rödlistade arter i områden och ärenden som vi är engagerade i. För att därigenom betona vikten av skyddet av arterna och de miljöer de är beroende av. Men vad innebär det i praktiken att en art är rödlistad och hur går det till? I denna artikel försöker vi reda ut begreppen. Dessutom redovisas kortfattat nyheter och förändringar i rödlistan 2010 när det gäller fåglarna.

Generellt kan man säga att Rödlistan är en objektiv redovisning av statusen för Sveriges djur, växter och svampar. Med status avses en bedömning av vilka arter som riskerar att försvinna (utdöenderisken) från Sverige och en redovisning av vilka möjliga och konstaterade hot som ligger bakom varför arterna är hotade. I bedömningen tar man inte hänsyn till hur vanlig arten är i andra länder. Listan ger inte en värdering av hur viktigt det är att skydda en enskild art gentemot en annan, eller hur skyddet ska göras.

Den rödlista som presenterades 2010 är den tredje Svenska rödlista som tagits fram

Alfågel är rödlistad som EN A2abc, d.v.s. (starkt hotad) enligt A-kriteriet. Det betyder att alfågel är starkt hotad på grund av en kraftig populationsminskning med 2/3 på 20 år. Foto Göran Andersson.

och exploatörer. Med utgångspunkt från listan, med de data och fakta om redovisade hot som finns i rödlistan har alla intressenter en gemensam grund att utgå ifrån.

Det är dock viktigt att understryka att förekomst av enskilda rödlistade arter självklart inte är den enda faktorn som ska vägas in i sådana fall, men det kan vara en viktig pusselbit i en samlad bedömning.

För oss inom ideell naturvård är de så kallade "artfaktabladen" med samlad information om respektive art en väldigt bra resurs. Där kan man läsa en kortfattad beskrivning av arten, om deras utbredning och status, ekologi, hot och förslag på åtgärder. Dessutom finns ofta en referenslista till viktiga dokument och artiklar som ligger bakom bedömningen. Dessa artfaktablad är fritt tillgängliga som pdf-filer på Artdatabankens hemsida om Rödlistan: <http://www.artdata.slu.se/rodlista/>

Rödlistan fungerar även som en viktig del i analysen av hur det går i arbetet med att nå svenska och internationella mål om biologisk mångfald. Det handlar främst om det så kallade 2010-målet och FN:s millenniemål. Enligt FN:s 2010-mål skall förlusten av biologisk mångfald ha minskat signifikant till år 2010. Nu är vi ju redan där och resultatet är väl inte alldeles upplyftande. Genom arbetet med rödlistan, så kan man i varje fall beskriva läget och göra jämförelser

enligt internationellt vedertagna kriterier från Internationella Naturvårdsunionen (IUCN). Eftersom bedömningen av utdöenderisken för arterna görs för respektive "region", så skiljer de nationella och internationella listorna sig åt en hel del.

De flesta fågelarter som är rödlistade i Sverige är t.ex. inte med på den internationella listan. Det finns dock exempel på det omvända, t.ex. är röd glada internationellt rödlistad, men finns inte med på den svenska listan. En rödlistning av en art är oberoende av om arten i fråga omfattas av annan lagstiftning eller konventioner.

Flera användningsområden

Hur kan rödlistan användas? Eftersom arterna på listan i olika utsträckning bedöms vara hotade, kan listan fungera som ett viktigt underlag vid planering av t.ex. olika naturvårdsåtgärder och miljökonsekvensbeskrivningar. Det gäller både för ideell naturvård, som för kommuner, myndigheter

av trender mellan regioner, länder och inte minst viktigt mellan biotoper.

Tas fram av Artdatabanken

I Sverige är det Artdatabanken som på Naturvårdsverkets uppdrag tar fram Rödlistan. I arbetet utvärderas och beräknas tillgängliga data från forskning, miljöövervakning, museer, amatörbiologers rapporter (bland annat från Artportalen), litteratur med mera. Denna information matas in ett speciellt program för rödlistning och utifrån de registrerade statistiska uppgifterna om arterna ger programmet den mest troliga rödlistekategorin, baserad på IUCN:s kriterier. Detta resultat granskas därefter av artexperterna och fastställs.

I arbetet med 2010 års artlista har drygt 100 artexperter varit inblandade och deras arbete har sammanställts av 14 expertkommittéer som var för sig ansvarar för olika organismgrupper. Sedan 2000 har en ny Rödlista publicerats var femte år och själva arbetet att ta fram en ny lista tar cirka två år. Arbetet presenteras både i bokform och sökbar på nätet, på hemsidan kan man även finna mer information och bl a de informativa artfaktabladen.

Kategorier, kriterier och landskapstyp

Det man ofta brukar se i artlistor och texter som tyder på att en art är rödlistad är ett antal bokstavskombinationer: RE, CR, EN, VU, NT och DD. De kan tyckas vara lite kryptiska och svåra att läsa ut betydelsen av, men det beror på att det är förkortningar av engelska begrepp för hotkategorierna. På svenska blir dessa från 2010 översatta till: nationellt utdöd (RE), akut hotad (CR), starkt hotad (EN), sårbar (VU), nära hotad (NT) och livskraftig (LC).

Av dessa räknas alla utom LC som rödlistade och arter som bedöms höra till kategorierna VU, EN och CR anses vara

Orsaker till att drillsnäppan minskar i antal är inte klarlagda, men det kan bero på igenväxning av stränder och på faktorer under flytten och i övervintringsområdet. Foto Björn Fors.

hotade. Därutöver finns en kategori DD som sätta på arter för vilka det råder en kunskapsbrist som gör att de inte tillräcklig säkerhet kan kategoriseras och en kategori EX för utdöda arter. Förutom den kategori som arten tillhör, redovisas alla arter som bedömts som CR, EN och VU (hotade arter) med ytterligare information i rödlistan. Dessa arter hamnar i något eller flera av fem olika kriterier (A-E). Av dessa framgår om arten listats i sin hotkategori p.g.a. dess populationsminskning, geografiska utbredning, populationsstorlek och/eller takten i vilken populationen minskar.

För alla arter som rödlistas gör man även en bedömning av vilka landskapstyper som den förekommer i och i olika omfattning är beroende av. På så vis kan man med förändringar och trender i arterna rödlistan göra analyser av vilka biotoper och miljöer som är mest hotade, eller i bästa fall att det finns positiva tendenser. När man läser rödlistan så framgår den eller de landskapstyper som arten hör till av en eller flera bokstäver. Hela listan finns tillgänglig på hemsidan, men t.ex. står "J" för jordbrukslandskap, "S" för skogslandskap och "V" för våtmarker o.s.v. För de hotade arterna listas kriteriebedömningen för respektive landskapstyp.

Av rödlistan framgår även i vilket eller vilka län som arten förekommer. Med olika symboler kan man se ifall arten är: bofast i länet, tillfälligt reproducerande/funnen i länet eller endast förvildad från odling, eventuellt bofast/reproducerande (tillfäl-

Busksångare finns med bland de nytillkomna NT-klassade (nära hotade) arterna på Rödlistan.
Foto Viktor Eriksson.

Gråtrut tillhör de arter som är nya på Rödlistan och bedöms som nära hotade Foto Jonny Werdin.

ligt eller årligen), eller om den bedöms vara utdöd i länet. Dessutom kan man se ifall arten är globalt rödlistad, om den omfattas av någon internationell konvention eller EU-direktiv, eller om den är fredad av nationell lagstiftning.

Rödlistan 2010

I dagsläget anser man att det finns cirka 48 000 kända inhemska arter i Sverige. Av dessa har 20 800 (43%) blivit bedömda i 2010 års rödlista. I de artgrupper där Art-databanken har tillräckligt med kunskap bedöms samtliga arter utifrån de internationella rödlistningskriterierna. Av de 20 800 bedömda uppfyllde 4 127 (19,8%) kriterierna för att bli rödlistade i 2010 års rödlista.

I arbetet med rödlistan har man bedömt 253 olika fågelarter, två fler än senast. Antalet rödlistade fågelarter har från 2005 till 2010 års rödlista ökat marginellt från 88 till 91. För många av dessa har det skett förändringar av vilken kategori de klassats i.

Ett positivt tecken ser man i att antalet arter som bedömts som hotade minskat från 43 till 38. Orsakerna till de nya klassningarna beror på olika saker. I vissa fall handlar det om konstaterade förändringar i arternas status, ny kunskap och i vissa fall om nya tillämpningar av kriterierna eller tolkningen av data. Sex arter har tagits bort från rödlistan.

Törnskatan tillhör de arter som har tagits bort från Rödlistan, eftersom populationen ser ut att stabiliseras. Foto Jonny Werdin.

tan, det är: skedand, mosnäppa, skogsduva, stenskvätta, entita och törnskata. Några av dessa har minskat tidigare, men minskningstakten har avtagit och populationerna ser ut att ha stabiliserat sig.

Härfågeln har slutat häcka

På den negativa sidan bedöms härfågeln nu vara RE (nationellt utdöd) som häckfågel. Och en tydlig negativ trend ser man i att flera kustlevande arter som ejder, gråtrut och tobisgrissla är nya på listan. Alla dessa bedöms som nära hotade (NT), men de ligger nära att bedömas som sårbara (VU). Orsaker som ligger bakom bedömningen är konstaterade populationsminskningar p.g.a. försämrade habitat, födosökmöjligheter, predation (mink) och även på sjukdomar som Tiaminbristen som presenteras på annan plats i årsboken.

Övriga nytillkomna arter är: drillsnäppa, tornseglare, videsparv, busksångare, vassångare och brandkronad kungsfågel. Även dessa klassas som NT. De tre sistnämnda är invandrade arter som rödlistas eftersom de har väldigt små populationer i landet och därför riskerar att försvinna. För drillsnäppa handlar det om att populationen minskar och andelen reproduktiva individer är få. Orsaker till detta inte klarlagda, men det kan bl.a. bero på igenväxning av stränder och på faktorer under flytten och i övervintningsområdet.

För tornseglare handlar det också om en pågående populationsminskning och en låg andel reproduktiva individer. Här nämns försämrade kvalitet på och tillgång till boplatser som några bakomliggande skäl. Videsparven minskar även den i antal och utbredning. Främsta orsakerna till dess

Även skogsduvan anses inte längre hotad som art. Foto Jan Gustafsson.

minskning bedöms vara faktorer under flytt och övervintring.

Rapportering hjälper artexperterna

Det är många faktorer som ska vägas samman och bedömas för att en art ska få sin kategori. Och det krävs stor kunskap och erfarenhet av de artexperter som gör detta. Dessa experter klarar dock inte av att göra detta utan aktuell information från inventeringar och dokumenterade fynd och förekomster av arterna. Detta kan vi hjälpa till med genom bl a rapportering till Artportalen och publicering av inventeringar i skrifter som denna årsbok.

Referenser: *Artdatabanken*. 2010. Artdatabanken - Rödlistan 2010. <http://www.artdata.slu.se/rodlista/default.asp> (Hämtad: 2010-06-01)

Gårdenfors, U. (ed.) 2010. Rödlistade arter

Flens ornitologiska förening

Det första egentliga verksamhetsåret

I Flens Ornitologer har vi nu haft vårt första egentliga verksamhetsår. Fågelkurs och olika exkursioner har genomförts med varierande framgång. Vid besöket i det nybildade Stenhammars naturreservat deltog fler deltagare än vad som var medlemmar i föreningen (40+) emedan någon aktivitet endast lockat endast några få deltagare pga osäkert (dåligt) väder.

Verksamheten syftar fortsatt till att stimulera till mer skådande i kommunen och till att lära om hur detta går till. Sträckskådande vid Mälby kvarn (Dunker) och vid Gripenäsviken liksom besök vid Ramsbergs viltvatten har varit exempel på sådana aktiviteter. Utöver detta besöktes Vadsjön ett par gånger. Fågelkursen har även den varit uppskattad med en stor variation på aktiviteter från föredrag till exkursionsdeltagande.

Antalet medlemmar i föreningen är inklusive familjemedlemmar 36 st även om inga direkta medlemsvärningskampanjer/aktiviteter genomförts. Föreningen har också uppmärksamats i lokalpressen ett par gånger under året (sträckskådning och fågelkursen).

i Sverige 2010 – The Red List of Swedish Species. ArtDatabanken, SLU, Uppsala. *Naturvårdsverket*. 2010. Rödlistade arter – Naturvårdsverket. <http://www.naturvardsverket.se/sv/Arbete-med-naturvard/Skydd-och-atgarder-for-djur-och-vaxter/Rodlistade-arter/> (Hämtad: 2010-06-01).

Fågelföreningen Tärnan Nyköping Oxelösund

Lite för många bra lokaler att välja bland

Det är inte lätt att vara ödmjuk när tillresta skådare lägger ut texten om vilket utbud av lokaler vi har inom cykelavstånd. Nu handlar detta mest om tillresta stockholmare som har geografiskt långt till goda lokaler.

Det här med lite för många bra lokaler att välja bland ställde till det för oss, när vi började engagera oss i WBW, World Birdwatch Day eller Den Stora FågelräknarDagen som vi föredrar att kalla den.

För att ställa till det, är det World Birdwatch Day vartannat år och European Birdwatch Day vartannat år. Varje år när vi programmakare ska fixa ihop en inbjudan, kommer frågan, ska det vara WBW eller EBW? Nu har vi gett upp och kallar den helt enkelt Den Stora FågelräknarDagen i programmet. För oss som deltar är det inte så kinkigt att jämna år är Europaår. Vi brukar ha lika trevlig skådning vilketdera året det än är.

World Birdwatch Day är motsvarigheten till försommarens Fågelskådningens dag, fast mycket större. WBW arrangeras vart annat år och omfattar hela världen. På så många platser som möjligt försöker lokala fågelklubbar och organisationer att arrangera fågelskådning för allmänheten. Syftet är att informera om fåglarnas situation. WBW som faktiskt omfattar hela den första helgen i oktober är en väl vald tidpunkt.

I början av oktober är vi mitt i den mest intensiva sträckperioden. De sista exemplaren av tropikflyttarna finns kvar och de första av vintergästerna från norr, som varfågel och sidensvans, brukar då dyka upp i våra trakter. Just flyttningen gör att det är lätt att visa fåglar och det är också en pedagogiskt bra tid att berätta om ett av fåglarnas stora problem, hoten mot rastplatserna.

Dessa viktiga rastplatser där en trött fågel kan få vila, skydd och mat är alltmer hotade för varje år i och med invallningar, bebyggelse och

infrastruktur som breder ut sig över dessa "marginalmarker".

Ofta brukar det vara olika teman på WBW-helgerna. Hotet mot flyttningssvärgarna har varit ett av dessa teman. I Europa och framför allt i EU-länderna firades förra året 20-årsjubileet av EU:s fågeldirektiv som har en stor betydelse för att förbättra skyddet av våra flyttfåglar. Fågeldirektivet hotas nu av de europeiska jägarorganisationerna som vill försvaga direktivet genom utökade jakttider.

Sponsring

Syftet med World Birdwatch Day är det för oss fågelskådare inte så obekanta: *att se så många fågelarter som möjligt*. Art-jakten brukar inte ha någon positiv ekonomisk effekt, snarare har artsamlandet lett till anseliga uttag på bensinkortet, för att nämna ett exempel. Så är det inte när det gäller WBW. Istället gäller här att pengar skramlar in till fåglarna och fågelskyddet.

Det japanska teleföretaget NTT donerar 10 US dollar för varje fågelart som ses i världen. Det blir alltså runt 80 kronor för varje kryss som går till naturvårds- och fågelskyddsprojekt världen över. Totalt i Sverige räknar man med att se mellan 220 och 240 arter under helgen. Flera av dessa ses naturligtvis också i andra europeiska länder, men vi brukar alltid bli ensamma om några tiotal arter.

De fåglar som ses rapporteras in till Sveriges Ornitologiska Förenings kansli i Stockholm. SOF vidarebefordrar sedan uppgifterna till Bird Lifes europeiska cen-

tral i Luxemburg. En sammanfattning av det svenska resultatet läggs sedan ut på Sveriges Ornitologiska Förenings hemsida. Det är en spännande läsning där man kan se hur många fågelarter, uppskattade individer, antal skådare och evenemang som förekommit runt om i Sverige. Vi sörmlänningar brukar, som sig bör, hävda oss väl.

Fågelräknardagen i Tärnans regi

När vi i fågelföreningen Tärnan började engagera oss i WBW för ganska många år sedan var vi lite osäkra på vilken lokal vi skulle välja. Flera olika faktorer skulle vägas samman. Det skulle vara en bra sträcklokal. Det skulle också vara en rastlokal där vi skulle kunna visa fåglar på ett rimligt nära avstånd. Den genomsnittlige naturintresserade besökaren visar nämligen en hastigt dalande fascination om det som förevisas endast är små, små ormråksprickar. Hellre en rastande gravand på nära håll än 50 högsträckande ormråkar således.

När allt vägts samman: fåglar, parkeringsmöjligheter och tillgänglighet, även för dem som har svårt att gå, föll valet på Horn, nordöst om Nyköping. Horn hade även fördelen av att vara den plats där den ständigt idoga Tärnan-medlemmen Janne Karlsson under 10 höstar ledde en systematisk räkning av förbisträckande rovfåglar. Vi hade alltså en fin statistik att jämföra våra observationer mot.

Horns båtvarv, som lokalen heter på rapportsystemet Svalan, består av flera fina delområden. Den kulle där räknarplatsen ligger har en vid utsikt mot norr, väster och söder. I söder ligger Skanshålet, segelrännan in mot Nyköping. Höjer man blicken mot söder ser man in mot den kända fågel-lokalen Strandstuviken. Framför obs-kullen breder en stor betad strandäng ut sig. Det är här man kan hoppas få se ”pekfåglar”, fåglar som är så stora och så stationära att alla har möjlighet att få se dem.

I öster bortom småbåtshamnen breder

Sjösafjärdens stora vassområden ut sig. Dessa vassar har ibland varit räddningen för en desperat exkursionsledare. Vädret är inte alltid pålitligt och dagar med dimma eller motvind måste man ha en reservplan. Sådana dagar är det bra att ta till ett vassområde. Skäggesarna är pålitliga och brukar kunna rädda en fågelfattig dag. Horn har under åren samlat på sig en lista om 204 fågelarter. Rovfågelräkningarna har satt sin prägel på lokalen. Totalt har drygt ett 20-tal arter registrerats. En utförligare presentation av lokalen Horns Båtvarv samt en vägbeskrivning hittar man på Fågel-föreningen Tärnans hemsida.

Välkommen till Horn

Under åren har det varit både med- och motgångar med World Birdwatch Day på Horn. Motgångarna har uteslutande varit beroende av ett elakt väder. Regn, kraftig bläst och dimma har ställt till det ibland. Men de flesta gångerna har det varit fina dagar med mycket fågel. Socialt har det varit lite av hemvändardagar. Skådare som flyttat från orten och det gamla gänget som förr under Janne Karlsson ledning räknade rovfåglar samlas för en stunds gemenskap.

Extra roligt var det 2008 när vi fick besök av eskilstunaklubben OKE. När det gäller att få in kryss som renderar 10 US dollar till fågelskyddet, har det väl inte gått så bra. Det som vi tycker är sällsynt, är ofta vanliga arter i resten av världen. Den enda obsen som vi var ensamma om ett år var orre. De allra flesta skådar ju vid kända sträcklokaler som ger många arter och stora antal. Att se en orre på sådana platser är otroligt svårt, de är inga flyttfåglar som bekant, men orren fanns denna dag på Horn.

Jag vill slutligen passa på att hälsa alla hjärtligt välkomna till Horn. Den första lördagen i oktober står vi från Tärnan troget och räknar på obskullen vid Horns Båtvarv.

Bertil Karlsson,
Tärnan Nyköping Oxelösund

OKE:s samarbete med strängnäsornitologerna resulterar i återkommande gemensamma exkursioner, som här i Gysinge i april 2009. I kikarna en lappuggla! Foto Peter Hennix.

Ornitologiska klubben i Eskilstuna, OKE Samarbete lockar till lokaler i grannkommun

OKE startade som fågelklubb 1957. Föreningens syfte enligt stadgarna, som reviderades 2008, är bl a att sprida kunskap och förståelse för fågelfaunan samt verka för bevarande av dess naturliga miljöer. Klubben ska också värna om den sociala samvaro som det gemensamma intresset för fåglar och fågelskådning ger. Styrelsen består av 7 ledamöter och en suppleant. Föreningen har en egen hemsida <http://oke.sormlandsornitologerna.se/>

2009 hade OKE 156 betalande medlemmar. OKE ger ut en medlemstidning "Naturglimten" två gånger per år.

OKE har en faunagrupp som yttrar sig över främst kommunala naturvårdsärenden med fågelanknytning. OKE:s of-

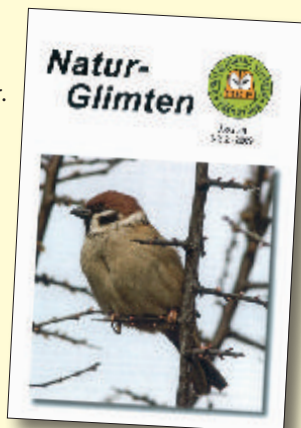
ficiella yttrande i remissärenden läggs fortlöpande upp på hemsidan. OKE är även representerade i FSO:s vindkraftsgrupp.

OKE har tillsammans med Strängnäs ornitologiska klubb/SOK och naturskyddsföreningarna i Eskilstuna och Strängnäs ansvar för fältstationen Röddrommen som ligger vid Sörfjärden. Sedan 2002 ingår även Eskilstuna biodlarförening som intressent i fältstationens verksamhet.

Aktiviteter och projekt 2009

2009 firade Örnräkningen vid Mälaren/Hjälmaren 10 års jubileum. Denna örnräkningsdag som engagerar närmare hundra fågelskådare i fält ända från Uppsala/Stockholm i öster till Örebro/Tysslingen i väster

OKE ger ut en medlemstidning "Naturglimten" två gånger per år.

arrangeras och organiseras av fältstationen Rördrommen. Resultatet från dessa årliga örnräkningar presenteras i fågeldatabasen "Svalan" under dagens fågel.

Tillsammans med SOK har OKE företagit en tvådagarsexkursion till Färnebo nationalpark i början av april månad. Såväl lappuggla som slaguggla fick vi uppleva på nära håll. OKE och SOK har även ett exkursionsutbyte där vi försöker locka våra medlemmar att upptäcka bra fågellokaler i grannkommunen.

OKE har ett nära samarbete med Eskilstuna Energi och Miljö AB som svarar för driften av Ekeby våtmark. Våtmarken på 40 ha anlades 2000 som ett slutsteg för att reducera kväve och fosfor i det avloppsvattnet som Ekeby våtmark släpper ut i Eskilstunaån. T.o.m. 2009 har 193 fågelarter noterats från Ekeby våtmark.

OKE har i början av maj månad haft som tradition att i samarbete med Energi och Miljö AB bjuda in till en fågelskådningens dag för allmänheten. Denna aktivitet med tidningsannonsering brukar locka cirka 100 besökare.

Till 2009 års aktivitet har klubben tagit fram en speciell folder med 10 vanliga fågelarter som finns på våtmarken.

Under höstsäsongen har OKE:are under ledning av bl.a. Joachim Strengbom varit flitiga sträckräknare vid Kvicksundsbron. På ett månadsmöte i november presenterade Joachim Strengbom i ord och bild på ett engagerande sätt vad denna sträckskådning

vid en inlandslokal kan ha för potential.

Bästa sträck för några arter är skrattmåsar 2783 ex den 15/7, fisktärna 583 ex den 22/7, myrspov 135 ex den 23/7 och 38 kustsnäppor den 24/7. 92 ormvråkar sträckte söderut den 28/9. Detta är några av de omkring 1500 fynd som registrerades i Svalan under perioden 15/7–15/10 2009.

OKE har under 2009 med finansiell hjälp av Nordvästra Sörmlands avdelning av Studieförbundet fått möjlighet att till "Svalan" överföra ett historiskt material från OKE:s arkiv av äldre fågelobservationer i Eskilstuna kommun från 1950-talet till 1997. Bo Gustafsson och Jan Gustafsson har svarat för detta arbete med support av Per Flodin vid inläggning i svalan och tillhörande kvalitetsgranskning

OKE har under 2009 fått i uppdrag från länsstyrelsen att utföra en fågelinventering som uppföljning av den brand som inträffade sommaren 2008 vid Trehörningen/Näshulta sn i Eskilstuna kommun. Upplägg och resultat från detta första inventeringsår vid Brandfältet/Trehörningen presenteras på annan plats i denna årsbok.

OKE är engagerad i den förvaltningsplan för grågäss som håller på att förverkligas i Sörfjärden med fältstationen "Rördrommen" som huvudman. OKE och SOK utför gåsräkningar under tidig vår för att göra en beståndsuppskattning av häckande grågäss vid Sörfjärden. En uppföljning av icke häckande grågäss sker under ruvnings-tiden. Under hösten deltar OKE/SOK vid de årliga gåsräkningarna i september och oktober runt Sörfjärden.

OKE efterlyser mer kontakt med övriga lokalföreningar i FSO. En gemensam syn i faunafrågor stärker vår trovärdighet mot myndigheter både lokalt och i länet. Gemensamma exkursionsmål och föredragshållare är möjligheter som vi bör undersöka för att ge våra medlemmar ännu bättre argument att förbli medlem och kanske locka nya.

Lennart Eriksson, ordförande i OKE

Strängnäs ornitologiska klubb, SOK Studiecirklar ger nya medlemmar

Strängnäs Ornitologiska Klubb (SOK) med 19 år på nacken har cirka 100 fullbetalande medlemmar och 30-talet familjemedlemmar. Vår verksamhet är som brukligt på operativ nivå, nämligen exkursioner, medlemsmöten, kurser och andra utåtriktade verksamheter.

Under 2009 genomfördes 19 exkursioner både inom och utom kommunens gränser. Tre längre resor med övernattningshåll vi även med, nämligen en ugglesafari med OKE till västmanlandsskogarna samt till Älvdalen och Varberg. Resan till Varberg inföll med den sagolika dagen med en massa atlantfåglar ända in mot stranden (stormfågel, bredstjärtad labb, klykstjärtad stormsvala, alkekung, mindre och grå lira, tärnmås, havsula m.m.).

Tillsammans med andra föreningar genomfördes även gåsräkningar runt Sörfjärden och örnräkning i Mälaren. Varje år startar med en nyårsexkursion som brukar vara välbesökt med 10–15 deltagare.

Under januari ”tävlar” vi lite om att se så många arter som möjligt. Det blir samtidigt en liten inventering av hur artbeståndet ser ut under en kall vintermånad. Under 2009

sågs 72 arter av 36 rapportörer, vilket vi är glada över i vår inlandskommun. Under året kunde 202 arter rapporteras.

Flera ovanligare vadare noterades vid en nyanlagt viltvatten i Vansö (Hovgården). Här sågs myrspov vid två tillfällen, spovsnäppa, mosnäppa, småsnäppa m.m.

I ett samarbete med Studieförbundet, SNF m.fl. genomförs årligen en ”Rätt ut i naturen” vid Gorsingelund, där allmänheten närmare får bekanta sig med naturen och de olika föreningarnas verksamheter. Kommunens olika studieförbund arrangerar årligen den s.k. ”Mälardagen”, ett arrangemang i Västerviken som lockar många besökare. 100-talet föreningar och organisationer medverkar. Detta är ett bra tillfälle att få presentera föreningen och att få nya medlemmar.

Mr Rördrom filmad

I oktober hade Brutus Östling en utställning med anledning av sin nya bok ”Att överleva dagen” och en kväll i kommunhuset berättade och visade han bilder i ämnet. Klubbens år slutade sedan vanligt med ett besök av Ingemar Lind, som detta år talade och visade film om tre skådarprofiler, nämligen Per-Olof Swanberg (som restaurerade Hornborgasjön), Erik Rosenberg (vår förste fältornitolog?) samt vår egen Lars Broberg – ”Mr Rördrom”. Han har följt utvecklingen av rördrommar i Sörfjärden sedan 1940.

Klubben genomför i samarbete med Studieförbundet studiecirklar om fåglar, deras beteende, anatomi och flyttning. Dessutom ingår naturligtvis även att se hur de olika arterna ser ut, var de finns och hur de låter. Halva tiden ägnades åt studier ute i fält. En viktig del är även fågelskydd i alla dess

SOKs klubb-tidning Observerat utkommer med 2 nummer om året, varav ett nummer innehåller en sammanställning av observationer under det gångna fågelåret.

Katrineholm – Vingåkers ornitologer, KVO Livlig verksamhet men färre medlemmar

Föreningens syfte är att verka för bevarandet av ornitologiskt intressanta miljöer, samt att föra kunskaper om fågelfaunan vidare. Styrelsen består av nio personer. Antalet betalande medlemmar har tyvärr sjunkit ytterligare sedan föregående år. Vi är nu 64 medlemmar samt 26 familjemedlemmar. Antalet familjemedlemmar har ökat

former. Lite historik hinns även med. Cirka 70 deltagare deltog i 10 st cirklar.

SOK har under 2009 yttrat sig till kommunen över två stora vindkraftsärenden inom Strängnäs kommun, nämligen Tema vindkraft – Tillägg till översiktsplan, där två yttrande har inlämnats, dels över samrådsunderlaget på våren, dels över utställningsunderlaget under hösten. Planen avser utbyggnad av vindkraft i Mälaren och i dess strandnära omgivningar och som är av riksintresse utpekade av Energimyndigheten.

Hot mot havsörn och fiskgjuse

SOK avråder från utbyggnad på grund av den stora populationen av havsörn och fiskgjuse i området samt den relativt omfattande flyttningsrörelse som sker framförallt under sommar och höst samt utbyggnad av vindkraft på Selaön där det till kommunen har inkommit ansökningar om utbyggnad av vindkraft på Selaön. SOK har avrått från utbyggnad. Bygglovsansökningarna bör inte behandlas (positivt förhandstillstånd) förrän tillägget till översiktsplanen är beslutad.

TV-programmet "Mitt i naturen" var i Strängnäs och spelade in del av avsnittet om Södermanlands landskapsdjur – fiskgjusen. Inspelningen skedde vid Djupvik, Tosterö med Jukka Värynen (ordf i FSO), som guide.

Leif Ekblom, ordförande

sedan förra året, men totalt har medlemsantalet sjunkit med 9 personer sedan föregående år.

Hur ska det

gå... hur ska det gå? Många av de som betalar till vår förening är inte så aktiva att de följer med på våra exkursioner. Hur vi gör blir en fråga för styrelsen. Frågan ligger öppen. Rekrytering av yngre är ju önskemålet – men hur?

Verksamheten

Verksamheten under året som gått har varit riktigt omfattande med möten, kurser, resor och exkursioner.

Under förra våren invigdes den nya Tornstugan vid sjön Näsnaren av landshövding Bo Könberg med bistånd av vårt kommunalråd Göran Dahlström. Ordföranden för Sörmlandsornitologerna, Jukka Värynen, representerade ornitologin i sammanhanget. Utöver invigningsceremonin stod även en tipspromenad samt en fotoutställning på programmet. Föreningen fick ett antal nycklar till Tornstugan att disponera. Detta mot att vi vissa dagar håller öppet, något som vi delar med Naturskyddsföreningen. Öppethållandet gäller endast söndagar mellan kl. nio och tolv. Ett schema för öppethållandet har upprättats med Naturskyddsföreningen.

Vill du se hur Tornstugan ser ut? Då går du in på vår webbsida <http://kvo.sormlandsornitologerna.se/>. Tornstugan ligger överst på startsidan. Tornstugan har under höst och vår varit samlingsplats för utflykter för skolungdomar från Katrineholm liksom grupper av utvecklingsstörda. Just så som kommunen hade som intention vid tornets byggande. Dessa samlingar har letts av Arne Moqvist som även tagit emot Lions i Katrineholm för att låta dem ta del av fågellivet vid Näsnaren.

Vid Näsnaren samt vid Stensjön fortsätter medlemmar att underhålla matningsstationer.

Fem från styrelsen har deltagit i styrelseutbildning på Åsa Folkhögskola arrangerad av FSO.

Tio medlemmar deltog på en intressant dag, även den på Åsa Folkhögskola, där bl.a. Jan-Eric Hägerroth talade i ämnet "Skogshöns i Sverige" och då hönsfåglarna och deras utsatthet i samband med skogsavverkning presenterades.

Miljödiplomering planeras

Två medlemmar från föreningen har varit på utbildning i studiefrämjandets regi om "Hållbar utveckling". Det handlade alltså om miljö och vårt miljötänkande. Tanken är att KVO under året ska göra en utvärdering av hur föreningen hanterar sina aktiviteter på ett miljömässigt sätt. Går det hela i lås ska en miljödiplomering av föreningen genomföras. Kursen ägde rum på Södertuna utanför Gnesta. En medlem har också under året deltagit i en föreningskurs arrangerad av Studiefrämjandet.

En vindkraftsgrupp bildades i Sörmland 2008 i avsikt att bevaka utbyggnaden av vindkraftverken i Sörmland. Vår förening representeras av Lillemor Däckfors från Vingåker samt Bo H W Arvidsson från Katrineholm som håller koll på vad som kommer in till respektive byggnadsnämnd när det gäller bygglovhandlingar för vindkraftverk. Leder gruppen i Sörmland gör Per Flodin och Jan-Eric Hägerroth, båda FSO.

Så gott som årligen görs två resor vid

aktuella tider till Skåne och Öland för att skåda flyttfåglar. Deltagandet brukar ligga runt tio medlemmar.

Oförtrutet leder vår nestor Pelle Moqvist torsdagsutflykterna på vår och höst samt innekvällarna på vinterhalvåret. Han låtar då både nya som gamla medlemmar ta del av sin gedigna erfarenhet i fågelvärlden – och så har han ju ett bra grilltråg till korvavslutningarna.

Resor med lite längre distans och större vyer ägnar sig också en och annan medlem åt. Krister Aronsson har tagit flygplansvingar till hjälp till både Peru och Indien under året.

Men det är inte bara kikare i händerna på våra ornitologer. I höstas ägnade sig en grupp åt att reparera den spång som finns anlagd ut till Näsnarens strand vid Vännervad. Då var det såg, hammare och spik som gällde.

KVO:s webbsida är en stående punkt på våra styrelsemöten. Uppdateringar görs så gott vi kan och hinner. Några fågellokal saknar fortfarande utförlig information. Det lär komma.

Vid de exkursioner som görs enligt föreningens fastställda program (som finns på föreningens webbsida) sker samling alltid, om inget annat anges, vid den så kallade "Röda Ladan" i Katrineholm. Röda Ladan är en äldre gymnastikhall på Drottninggatan i Katrineholm. Vill du läsa vårt program, eller följa med så är du välkommen. Du hittar programmet på vår webbsida <http://kvo.sormlandsornitologerna.se/>

Bo H W Arvidsson

Årsboken har utgivits med ekonomiskt stöd av

LÄNSSTYRELSEN
Södermanlands län